دویمه سقاوي

VEREIN ZUR FÖRDERUNG DER AFGHANISCHEN KULTUR
١٣٧٧

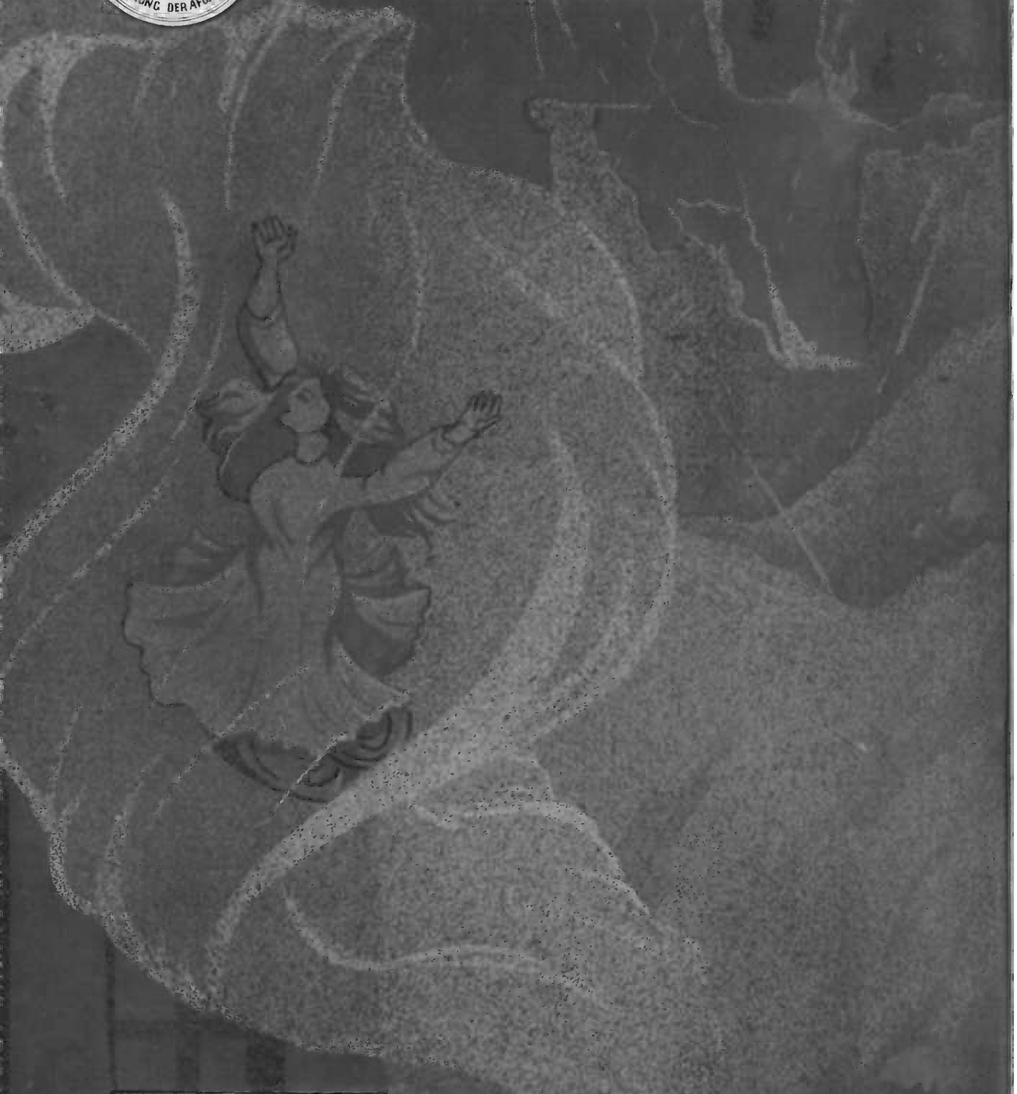

مسور افغان

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه سقاوي

سمسور افغان

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

۱۳۷۷ ل

خیبر بازار پشاور
فون: 212534

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

نوم : دویمه سقاوي.

لیکوال : سمسور افغان.

خپروندی : د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه-جرمني.

د خپرونو لړ : (۱)

کمپوز : ایشیاسافټ، پېښور - پښتونخوا

کمپوزر : حفیظ الله.

شمېر : ۵۰۰ ټوکه.

د چاپ وخت : ۱۳۷۷ل، ۱۹۹۸ع.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

● اعلیحضرت غازي محمد نادرخان او

ملي اتل محمدګل خان مومند ته

چې لومړی سقاوي یې را وپرځوله.

● د هېواد هغو معصومو تنکیو

او ګلالیو زامنو ته،

چې دویمه سقاوي یې رنګه کړه او

د خپلو وینو او سرونو په قربانۍ یې

هېواد له تجزیې څخه

وژغوره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیو لیك

سرلیك	مخ
دویمه سقاوي، یو تاریخي او سیاسي عبرتناك اثر	۱
پیلامه	۳
لومړی سقاوی ته یو لنډ نظر	٦
په حاکمیت کې محکومیت	۱۴
اقلیت د اکثریت په رول کې	۲۰
کارمل: پېژندنه او د شخصیت شننه	۲۲
پرچم واکي: پښتو او پښتانه	۳۳
د ډاکټر نجیب الله حاکمیت او د پښتنو محکومیت	۴۴
طاهر بدخشي او د ستمیانو جوړښت	۵۷
- "برابر ملیتونه" او د هغو تعبیرونه	٦۵
- دویمه سقاوي	۷۰
- رباني د کارمل په فکري او د بچه سقاو په عملي رول کې	۷٦
- مسعود د یو اتل په څېره کې بو ګوډاګی او د دویمې سقاوی یو اساسي لوبغاړی	۸۵
- د هېواد د اقتصاد ویجاړي او د پیسو انفلاسیون	۱۰۳
- ټولنیز حالات	۱۱۷
- قومي، سیمه ییز او ژبنی کینه	۱۲۹
- د هېواد فرهنګ ته اړول شوي زیانونه	۱۴۰
- اقلیتونه، سیاستونه او سازشونه	۱۴۸
- د درېیمې سقاوی د مخنیوي او د افغانستان د ملي یووالي او ځمکنۍ بشپړتیا د ساتنې په باب څو وړاندیزونه	۱٦۳
- اخځونه	۱۷۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه سقاوي
یو تاریخي او سیاسي عبرتناك اثر

"د افغانستان د کلتوري وډي ټولنه - جرمني" لپاره دا د خوښۍ خبره ده چې د خپلو ملي او کلتوري هلو ځلو په لومړي ګام کې د هېواد د یو ځوان او تکړه لیکوال "سمسور افغان" یو ډېر مهم تاریخي مستند کتاب، د هېواد دتاریخ او سیاست مینه والو او ګرانو دوستانو ته وړاندې کوي.

د ښاغلي "سمسور افغان" دغه اثر له تاریخي پلوه، د ماضي د یوې پاڼې په توګه ارزښت لري او هم د راتلونکې لپاره د یو عبرتناك سیاسي، تاریخي درس په توګه پوره پاملرنه ورته پکار ده. ښاغلي لیکوال په تاریخي برخه کې له تحلیلي روش څخه کار اخیستی او د وروستیو پینځو کلونو د ډېرو حالاتو خپله له نږدې شاهد پاتې شوی او له همدې امله

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې کتاب د يو لړ مستندو پېښو، لکه کلکسيون داسې دی.

موږ دغه راز ښاغلي حاجي فضل الرحمن، انجينر حبيب رسول، ډگروال حضرت رسول، ډاکټر عبدالرسول، سيد آغا کونړي، ډگروال حضرت عمر او شېرولي شېر څخه هم د زړه له کومې مننه کوو چې د دغه مهم کتاب د چاپ د لگښتونو له برابرولو سره يې د "افغانستان د کلتوري ودې ټولنه" د دې جوگه کړه چې دغه اثر چاپ کړي.

باور لرو چې د دغه کتاب مطالعه به د افغانستان د اوسنيو پېښو له څېړونکو، مينه والو سره د پېښو په ښه څېړنه کې پوره مرسته وکړي.

په درناوي

د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه

جرمني

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیلامه

د افغانستان د وروستیو شلو کلونو تاریخ ډېر په وینو لړلی او غم لړلی دی. (۱۳۷۱-۱۳۷۵) کلونه د دې غم لړلو پېښو یو بل باب دی چې بایډ نه وای راغلی، خو راوستل شو. په دې کلونو کې هغه مانیزه او مادي شتمني هم لوټ او تالان شوه چې زموږ ولس لا هغې ته هیلې لرلې او د تیرې قربانۍ ډاډ او تسل یې پر همدې کاوه. هیله یې وه چې څه د خپل والک او خپل اختیار یو ملي او اسلامي حکومت به جوړ کړي، د تورې په زور ګټلې حیثیت به یې خوندي پاتې شي او د متمدنو ملتونو په څېر به په نړیوالو چارو کې خپله برخه او ونډه ولري. له همدې کبله یې د نړۍ په تاریخ کې د قربانۍ او اتلولۍ داسې بې ساری ریکارډ ټینګ کړ چې نه د نړۍ په جګړه نیز تاریخ کې ساری لري او نه د ملتونو په قربانۍ کې؛ یو تش لاسي ولس یو اتومي او ذروي زبرځواک سره ډغره ووهله او هغه یې اتم بم په لاس د نړۍ له سیاسي صحنې څخه ګوښه کړ، خو هغوی هم په آرامه کښېناستل، د خپلو پوځي ماتو د جبران او خسمانې لپاره یې یو ځل بیا هغه اصل او وسلې ته مراجعه وکړه چې له دوی څخه پنځوس کاله دمخه انګرېزانو کارولې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخ د انگرېزانو په باب لیکلي چې "هغوی له افغانستان نه په پوځي ډګر کې مات، خو په سیاسي برخه کې بريالي ووتل." یوازې څو کاله وروسته انگرېزانو د یوې ملي توطئې (لومړی سقاوی) له لارې د افغانانو ځوان حکومت له پښو وغورځاوه او د یو متمدن دولت نوې راټوکېدلې هڅې یې تولې شنډې کړې.

روسان هم د انگرېزانو په شان له افغانستانه په پوځي ډګر کې مات، خو په سیاسي برخه کې بريالي څکه ووتل چې نه پرې چا د ملامتۍ پړه واچوله او نه ترې چا د جګړې د زیان جبران وغوښت. هغوی د "جهاد" په لیکو کې ځان ته داسې استحکامات کړي وو چې هغه د دوی له ښکاره لاسپوڅو حکومتونو او پلویانو څخه هم وفادار وو او په زیاته ګټه ورته تمام شول. روسانو پر افغانانو د دویمې سقاوی په بڼه یو بل ناورین او ناتار تحمیل کړ، چې په ورانۍ او ویجاړۍ کې لا تر هغه بل څو چنده زیات دی. روسان سره له دې چې د افغانستان د جګړې له امله په نړۍ کې له سیاسي او پوځي پلوه ګوښه شوي، خو اوس یې هم افغانانو ته پام دی او د یو داسې دښمن په سترګه ورته ګوري چې ټول شان او شوکت یې ورته له خاورو سره برابر کړی دی. روسانو د دغې عقدې غچ د خپلو څو تنو پټو او اوس د ښکاره لاسپوڅو په واسطه له افغانانو واخیست او لا یې اخلي.

په دې اثر کې ځینې هغو ټکو او مسایلو ته اشاره شوې چې د دغه وروستي (۱۳۷۱-۱۳۷۵) پنځه کلن ناورین د رامنځه کېدو سبب شوي او هم د دې ناورین په څرنګوالي، د هغه په لوبغاړو او له هغه څخه د را پیدا شویو زیانونو په اړه یو لړ مسایل او حقیتونه بیان شوي دي.

دا چې ولې دا اثر "دویمه سقاوي" ونومول شو، وجه یې دا ده چې د پېښو د تکرار ورتوالی سره زیات دی. دا نوم "دویمه سقاوي" په قصدي توګه د رباني او مسعود د اداري لپاره نه دی.کارېدلی، بلکې هغوی په خپله هم په دې نوم افتخار کاوه، او ویاړېدل پرې. کله چې یو څوک پر یوه خبره ویاړي، نو روح او روان یې د هغې له مانا سره پوره اړخ لګوي. زموږ عام ولس او زیات روښنفکران هم د رباني - مسعود جنجالیزه واکمنې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دويمې سقاوی) په مانا يادوي. خپله مسعود او رباني هم د حبيب الله کلکاني (بچه سقاو) د لارې لاروي دي او د هغه پر نامه وياړ کوي، نو ځکه مې د اکثريت له غوښتنې سره سم دې اثر ته "دويمه سقاوي" نوم غوره وباله.

که په دې اثر کې څه داسې حقيقتونه او ناويلې خبرې بيان شوي وي چې هغه زموږ د ولس د ذهن په روښانتيا او د خپل هېواد په وړاندې د هغو د ويښولو په برخه کې څه اغېز او ګټه وکړي، نو دا به زما لپاره د خوښۍ سبب او لامل شي. ژوندی او سرلوړی دې وي افغانستان، مړه او سپېره دې وي د هغه دښمنان.

په درنښت

سمسور افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی سقاوی ته یو لنډ نظر

کله چې انګریزانو لــه افغانانو څخه په دریو سترو جنګونو کې د ماتې مزه وڅکله او نړیوال پرستیژ او حیثیت یې کمزوری او پیکه شو، نو له افغانانو نه د یو ډول غچ اخیستلو په لټه کې شول. په افغانستان کې هغو د لاسوهنې او کور ورانۍ ښه پخه تجربه لرله. پر ۱۹۱۹ کال چې انګریزانو په رسمي ډول په نړیواله کچه خپله ماتې ومنله او د افغانانو بری یې تصدیق کړ، نو په افغانستان کې د یو نوي، ښکلي او ښېرازه تمدن د زرغونېدو او ټوکېدو هیلې پیدا شوې، په نړیواله کچه د افغانستان نوم او نښان څرګند شو، په ټوله نړۍ کې زموږ هېواد د یو ځانګړي حیثیت، ویاړ او پرتم خاوند شو. افغانستان په ډېرې چټکۍ سره د تمدن او پرمختګ په لور ګامونه واخیستل.

انګریزانو سره له دې چې په رسمي ډول د افغانانو سیاسي خپلواکي او خپله ماتې منلې وه، خو بیا یې هم له لاسوهنو څخه لاس نه اخیسته. دا ځل د یوې بلې تجربې د ازمېښت په لټه کې شول. دوی د دې کار لپاره دا وار داسې یو شخص وټاکه چې هم ساده او امي و او هم یو لږکي قوم ته منسوب و، انګریزانو دا ښېښ کاوه چې د لږکیو د حکومت ظرفیت څومره دی، ایا دوی هم په راتلونکي کې د واك د یو کاندید او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکتور په توګه مطرح کېدای شي او که نه؟

د انګریزانو ګټې تضمینولای او پاللای شي او که نه؟ د حکومت کولو او د هېواد د کنټرول ظرفیت یې څومره دی؟ په ټولنیز ثبات او بې ثباتۍ کې یې ونډه څومره ده؟ همدغو پوښتنو ته د ځواب موندلو، د یو نوي تمدن د پر شا تمبولو او په یوه بله بڼه له افغانانو څخه د غچ اخیستلو لپاره انګریزانو (حبیب الله کلکاني [بچه سقاو]) انتخاب کړ. په خپلو مرستو او د کورنۍ ارتجاع په ملتیا یې هغه د دې جوګه کړ چې لومړی ګړ و بړ جوړ کړي او بیا نوی راټوکېدلی تمدن له سقوط سره مخامخ کړي.

"حبیب الله کلکانی د امین الله زوی پر ۱۸۹۰م کال زېږېدلی دی"(۱). "هغه د شمالي د کلکانو د ډکو د کلي اوسېدونکی و، پلار یې څه مهال مالونه پول بیا یې سقاوي غوره کړه، غوښتل یې چې زوی یې څه درس مکتب ووایي، خو ویې نه وایه، له بدو او اوباشو هلکانو سره یې ناسته ولاړه شوه، په غلا، قماربازۍ ور روږدی شو، پر۱۹۲۶ کال په شاهي پوځ کې عسکر شو او د یوه عادي عسکر په توګه یې دنده سرته رسوله، یو ځل یې د لسو ورځو لپاره رخصت واخیست او کور ته لاړ، له ځان سره یې سرکاري وسله هم په پټه یوړه، کله چې له کابل څخه نهه میله لرې د حاجي کلا کوتل ته ورسېد، درې غله په لار کې پرې راپورته شول، [د چا خبره پر غله، غله پېښ شول] له هغوی سره یې مقابله وکړه او یو غل یې وواژه، کله چې له رخصتۍ وروسته بېرته کابل ته راغی، نو بیا په پټه د وسلې په وړ لو او د غله د وژلو په تور تر پوښتنې لاندې راغی، له پینځو میاشتو سزا وروسته خوشې شو، او پېښور ته راوتښتېد، د قصه خوانۍ په بازار کې یې له محمد صدیق بوټ خرڅوونکي سره مزدوري کوله. پر ۱۹۲۷ کال یې له سماوارچي سره کار کاوه، د ۱۹۲۷ کال د دسمبر پر شلمه ده ته له کابله خبر راغی، په پرده او بدله څېره خپلې سیمې ته ورسېد او په داره مارۍ یې پیل وکړ."(۲)

ځینې نورو څېړونکیو د هغه په ب‍ ب ویلي چې هغه یو ډېر کورمغزه وګړی و، د حافظې ځواك یې نه درلود، څکه خو یې "په دریو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلونو کې له څو ملایانو څخه د بغدادۍ قاعده هم زده نه کړای شوه، کله چې یې پلار د هغه له زده کړې څخه بیخي مایوسه شو، نو هغه یې له ملك محسن خان کلکاني سره چې د کلکانو یو غټ خان و، مزدور کړ، خو له یو څه ځنډ وروسته یې دا کار هم پرېښود او د سیمې د داړه مړانو له ډلې سره یو ځای شو، وروسته یې د افغانستان په ځینو نورو سیمو کې هم په چور او چپاول لاس پورې کړ، کله چې پوه شو نور نو د خلکو حوصله تنګه ده، او دولت د ده نیولو په هڅه کې دی، پر ۱۹۲۶ کې له محمد اعظم خان سره د افغانستان خاوره پرېښوده او د پښتونستان پولې ته داخل شو، څو میاشتې یې هلته چور و چپاول وکړ او د غلا بازار یې ګرم کړ، وروسته د ده او د ده د صمیمي ملګري محمد عظم خان تر منځ مخالفت پیدا شو، د سقاو زوی پېښور ته راغی او دلته له محمد صدیق بوټ خرڅوونکي سره مزدور شو. څرنګه چې د غلا په وجه دی دلته هم تر څارنې لاندې و، نو د محمد اعظم خان بېلتون او خپګان ده ته ډېر ګران تمامېدل، نو څکه خو پاړه چنار ته لاړ او هلته له هغه سره پخلا شو."(۳)

ځیني کتونکي او څېړونکي په دې نظر دي چې د سقاوی زوی په پېښور کې د اوسېدو په وخت کې "د برتانیې له استخباراتو سره تماسونه لرل، مثلاً پر ۱۹۲۶م (۱۳۰۵ل) کې یې په پېښور کې د سرحدونو د پولیسو له رئیس پیراون سره اوږدې لیدنې کتنې لرلې. ځینې نور څېړونکي نظر څرګندوي چې د کابل د اشغال په لومړیو هڅو کې د سقاویانو د فعالیت په ساحو کې برتانوي استازي هم موجود وو او د سقاو زوی د برتانیې له نماینده ام فرنیس سره شخصي تماسونه درلودل."(۴)

میر غلام محمد غبار لیکي: "بعد از آنکه در ماورای خط دیورند به دزدی در پاره چنار متهم و محکوم به یازده سال حبس گردید، دفعتاً بطور مرموز رها شد و به افغانستان برگشت."

کله چې افغانستان ته را وستول شو، نو د شمالي د کوهدامن په سیمه کې یې نور غله او داړه ماران هم پر ځان را ټول کړل، د لارې په شکولو، لوټ او تالان یې لاس پورې کړ، له خپلو غلو سره د مرکزي دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وړاندې ودرېد، کورنی ارتجاع، ځینې تنګنظره روحانیون او انګلیسي استخبارات ټوله سره یو ځای شول او د کابل د نیولو پلان یې جوړ کړ.

د ۱۹۲۸ کال په نوامبر (۱۳۰۷ل کال دعقرب په پای) کې یې د کابل او هېواد د شمال ولایتونو لاره قطع کړه، د ۱۳۰۷ل کال د لېندۍ پر ۲۲مه یې دسرای خواجه سیمه ییز حکومت له منځه یوړ، حبیب الله کلکاني د۱۹۲۸ کال د ډسمبر پر ۱۳مه (۱۳۰۷ لینډۍ) د برید لپاره د کابل شمال ته راغی او د خیرخانې له کوتل نه را واوښت او په شهر آراء کې ودرول شو. د ۱۹۲۹م کال د جنورۍ پر ۱۳مه غازي امان الله خان له سلطنت نه خپله خلع اعلان کړه او د جنورۍ پر ۱۵مه سردار عنایت الله خان په داسې حال کې چې د سقاو زوی د ده کېپک سیمه نیولې وه او کابل یې محاصره کړی و، د پادشاهۍ اعلان وکړ، د جنورۍ پر۱۷ بېرته خلع او واک د سقاو زوی ته ورسېد، د جنوري پر ۱۸مه د مازیګر ۵ بجې (۱۳۰۷هـ ش د مرغومي ۲۸) د سقاو زوی هم ارګ ته راغی او د ګلخانې په مانۍ کې کېناست او په دې ترتیب د افغانستان د تاریخ یوه توره دوره پیل شوه.

د سقاو زوی د واکمنۍ پر مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام محمد غبار په دې اړه ليکي: "شخص حبيب الله طبعاً از اداره يك كشور نی از اداره حسابی يك قريه هم عاجز بود."

"اينها چون از عصر و حتی محيط كابل عقب مانده افتاده تر بودند و هر جا سری می يافتند در صدد بريدن ان می شدند، تا دريك عرصه در شده هيچ سری باقی نماند و آنها به تنهايی سر افرازند، پس به شمشير و زنجير و اعدام تكيه می كردند."

"انقراض سلطنت شان امان الله با استقرار حكومت اغتشاشی بچه سقاو توام بود، و اين واقعه در افغانستان به حيث يك "فاجعه" تلقی گرديد، مخصوصاً در بين طبقه روشنفكر. وحدت ملي افغانستان به واسطه توليد نفاق عمومی بنامهای پشتون و تاجك هزاره و ازبك، سنی و شيعه و امثال ان برهم خواهد خورد، و بالاخره فضای ديگر و قشر ديگر ايجاد خواهد گرديد كه بامنافع و مصالح مردم افغانستان ارتباط نداشته و بساز ديگران خواهد رقصيد."(٥)

د سقاو زوی په واکمنۍ سره په ټول هېواد کې يوه سراسري انارشي رامنځته شوه، نوی را ټوکېدلی تمدن په شا وتمبول شو، د خلکو عزت، حيا، سر او مال په خطر کې شو، پوهې او کلتور او د پرمختګ دروازې وتړل شوې، ان تر دې چې بچه سقاو لومړی کار چې وکړ دا و چې: "په خپله کابينه کې يې د معارف او عدليې وزارت ته ځای ور نه کړ."(٦)

نو هغه حکومت چې نه پکې عدل وي او نه هم د علم ډيوه، سړی خپله اټکل کولای شي چې هغه به څومره دجهل، تيارو او فساد سرچينه وي.

سردار فيض محمد خان زكريا وايي: "من شخصاً بچه سقاو را از نقطه نظر اينكه پسر يكنفر سقاو بود انتقاد نمی كنيم (باشد متاع نيكواز هر دكان كه باشد) ليكن اعمال بچه سقاو، ظلم و ستمگاری بچه سقاو، جهالت و وحشت بچه سقاو را ننگ وعار بشريت ميدانم و در عصر بيستم سلطهٔ جهل و وحشت در افغانستان يك حادثه بس ناگوار و انفعال انگيز است.(٧)

مارشال شاه ولي خان وايي: "اگر اين شورش دوام ميكرد، شيرازه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدت کشور بهم می خورد."(۸) څکه خو د هېواد غازیان د جهل او تیارو
د واکمنۍ د له منځه وړلو لپاره خپل ملي مسوولیت او رسالت ته متوجه
شول او د هغو د راپرځولو په لټه کې شول. سپه سالار غازي محمد نادر
خان د دغو غازیانو او هېوادپالو سرلښکر و چې دا انارشي او سراسري
ګډوډي یې و نه شوه زغملی نو څکه یې د هغې را پرځولو ته ودانګل،
غازي محمد نادر خان په هغه وخت کې د دې سقاوي انارشۍ په باب وایي:
"اگر این حالت دوام کند، مملکت ویران، اوضاع خطرناک و ستقلال که با
قربانی های متوالی بدست امده از دست خواهد رفت، انگاه زندگی برای
ما چه معنی خواهد داشت؟"(۹)

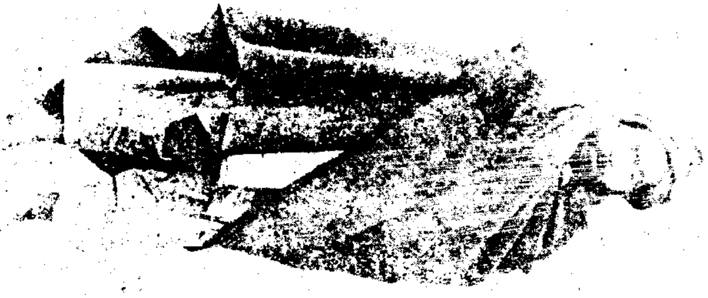

د سقاو زوی تر واکمنۍ وروسته

محمد نادر خان او نورو افغان مشرانو او غازیانو دغه د جهالت،
وحشت واکمني د افغانستان او زموږ د خلکو لپاره یوه خطرناکه ناروغي
وبلله چې هم یې د هېواد ژوند تهدیداوه او هم د ولس ژوند، نو ملي لښکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې را ټول کړي. سره له دې چې په دې وخت کې د ده د کورنۍ ځينې غړي له سقاو زوی سره اسيران وو او د محمد نادر خان د مبارزې له کبله ورته هره شېبه د مرګ خطر و او د سقاو زوی به همدا اخطارونه ورکول "من از سلطنت دست نمی بردارم، ملتفت باشيد که اګر بکابل نيايد و امر مرا نشنويد عايله شما تااکنون در کمال احترام ميباشد امر ميدهم که بصورت بسيار فجيع کشته شوند". (۱۰) خو غازي محمد نادر خان د دې خبرو او اخطارونو پروا و نه کړه، ځای پر ځای يې سقاويانو ته ماتې ورکړه.

د ۱۹۲۹ کال د اکتوبر پر ۱۵مه غازي محمد نادر خان د ارګ سلامخانې ماڼۍ ته ورسېد، د سقاو زوی (۹) مياشتنۍ واکمنۍ يې ختمه کړه، هغه او د هغه ځينې نږدې ياران يې په دار وځړول او افغانستان يې له دې ناروغۍ څخه وژغوره.

د سقاو زوی او د هغه څو تنه ملګري د دار ځړولو پر وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه:

۱- دوکتور خلیل اله وداد بارش، امیر حبیب الله کلکاني مردی در حریق تاریخ، پېښور، ۱۳۷۷ل کال، ٦٦ مخ او نور بېلا بېل مخونه.

۲- کابلي والا، دمولانامحمد صادق حسین صادق صدیقی اثر،د پوهندوی عبدالخالق رشید تبصره، هیله مجله، ۱۳۷٦ل کال، ٦مه ګڼه، ۱۱۰ مخ.

۳- مولانا اغا رفیق بلند شهری، رویداد های بغاوت افغانستان، مترجم آراکوزیاوال، کراچی،۱۳۷۴ کال، ۴ مخ، ٦ مخ.

۴- تاریخ معاصرافغانستان،از استرداداستقلال تاانقلاب ثور،کابل،٦٦مخ.

۵- میر غلام محمد غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، ۱۳۴٦ل کال، کابل، بېلا بېل مخونه.

٦- دوکتور خلیل الله ودادبارش، هماغه اثر، ۱۱٦ مخ.

۷- مارشال شاوه ولي خان، یاداشت های من، کابل، د سردار فیض محمد خان زکریا سریزه. ج مخ.

۸- مارشال شاه ولي خان، پورتنی اخځ، ۲ مخ.

۹- سپه سالار محمد نادر خان، // // ۳۹ مخ.

۱۰- حبیب الله کلکانی (بچه سقاو) // // ۴۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حاکمیت کې محکومیت

له کلونو راهیسې او په تېره بیا په دې تېرو دوه درې لسیزو کې ډېر ځله دا خبرې اوربدل شوي، تحریك شوي او یا په شعوري او ناشعوري ډول ورته لمن وهل شوې چې ګنې "له سوونو کلونو راهیسې پښتنو پر افغانستان حکومت کړی، تول "حاکمیت" د دوی و او واړه قومونه او لږکي ترې محروم وو."!؟
ظاهراً خو دا خبره د ځینو ذهن تېر ایستلای شي ځکه چې د پښت (نسل) له پلوه له لوی احمدشاه بابا څخه رانیولې بیا تر اوسه پورې د بچه سقاو، ببرك کارمل او برهان الدین رباني له نیمواکو اوترینګلو حکومتونو پرته چې کارمل یې کشمیری او دوه نور یې تاجکان دي، بل چا حکومت نه دی کړی، خو که لږ ځیر شو خبره داسې نه ده. په حقیقت کې په یوه وخت کې دوو متوازي حکومتونو د یوه حکومت په نوم حکومت کړی. یو حکومت هغه و چې سیاسي. دفاعي، ټولنیزې او نورې چارې یې سرته رسولې او ظاهراً اکثره پښتانه یې په حساسو پوستونو کې مقرر وو. بل دفتري او ژبنی.حکومت و چې هغه ټولې چارې یې په دفتري قلمرو کې شاملولې، د کتابت او نورې چارې یې سمبالولې. په دویم حکومت کې پښتانه هم وو تاجیکان هم، قزلباشان او نور واړه قومونه هم، خو که هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوك وو هغو ټولو دفتري چارې په فارسي ژبې سرته رسولې. له عملي پلوه دا حکومت د فارسي ژبو په لاس کې و، دا چې د پښت له پلوه هر چا په دې حکومت کې کار کړی دی او یا یې کاوه که هر څوك وو خو څرنګه چې ټول د فارسي ژبې د پرمختګ او حاکمیت سبب کېدل، عملاً فارسیوانان یا فارسي ژبي ګڼل کېدای شي. له همدې کبله زیاتو فارسي ژبو ورو ورو دربارونو ته مخه وکړه او له ډېرو هغو ستونزو څخه څه ناڅه بېغمه شول چې د هېواد لوی اکثریت ورسره مخ و.

په دې کې شك نه شته چې ځينې وختونه به ځينو شاهانو او دربارونو پښتو ژبې او پښتني فرهنګ ته هم څه ناڅه پاملرنه کړې وي لکه شاه حسین هوتك، امیر شېرعلي خان، امیر عبدالرحمن خان، غازي امان الله خان او غازي محمد نادرخان خو هېڅکله هم د اکثرو دربارونو له خوا د فارسي ژبې له حاکمیت او هغې ته له پاملرنې سره پرتله کېدای نه شي. د ساري په توګه "امیرشېرعلي خان د یوه فرمان په ترڅ کې عسکري چارې، اصولنامې، نومونه او نور له انګریزي څخه په پښتو کړل"(۱) چې تر ننه پورې دوام لري، خو له احمدشاه بابا څخه وروسته په دې دومره کلونو او واکمنو کې هېچا هم داسې دربار ونه لید چې د فارسي په شان دې بشپړ پښتو وي.

همدغې فرهنګي او ژبنۍ جفا، بسکېلاك او زبېښاك له پښتنو شاهانو او واکمنو څخه د پښتنو د ابدي ګيلې او خواشینۍ یو ناسور زخم او ټپ پرې ایښی دی. دغه کار په افغانستان کې د یو واحد ملت د جوړونې په برخه کې هم یو لړ ستونزې راولاړې کړې دي.

د همدغو واکمنو د دې عمل په پایله کې پښتو ژبه او پښتانه له دربار او دفتري چارو څخه لرې کړای شول او فارسي ژبو یې ځای ونیو. دې عملیې ډېر کلونه دوام وکړ او داسې وخت هم راورسېد چې د محمدګل خان بابا په خبره له درباره د پښتو "مړستون" (قبرستان) جوړ شو. په دې مانا چې پښتون به په دریم نسل له معنوي (ژبني) پلوه ختم شو. هر پښتون به چې په دربار کې کوم غټ مقام ونیو نو په خپله خو به یې پښتو زده وه خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکلو امکانات یې نه و،خو بیا به یې هم څه ناڅه د وینا خپلمنځي ژبه وه. د هغه زوی به چې رالوی شو نو د هغه به ګوډه ماته پښتو زده وه، په دې ډول به پښتو له لیکه په بشپړ او له وینا نه په نیمه ډول ولوېده او کله چې به د هغه د زوی زوی (لمسی) رالوی شو نو هغه به په بشپړ ډول فارسي ژبی شو او په دې ډول به پښتو هم له وینا اوهم له لیك څخه ولوېده.

اکاډمیسین پوهاند عبدالشکور رشاد د یو یادښت په ترځ کې د دې ډول اشخاصو یو څو بېلګې وړاندې کوي وایي "متین خان اندړ راته وویل: یو وخت زه د کابل په څهاردهي که جبارخان کلا ته ولاړم چې له رئیس تمیز عبدالرب خان اندړ سره ووینم، کلا ته نژدې د ده زوی په مخه راغی، د پلار پوښتنه مې ځنې وکړه، ده راته وویل: "او کتی قومایش درمهمان خانه ششته" تاسې وګورئ د پلار قومیان د ده قومیان نه شول، ځکه چې هغه په پښتو خبرې کوي، دی پارسي وایي او په پښتو نه پوهېږي، یاني نه یې وایي. ده درېشي اغوستې ده او هغو خپل پښتني کالي - هغو پګړۍ، تړلي دي او دی لوڅ سر دی."

پوهاند رشاد زیاتوي: "یو وخت زه په لېننګراد کې وم، د ختیځ پېژندنې له پوهنځي څخه ټلیفون راته وشو: ((یو ډاکټر د عالي تحصیلاتو په نیامت له افغانستان (کابل) څخه دغه اوس رارسېدلی او ستا په لټه کې دی)) ما چې په ټلیفون کې له نوي مېلمه سره خبرې وکړلې و مې نه پېژانده خو د وطنداری په خاطر مې ورته وویل: "دغه دی دستي دررسېږم زما لاره څاره" زه چې پوهنځي ته ورغلم له نوي راغلي وطندار مېلمه سره مې روغبړ وکړ، اب شي ژیت (لیلي) ته مې بوته، ځای مې ورونیوه ښاغلي ډاکتر... چې خدای پاماني راسره کوله، تر کور ودانې وروسته یې دا هم راته وویل: "مادرکلان مه نورزایي بود"(۲) دغه راز په سلګونو او زرګونو بېلګې شته.

د پښتو ژبې یو وتلي لیکوال او څېړونکي (پریشان ختټك) یوه ورځ په پېښور کې د احمدشاه بابا په یاد د جوړ شوې سیمینار په ترځ کې د پښتنو پورتنی نیمګړتیا او د نورو ژبني ښکېلاك ته اشاره وکړه او ویې ویل: "دا پښتون پر دریم نسل ختم دی، میرویس نیکه، شاه محمودهوتك

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په شاه اشرف ختمه شوه، احمدشاه بابا، تیمورشاه او په شاه زمان ختمه شوه. عبدالرحمن خان، حبیب الله خان او په امان الله خان ختمه شوه. نادرخان، ظاهرخان او په داودخان ختمه شوه." د ده په نظر د دې خبرې څېړنه پکار ده چې ولې پښتون په دریم نسل ختمېږي؟ دا رنځ په دې دوه دونیم سوو کلونو کې روان دی، په همدې بهیر کې پښتانه فارسي ژبي کېږي. دا ناروغي هغه وخت لا پسې زیاتېږي چې تیمورشاه مرکز له کندهاره کابل ته رالېږدوي او دلته قزلباشان او نور فارسي ژبي د هغه پرشاوخوا راټولېږي او دفتري چارې پرمخ وړي. دا لړۍ همداسې په لړ او ډېر زور سره تردې نژدې لسیزو راورسېدله. بیا به هر پښتون په کابل کې په دریم نسل ختمېده، نو ځکه خو وزیر محمدګل خان مومند بابا کابل ته د "پښتنو مړستون" نوم ورکړ.

د دې ژبنۍ غمیزې په بهیر کې یو شمېر پښتانه هم فارسیوانان شول او ځینو نورو نافارسي ژبو وړو قومونو هم خپله ژبه هېره او فارسي ته مخه کړه. دغه راز د تزار له ناتار او د روسیې (اکتوبر) انقلاب له بري وروسته له مرکزي اسیا څخه یو زیات شمېر خلکو افغانستان ته پناه راوړه او د فارسي ژبو د شمېر په زیاتوالي کې یې برخه واخیسته. څرنګه چې دربار او دفتري چارې دوی خپل حق ګڼه نو هر چا ان که واکمنو هم د پښتو ژبې د رسمي کولو او یا دفتري کولو هڅه کوله دوی پرې د نشنلیست، ژبپال او فاشیست ټاپې لګولې.

د پښتونپر ځای په فارسي ژبه تعلیم او تحصیلي بهیر هم د ډېرو پښتنو ژبه پرې کړه او د فارسي ژبو په لیکه کې یې ودرول. "یو الماني څېړونکي په خپله یوه اوسنۍ څېړنه کې څرګنده کړې ده چې په افغانستان کې د لوړو تحصیلاتو احصائیه ښیي چې تاجکیان ۳۹٪ ونډه لري او پښتانه چې د نفوسو له مخې ۵۰٪ دي په دویم ردیف کې راځي، یانې په لوړو تحصیلاتو کې د دوی برخه ۳۳٪ ده. دغه څېړونکی وایي چې که ژبه په نظر کې ونیسو، نو دا توپیر افراطي بڼه غوره کوي. په هرو شپېتو پښتنو کې چې د لوړو تحصیلاتو خاوندان دي، څلوېښت یې له پښتو ژبې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشنايي نه لري. ۱۴٪ د عالي تحصيلاتو خاوندان نورو قومونو ته منسوب دي او ۱۴٪ نور يې له ساداتو سره تعلق لري.دا علمي څېړنه ښيي چې پښتنو په افغانستان کې مطلق حاکميت نه درلود، بلکې په اقتدار او بيروکراسۍ کې يې له نورو ځخه ونډه کمه وه. دا ټولو ته معلومه ده چې د اقتدار هغه خاوندان چې پښتنو ته منسوبېدل، د ژبې او فرهنګ له مخې يې له پښتنو سره فاصله ځرګنده وه. بايد ووايو په هره ټولنه کې بيروکراسي د يو جلا قشر په شکل تبارز کوي. که هغه د يو ملي يا واقعي اسلامي دولت ماشين وچلوي خيرېې ټولنو ته رسېږي او که د مستبدو حکومتونو په لاس کې ولوېږي نو د يو ملت د افرادو د مشکلاتو بار درنوي.(۳)

د دغه ژبني ښکېلاك په بهير کې ځيني پښتانه فارسيوانان شول.

د استاد پوهاند عبدالشکور رشاد په وينا "د ملګروملتو د يو رقم له مخې په افغانستان کې په سلو کې لس پښتانه فارسيوانان شوي دي." ځينو خپلواکو او مستقلو څېړنو هم د ملګرو ملتونو دا احصائيه واقعيت ته نژدې ګنلې ده. په پېښور کې د "واك فونډېشن د افغانستان لپاره" يوه سروې چې د شپږو کلونو په موده کې يې کړې ده ښيي چې د افغانستان په ټول نفوس کې له ۶۲,۷۳ فيصدو پښتنو ځخه ۵۵ فيصدو خپله ژبه ساتلې او ۷,۷۳ فيصده پښتانه فارسيوانان شوي دي، چې دا د هېواد د ټول نفوس په سلو کې ۸,۷ فيصده په شاوخوا کې نفوس جوړوي، يانې د پښتنو په سلو کې ۱۲,۷ فارسي او په سلو کې ۸۷,۳ پښتو وايي. دا ستم يوازې پر پښتو نه دی شوی، بلکې پرنورو لږکيو قومونو هم شوی. "د واك فونډېشن د افغانستان لپاره" د خپلې سروې په ترځ کې د افغانستان د قومي او ژبني جوړښت ځرنګوالی په دې ډول په ګوته کوي:

ګڼه	قومونه	دختې په نسبت دقومونوفيصدي	دژبې په نسبت دقومونوفيصدي
۱	پښتون	۶۲,۷۳	۵۵
۲	تاجك	۱۲,۳۸	۳۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳	هزاره	۹،۰۰	۰،۰۰
۴	ازبك	٦،۱۰	۵،۸۰
۵	ترکمن	۲،٦۹	۱،۴
٦	ایماق	۲،٦۸	۰

(۴)

په دې ډول د ژبې پر بنسټ دې جوړ شوي تشکل د دولتونو حساس پوستونه اشغال کړل او بیا یو وخت داسې هم راغلی چې نور یې د "اقلیتونو د حقوقو" په نوم بیرغونه ورپول او ځان ته یې د حکومت د جوړېدو غوښتنې پیل کړې، دا خبرې یې هم له خولو ښځه راووتې چې "پښتنو پر افغانستان دوه نیم سوه کاله حکومت کړی او نور نو زموږ (اقلیتونو) نوبت دی." په همدې نیت یې خونړې جنګونه پیل کړل او په اصطلاح د اقلیتونو د حقوقو(!) خبره یې د هر چا تر غوږونو ورسوله، خو د هغه ژبني نري رنځ خبره د هېچا له خولو و انه وړېدل شوه چې په مرموز او تدریجي ډول یې د پښتون قام هویت او پېژندنه تحدیدوله. په هر ځای او د هر چا په خولو د هغه د حاکمیت خبرې تاوېدې خو د محکومیت خبره یې هېچا هم ونه کړه.

اخځونه:

۱) پوهنوال ډاکتر زیورالدین زیور، د پښتو معاصر ادبیات، کابل پوهنتون، د ژبو او ادبیاتو پوهنځي پښتو څانګه.

۲) د محمد ګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه، محمد اسمعیل یون، ۱۳۷۳ل کال، پېښور چاپ، ۳٦-۳۷ مخونه، د پوهاند رشاد یادښت.

۳) عبد الجلیل وجدي، افغانستان د لویې لوبې ستېج، د آزاد افغانستان د لیکوالو ټولنه، پېښور، ۱۳۷٦ل کال، ۱۰۰-۱۰۱ مخونه.

۴) د افغانستان قومي جوړښت، واك فونډېشن د افغانستان لپاره، د ساپي د پښتو څېړنو او پراختیا مرکز، ۱۳۷۷ل کال، پېښور، ۴ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقليت د اکثريت په رول کې!؟

کله چې په افغانستان کې "د پښتنو په حاکميت" کې د پښتو ژبې پر ځای فارسي ژبې پرمختګ او بډاينه وموندله نو په اساسي مانا د دولت رګونه هم د دغې ژبې ويونکو لاسته ورغلل او دا يې د ژبې د حاکميت په وجه او پلمه دومره محکم کړل چې بيا يې نو نور دربار او دفتر خپل مال ګڼه. دې حالت په پټه له ډېرې پخوا دوام درلود، خو کله چې د اعليحضرت محمد ظاهر خان د وخت لومړي اساسي قانون کې د ژبې مساله مطرح شوه او د افغانستان د اکثريت خلکو هيله دا وه چې نور نو بايد د خپل هېواد د اکثريت او ملي ژبې خبره مطرح شي دا مسأله يو ځل بيا له پردې راووته او ځينو لنډ فکرو په ښکاره ډول د پښتو ژبې مخالفت وکړ.

سره له دې چې د دنيا په هېڅ ملك کې د زيات وخت لپاره ځوك د دې ببلګه نه شي پيدا کولی چې د اقليت ژبه دې رسمي او دفتري وي، خو پر پښتنو باندې له سوونو کلونو راهيسې د دې ژبني ظلم ژرندې ګرځېدلې دي. د اعليحضرت محمد ظاهر شاه د وخت اساسي قانون کې له پښتو ژبې سره د (ملي) کلمه هم يو ځای شوه او تر يوه ټاکلي وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې پښتو د دفتر ژبه پاتې شوه خو دې حالت بیا هم د ځینو کورنیو او بهرنیو توطئوله امله دوام و نه موند او بېرته فارسي ژبه دربار او دفتر ته رادننه کړای شوه بیا نو له هغه راهیسې په وقفه یې توګه ځینې وختونه پښتو ژبې ته پام را اړول شوی او بیا له نظره غورځول شوې ده.

په دې توګه دربار او حکومت د هغه چا په لاس کې کېوتل چې د هغو ژبه دفتري وه. په دې کې شك نه شته چې د قوم، ختې، پښت او یا د تذکرې له مخې به ځینې داسې پښتانه هم وو چې د وخت د حکومت په حساسو او یا هم په لومړیو پوستونو کې مقرر وو، خو دا ټولو ته څرګنده ده چې د هغو د اکثریت نه پښتو زده وه او نه یې پښتو ژبې ته پام کاوه. له دې څخه دا څرګندېږي چې اصلاً حکومت،خصوصاً فرهنګي او ژبنی حکومت بل چا کاوه او د پردې پر مخ بل څوك و. یو وخت نو بیا داسې هم راغی چې د ژبې پر بنسټ همدې تشکل د پښتو د اکثریت واقعیت او حقیقت دروغ وګانه. په اخبارونو، رسمي او نارسمي غونډو کې یې د پښتو ژبې - او د پښتنو د تاریخ د تحریف او رنګونې هڅې پیل کړې او دا خبرې یې له خولو را ووتې چې نور نو زمونږ نوبت دی، ځانونه یې د اکثریت په رول کې ودرول، د غلطو احصائیو او ارقامونو په خپرولو یې پیل وکړ. د دې هڅو او عملونو په نتیجه کې د توطئو او سازشونو له لارې ښاغلی احمد شاه مسعود او ښاغلی رباني د "اسلامي دولت"(!) په نوم د یوې جنجالیزې او طاعونیزې ادارې د مشرانو په توګه کابل ته رانوتل او نېغ په نېغه یې د "اقلیتونو د حقوقو" او د "اقلیتونو د حکومت "انګازې پورته کړې. کله چې دوی د کابل د ترینګلې نیمواکې واکمنۍ پر ګدۍ کېنول شول، نو بیا یې د غلطو احصائیو له لارې ځان اکثریت ته قریب کړ، دولتي او سیاسي چارو پر مخ بیول یې خپل طبیعي حق(!) وګانه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارمل: پېژندنه او د شخصيت شننه

هره ټولنه او ولس خاينته د وياړونو، پرتمونو، نېکمرغيو، بدمرغيو، غميزو او کړاوونو شېبې او ورځې لري. دا پېښې او يادونه د ولس په ذهن کې انځور شوي وي او له يوه نسل څخه بل ته انتقالېږي. څرګنده خبره ده چې پېښې په خپل سر نه رامنځته کېږي. هغه اشخاص چې د ذهني، فکري، اخلاقي، ټولنيزو او نورو نېمګړتياوو له پلوه کمزوري وي او لويو کارونو ته لاس اچوي نو نتيجه يې ډېره کرغېړنه راوځي. دا ډول اشخاص د منفي کرکترونو په توګه د ولس په ذهن کې ځای نيسي او ولس ته دوراړول شوي زيان او درد له کبله د هغو د سختې کرکې سبب ګرځي. زموږ د هېواد د معاصر تاريخ تر ټولو بدمرغه ورځ د ۱۳۵۸ ل کال د مرغومي شپږمه نېټه ده. د دې غميزې مرکزي کرکتر ببرک کارمل و چې په نوموړې نېټه د شوروي اتحاد د "۸۶"(۱) زره کسيز پوځ په زور د کابل پر تخت کېنول شو.

"ببرک کارمل د جنرال محمد حسين خان زوی د بګرامي د کمريو اوسېدونکی و. د ببرک کارمل د نيکه محمد هاشم پلرونه هندوستانيان دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له کشمیرنه پنجشیر ته راغلي دي. د بهرنیو چارو د پخواني وزیر عبدالوکیل نیکه د نوموړي پلار (محمدحسین) حربي ښوونځي کې شامل او وروسته یې خپله لور هم ورته ورکړه. ببرک کارمل د کابل پوهنتون له حقوقو پوهنځي څخه فارغ شوی او بیا یې د پلان په وزارت او ځینو نورو دولتي ارګانونو کې کار کړی دی. نوموړی د ۱۹٦۵ - ۱۳۴۳ کال د (خلکو ډیموکراتیک ګوند) د لومړۍ کنګرې له غړو څخه و. وروسته یې د (پرچم) په نامه یوه بېله سیاسي ډله جوړه کړه."(۲)

ده د خپل سیاست ډپیل له کلونو څخه د شوروي اتحاد له سفارت سره لار درلوده په همدې وجه خو روسانو تر بل هر چا پر ده زیات باور درلود. دی د شوروي سفارت کارکوونکو ته دومره نژدی و چې د هغوی په ډېرو خصوصي غونډو او مېلمستیاوو کې هم د ګډون بلنه ورکول کېده.

د (پلوشې) جریده په خپله یوه ګڼه کې د سردار محمد داودخان د وخت د کابینې د یوه غړي له خولې لیکي: "موږ په کابل کې د شوروي سفارت له خوا رسماً د ځینو خبرو لپاره نوموړي سفارت ته بلل شوي وو، کله چې سفارت ته ورننه شوو نو د سفارت کارکوونکو موږ ته هرکلیووایه، دی (کارمل) هم لکه د سفارت د یوه غړي په توګه د هرکلي ویونکو په ډله کې ولاړ و."(۳)

جنرال اکساندر لیاخوفسکي په افغانستان کې جنګېدلی روسی جنرال په خپل کتاب (د افغانستان غمیزه او مېړانه) کې د ببرک کارمل په باب لیکي: (... هغه د کې، جي، بي سړی و. د خپلې (واکمنۍ) په وروستیو کلونو کې یې د شرابو څښل ډېر کړل. ان د کې، جي، بي مشر یوري اندروپوف چې د کارمل حامي او ملاتړ و په دې هکله هغه ته ډېر نصیحتونه وکړل خو ګټه یې ونه کړه. ورځ تر ورځې جوتېده چې کارمل په روغه لار د تګ وس نه لري خو بیا هم چا د هغه د ګوښه کولو تکل نه کاوه. څکه چې ترشا یې کې، جي، بي ولاړه وه." (۴)

د کې، جي، بي په سازمان کې د غړیتوب خبره خپله کارمل هم نه ده پټه کړې. پر ۱۳٦۴ ل کال په کابل کې د کارمل د رژیم له خوا د (کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جي بي سازمان) د تاسيس کاليزه نمانځل کېده. د هغه وخت د "دولت" د دولتي خدمتونو د لوی رياست (خاد) د سياسي چارو په رياست کې چې (عارف صخره) يې رئيس و، يوه ډېره لويه او ځانګړې غونډه جوړه شوې وه، کارمل تر غونډې دمخه (عارف صخره) ته په شفاهي او خصوصي خبرو کې په ډېر غرور او افتخار سره دا خبره وکړه. "من افتخار ميکنم که در افغانستان اولين شخص بودم که عضويت پر افتخار اين سازمان نجات بخش را حاصل کرده بودم".

"جګړن ولاديمير کوزيچ کين چې په ايران کې د افغانستان په ارتباط د کې جي بي مامور و د ۱۹۸۲ کال د نومبر پر ۱۱ نېټه يې له بي بي سي سره د يوې مرکې په ترڅ کې دی (کارمل) د کې جي بي يو لوړ رتبه مامور وباله"(۵) د همدغو روابطو نتيجه وه چې دی په چکوسلواکيا کې د افغانستان له سفارت څخه په مخفي ډول مسکو ته بوتل شو.

د کې، جي، بي د جاسوسي ضد مشر تورنجنرال لوکين وايي: "کې، جي، بي کولای شول چې د ټولنو او افرادو په خصوصي او عمومي تاريخ کې دلون راولي او د کماندو داسې افراد يې په واک کې وو چې د شوروي له پولو د باندې هم په هرډول تهاجمي او تروريستي عملياتو لاس پورې کړي چې له همدې قطعي نه يوه ډله چې په مستعار نامه (زينت) يادېدله، د سفارت د ساتنې په پلمه کابل ته ولېږل شوه او د جنرال ويکتورپاپوتين قوماندې ته ورکړل شوه."(٦)

جنرال لياخوفسکي هم په خپل کتاب (د افغان غميزه او مېړانه) کې قدرت ته د کارمل د رسېدو او د جدي د شپږمې نېټې په باب ليکي: "که څه هم افغانستان ته د شوروي لښکرو د منظمو فرقو د لېږلو لپاره د دسمبر ۲۵ (د مرغومې خلورمه نېټه) ټاکل شوې وه خو يو شمېر ضربتي ټولګي د امين د وژلو لپاره مخکې په شوروي سفارت کې ځای پر ځای شوي وو. د دسمبر ۲۵ نېټه د کابل د خواجه رواش په هوايي ډګر کې د افغانستان د وسلوال پوځ ټول روسي سلاکاران پټ جرګه شول، همدلته دوی ته امر وشو چې د افغانستان پوځ دې خنثی او د شوروي د لښکرو خلاف

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جنګېدو وړتیا دې ترې سلب شي.

د (تاج ببك) په غونډۍ کې د امین د استوګنځي د نیولو عملیاتو ته د (شتورم ۳۳۳) مستعار نوم ورکړ شو او مشري یې د کې، جي، بي د افسر بایارینوف پر غاړه وه. د همدې مقصد لپاره بګرام نه د جګړن خال بایف په مشرۍ او شوروي مسلمانو وګړو نه جوړ په اصطلاح (مسلمان کنډك) هم په دارالامان واټ کې ځای پر ځای شو. د عملیاتو وخت د جدي د شپږمې نېټې د شپې لس بجې ټاکل شوی و. خو وروسته د شپې نهو او په پای کې د ماښام اوه نیمو بجو ته رالنډ کړای شو)) د لیکوال په عقیده د دې تغیر علت دا و چې امین د کې، جي، بي د نقشې خلاف په زهرو مړ نه شو او په کار وه چې بې ځنډه د عسکرو په زور له منځه یوړل شي. لیاخوفسکي لیکي چې "افغاني عسکرو سخت مقاومت وکړ او سره له دې چې درندې وسلې یې (مشاورینو) له کاره غورځولې وې ترپایه د شورویانو خلاف وجنګېدل. حفیظ الله امین د خپلو دوو صغیرو زامنو او نورو خپلوانو سره یو ځای ووژل شول. د دوی مړي د تاج ببك غونډۍ ته څېرمه په کندو کې تر خاورو لاندې کړای شول."(۷)

تورن جنرال لوکین وایي: "د مرغومي په پینځمه نېټه د کې، جي، بي له مشر اندروپوف سره ناست وم چې له کابل نه د کې، جي، بي نماینده د امین د وژلو او د عملیاتو د بریالیتوب خبر ورکړ. اندروپوف احساساتي شو او وې ویل چې کارمل ژر پیدا او د بیانیې متن ورته جوړ کړئ!"(۸)

"بیا له تاشکند راډیو نه د حفیظ الله امین د وژلو اعلان له یو اشنا ستوني نه راووت او دا اعلان د مفصلې وینا په ترڅ کې د هغه له خوا د تاشکند د راډیو په څپو کې څو ځلې تکرار شو، چې وروسته یې خپلې غلطۍ ته پام شو، کابل راډیو یې قطع او خپله خپرونه یې د کابل راډیو په نامه کړله."(۹) کله چې کارمل د امین له مرګ نه پوره ډاډمن شو نو د کې، جي، بي، له مېلمستون نه له خپلو تښتېدلو ملګرو سره بېرته کابل ته راوستل شو او پر تخت کېنول شو. برژنیف او روسي مشرانو ده ته د یو تلګرام په ترڅ کې د بریالیتوب مبارکې ورکړه.(۱۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافغانستان دخلك دموكراتيك گوند دمركزي كميټي عمومي منشي ، دافغانستان د دموكراتيك جمهوريت دانقلابي شورا رئيس او صدراعظم ببرك كارمل د شوروي اتحاد دكمونيست گوند په شپږويشتمه كنگره كې دوينا كولو په وخت كې .

متن سخنراني ببرك كارمل در بيست ششمين كنگره حزب كمونيست اتحادشوروي:

رفيق گرامي ليونيد ايليچ بريژنف !

رفقا و دوستان عزيز !

از همه اولتر اجازه د هيد تابمناسبت دعوتيكه از هيات نماينده گي حزب ما براي شركت در كنگره حزب پر افتخار لنين كبير بعمل آمده است از صميم قلب ابراز سپاسگزاري نمايم .

رفقا ودوستان عزيز !

ما حامل صميمانه ترين و پر شور ترين شادباشها و سلام ها ، احساسات پاك ، دوستي واحترام عميق كميته مركزي حزب دموكراتيك خلق افغانستان ، تمام اعضاي حزب و زحمتكشان افغانستان بشما و از طريق شما به تمام كمونستها ي شوروي وبههمهخلق كبير كشور شوراها هستيم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې کارمل د کابل پر تخت کېنول شو بیا نو ده په زغرده د شوروي پر دوستۍ او اړیکو ویاړ کاوه، ان دا چې د یوه محفل په ترځ کې یې د ګرمو احساساتو په وجه خپل هر څه په ډاګه کړل.

نوموړی د روسپالنې په مینه کې دومره ډوب و چې ان د خپل زوی نوم یې (واستوك) ایښی و او د شوروي اتحاد دوستي یې تلپاتې او خلل نه منونکې بلله.

سره له دې چې ده د جدي ٦نېټې پېښه (د انقلاب نوی بشپړتیایي پړاو باله) خو د دې پړاو په برې کې یې د شوروي له رول څخه په خپله پرده اوچته کړه، دی وایي: "هرگاه کمکهای بی شایبه و برادرانه اتحاد شوروی سوسیالیستی نمیبود انقلاب پیروزمند ثور وارد مرحله نوین خود نمیگشت و امروز نه تنها در افغانستان بلکه در منطقه یك فاجعه عظیم تاریخ رخ میداد."(١١)

نوموړي د ګران هېواد د ویاړونو، پرتمونو او رمزونو د ماضي پاڼې نه وې لوستلې، د هېواد ژوند، بقا او پایښت یې په "ستر شوروي اتحاد" پورې تړلي ګڼل. په سلګونو ځله به یې په رسمي او خصوصي غونډو کې دا خبرې تکرارولې "که د شوروي اتحاد د محدودو قواوو شته والی نه وای نو زموږ هېواد به د امپریالیزم خولې ته لوېدلی وای".(١٢)

"درحالی که استقلال ملی کشور ما را خطر جدی ناشی از تجاوزات امپریالستی تحدید می کرد یکبار دیگر دوست بزرگ و آزموده شده مردم افغانستان اتحاذ شوروی در کنار ما قرار گرفت."(١٣)

ده د خپل هېواد عظمت غیرت او همت ته نه کتل، یوازې جغرافیایې حدود او نفوسو د شمېر څرنګوالي او څینو مادي وسایطو یې د ذهن سترګې وړیتې کړې وې څکه یې نو په خپلو خبرو کې خپل هېواد (ډېر کوچنی) او خپل دوست هېواد یې (ډېر لوی) معرفي کاوه.

"کمك بلاعوض خلقهای شوروی به مردم افغانستان نمونه برجسته است در مناسبات بین المللی در رابطه کمك حسنه یك کشور بزرگ و کبیر با یك کشور کوچك".

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده زیات زیار ایسته چې د ژوند په ټولو چارو کې د شوروي اتحاد له تجربو او کړنونه ګټه پورته کړي که د افغاني ټولنې له ژوند چارو سره سمون خوري او که نه؟ دا نو بېله خبره ده خو د ده هڅه دا وه چې د دوو بېلابېلو ټولنو ژوند هماهنګ وښيي او په اصطلاح د شوروي اتحاد له تجربو څخه استفاده وکړي نو ځکه به يې په زياتو غونډو کې د شوروي اتحاد پر تجربو ټينګار کاوه. د ښځو يوې غونډې ته د خبرو په ترځ کې د دې تجربو يادونه او د ځوانانو يوې غونډې ته د تجربو د يادونې تر څنګ د شوروي اتحاد د ځوانانو د کمسمول له سازمان څخه مننه څرګندوي: "بشريت مترقي تجارب ارزشمندی در ارتباط با جنبش زنان اندوخته است درزمينه بيش از همه تجربه تاريخی کشورهای سوسيالستی و در درجه اول اتحاد شوروی ارزش والا و بزرگی دارد".(۱۴)

"اجازه راکړئ چې د هېواد د ځوانانو د دغې سترې غونډې او پيوستون په کار کې د زړه له کومې د ښو او لويو برياليتوبونو هيله وکړم او يو ځل بيا د سوسيالستي هېوادونو د ځوانانو د بين المللي سازمانونو په سر کې د شوروي اتحاد د لېنني کمسمول سازمان مخکښو استازيو ته خپلې منني څرګندې کړم"(۱۵)

ده به تل دخپلو خبروپه ترځ کې پرځو خبروباندې ډېر ټينګار کاوه: "د افغان شوروي دوستي او دانقلاب نوی پړاو"، ده په دې يادونو کې د افراط تروريستي بريده ځان رسولی و. "اګر مرحله نوين انقلاب صورت نمی ګرفت اکنون افغانستان در نقشه سياسی جهان وجود نميداشت"(۱٦) "دورنمای دوستی افغان شوروی خلل ناپذير و خدشه ناپذير است و از يك پيروزی به پيروزی دګر موج به موج به طرف تکامل و استحکام خود پيش ميرود"(۱۷) .

دی د جدي لـ۶ نېټې وروسته شوروي ته د خپل سفر اهميت داسې څرګندوي: "د ثور انقلاب د نوي پړاو له برياليتوب څخه وروسته په بين المللي لحاظ زموږ لپاره ستره سياسي پېښه هماغه شوروي اتحاد ته زموږ د ګوندي او دولتي لوړې رهبرۍ د هيئت سفر او په مسکو کې د

افغانستان اوشوروي اتحاد د خبرو بريالي سرته رسول وو. د دغو خبرو اهميت د اوسني شيبې د خبرو له چوكاټ څخه ډېر لوړ دى او ځينو برخو كې د دوه اړخيزو اړيكو له چوكاټ څخه هم لوړ ځي."(۱۸)

ببرك كارمل د سياسي او علمي پوهنې په خپرونه او دافغانستان ددموكراتيك جمهوريت او شوروي اتحاد ترمنځ دوستانه اړيکو په پياوړتياكې دخپلې برخې اخيستنې په وياړ د شوروي اتحاد سياسي وعلمي پوهې د خپرولو د ټولنې لوړ مډال (واويلوف) ترلاسه كړ. عكس ببرك كارمل ته ددغه مډال دوركولو د مراسمو يو كوښه چې دشوروي اتحاد د پوه باسوف له خوا و د كول گيرى شي.

كه په پورته عبارت كې د (چوكاټ) كلمې ته ځير شو ډېرې سپورې ماناوې څنې راوځي؛ په عادي ورځينۍ محاوره كې هم له (چوكاټه وتل) په منفي مانا كارول كېږي خو ده د كلمو پر ځاى كاروني ته هم پام نه دى اړولى، هغه دوستي چې له چوكاټه ووځي نو طبيعي ده چې نور څه ترې راولاړېږي. بله خبره چې ده د هغو په باب بېلابېل متضاد نظرونه څرگند كړي هغه د شورويانو د راتگ مسئله وه. سره له دې چې موږ پورته يادونه وكړه چې ده به ويل: "هرگاه كمك هاى بې شايبه و برادرانه اتحاد جماهير شوروي سوسيالستى نميبود انقلاب پيروزمند ثور وارد مرحله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوین خود نمیگشت"(۱۹) خو بیا به هم کله کله ده ویل چې د شوروي پوځیان د افغانستان - شوروي د ۱۹۷۸ کال د دسمبر او د ۱۳۵۷ کال د قوس د ۱۴ نېټې د تړون پر اساس چې د ده په قول د دواړو هېوادونو د حکومتونو تر منځ شوی و راغلي دي. کله به ـــــ يې ويل چې د ملګرو ملتونو د منشور د ۵۱ مادې پر اساس راغلي خو کله چې به پرې د هېواد په دننه او بهر کې انتقادونه او فشارونه له حده زيات شول نو بيا به يې ويل چې دا خو "امين راوستي"(!) دا خبره ده هغه وخت کوله چې نور نو پر خپل او د روسانو پر بري ورته شك پيداشوی و. د خپل قدرت پر لومړي کال خو يې ځان د شوروي اتحاد يو وجود باله او دا وياړ(!) يې چا ته نه ورکاوه او همدا به يې ويل: ((دراين دوستي و در اين روابط ميتوانيم بگويم که هيچ قدرت در جهان اعم از ارتجاع سياه، امپرياليزم جهاني، شؤونيزم چين و دگر نيروهای طاغوتي هرگز نميتوانند کوچکترين خدشه وارد سازند"(۲۰)

"زنده باد دوستي خلل ناپذير جمهوري دموکراتيك افغانستان و اتحاد شوروی دوست و برادر جاودان و هميشه گی ما"(۲۱)

د اسوشتيدپرېس خبريال له ده څخه پوښتنه وکړه. "قسميکه جلالتماب شما فرمودید و قبلاً گفتید که امین ایجنت امپریالیزم امریکا بود پس اوچرا قشون شوروي را در افغانستان دعوت کرد؟"

ځواب: "حفيظ الله امين ايجنت امپرياليزم امريکا از تحاد شوروی طلب کمك قطعات محدود نکرده بود بلکه اين کمك به اراده و تصويب نزديك به اتفاق ارای شورای انقلابی جمهوری ديموکراتيك افغانستان صورت گرفته است.(۲۲)

دلته که له انقلابي شوری څخه مقصد د نور محمد تره کي "انقلابي شوری" وي نو دهغه په ژوند خوروسان رانغلل نو دهغه له مرګه وروسته روسانو د هغه تړون عملي کاوه؟ او که د امين د وخت له "انقلابي شوری" څخه مقصد وي نو هغه خو دی خپله ردوي چې امين نه دي راغوښتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله عجیبه خبره خو دا ده چې راغوښتې هغو دي(!) خو قدرت ته یې دی ورساوه؟(۲۳)

د کارمل د ګوډاګیتوب او د هغه د منفي شخصیت په باب خورا زیات اسناد اولیکنې خپرې شوې دي خو موږ دلته یوازې د ده د خپلو خبرو او څرګندونو په څو بېلګو بسنه کوو.

د افغانستان د معاصر تاریخ دا توره او ذلیله څېره په پای کې د خپل بادار په غېږه (مسکو) کې ساه ورکړه او مړی یې د افغانستان د بلخ ولایت د حیرتانو په سیمه کې خاورو ته وسپارل شو، خو د افغانستان سپېڅلې او غیرتي خاورې د ډېر وخت لپاره و نه شو زغملی او تر یوه ټاکلي وخت وروسته د ځینو په قول کله چې د طالبانو داسلامي تحریك سرتېري سیمې ته ورسېدل نو د ده مړی یې له قبره را وویست او د امو په دریاب کې یې ګوزار کړ، د امو دریاب هغه له خپلې کرغېړنې ماضي او بدرنګیو سره د خپلو اوبو تل ته ښکته کړ او په دې ډول د تاریخ یوه توره څېره د تل لپاره د تورو اوبو په تل کې ورکه شوه.

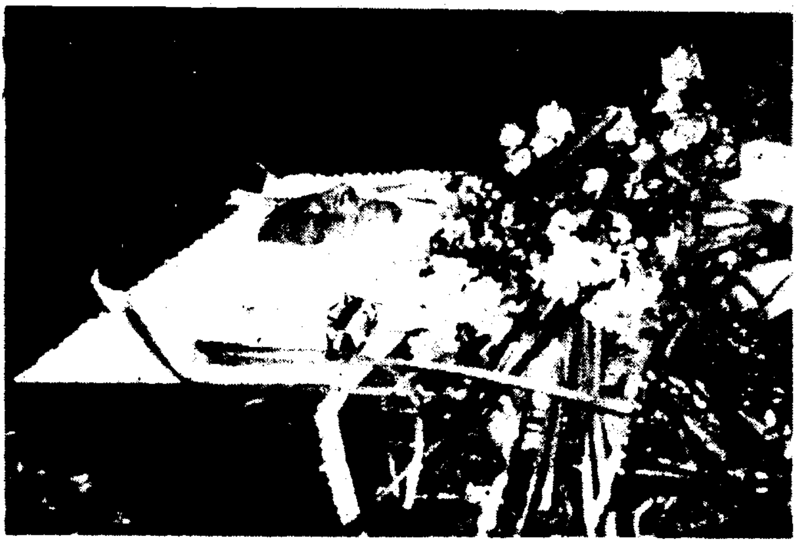

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه:

۱) وفا جریده، د آزاد افغانستان د لیکوالو ټولنه، پېښور، ۱۳۷۲ل کال، کال ګڼه.

۲) ۱، هارون، داود خان د کې جي بي په لومو کې، پېښور، ۱۸۵ مخ.

۳) پلوشه جریده، کابل، ۱۳۷۴ل کال، ۳ګڼه.

۴) ډیوه لندن، ۱۹۹۵ کال، د لیندۍ ګڼه، ۱۸ مخ.

۵) ا. هارون، هماغه اثر، ۱۸٦ مخ.

٦) پورتنی اثر، ۱۸۳ مخ.

۷) ډیوه، لندن، هماغه ګڼه، ۱۷ مخ.

۸) ا. هارون، هماغه اثر، ۱۸۳ مخ.

۹) // // ۱۸۴ مخ.

۱۰) وفا جریده، ۱۳۷۴ ل کال، ۴۷ - ۴۸ ګڼه، ۹ مخ.

۱۱) دافغانستان کالنی،کابل، ۴۵-٤٦ (۱۳۵۸-۵۹ کال) ګڼه، ۱۵ مخ.

۱۲) پورتنی اثر، ۱۱۷ مخ.

۱۳) // // ، ۱۸۹ مخ.

۱۴) // // ، ۲۱۹ مخ.

۱۵) // // ، ۲۱۲ مخ.

۱٦) // // ، ۲۸۳ مخ.

۱۷) // // ، ۳۱٦ مخ.

۱۸) // // ، ۲۸۷ مخ.

۱۹) // // ، ۱۵ مخ.

۲۰) // // ، ۴۳۳ مخ.

۲۱) // // ، ۴۵٦ مخ.

۲۲) // // ، ۳۲۵ مخ.

۲۳) وفا جریده، ۱۳۷۴ ل کال، کال ګڼه، ۱۸ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرچم واکي: پښتو او پښتانه

روسانو د خپلو هیلو د پوره کولو لپاره په ډېرو ټولنو کې د لږکیو (اقلیتونو) له استعمال سره ډېره مینه درلوده، د خپل بریالیتوب راز یې په همدې کې لټاوه. دوی فکر کاوه چې لږکي له سیاسي پلوه بې ثباته وي، ژر استعمالېږي او (د خوړو ترخو) زور ته ژر غاړه ږدي. نو ځکه یې په افغانستان کې له عامه ذهنیت نه پټ یو نامعلوم او د ځرګند قومي هویت نه لرونکی شخص (ببرک کارمل) د خپلو هیلو د پوره کولو لپاره وروزه. ځرنګه چې د افغانستان اکثریت ټولنه له پښتنو نه جوړه وه نو پرده یې هم د پښتون ماسك وواهه او یو کشمیری مهاجر شخص یې د (پښتون) په نوم معرفي کړ، خو د قلم خاوندان او ځیرمن سیاسي اشخاص پر دې خبره ډېرښه پوهېدل. کله چې کارمل قدرت ته ورسول شو، نو نه ده او نه د ده بادارانو له پښتو ژبې او پښتنو سره خپله دښمني پټه کړه. د شوروي کمونیست دربار ته نژدې لیکوال او د ببرک کارمل نژدې شخصي او عقیدتي دوست (اولیانوفسکي) په ډاګه دا خبرې ځرګندې کړې: "موږ ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ته لښکرکشي وکړه چې د اکثریت (پښتنو) د یکتا توري ختمه او دولتي ځواك اقلیتونو ته انتقال کړو."(*) د اولیانوفسکي په قول کله چې دولتي ځواك اقلیتونو ته انتقال شو، نو د کارمل په شاوخوا یې په زیاته کچه (تاجك) اقلیت او ځینې نور واړه لږ کي ورتاو کړل.

سمدستي ورسره "رژیم های فاشیستي گذشته"، "ملیت های برابر و برادر"، "اقلیت های ستمدیده و محروم"، "اقلیت های برپاخاسته" او نورې... نومونې هم دود شوې.

اکثره خپرونو په ځانګړي ډول ورځپاڼې او جریدې که په فارسي ژبه وې، هغه خو پر خپل ځای پاتې شوې او که پښتو وې هغه په فارسي واړول شوې او پښتو د ژباړې یا ترجمې ژبه شوه. په لومړي سر کې زیات خلك په دې رمزنه پوهېدل ځکه چې د روسانو یرغل د عامه ذهنیت سترګې نیولې وې، خو وروسته وروسته ډېر خلك پر دې وپوهېدل چې روسانو څنګه د افغانستان د اکثریت قوم پر ضد خپلو ناوړه هلو ځلو ته دوام ورکاوه. روسان په دې فکر کې وو چې پښتانه د هند سمندر ته د رسېدو په لویه لار کې د یو ځواکمن قوم په توګه پراته دي نو که چېرې دوی منسجم، د یو محکم او بډای فرهنګ خاوندان وي نو د هند بحر ته د دوی د رسېدو په لار کې اساسي خنډ ګرځېدای شي نو ځکه یې د پښتنو د تجزیې، کمزورۍ، د فرهنګي ارزښتونو او ټولنیزو بنسټونو د له منځه وړلو ماهرانه هلې ځلې پیل کړې. دا هڅې د روسي مشاورینو په لارښوونه او د کورنیو ناپښتنو لویغاړو په مرسته تر سره کېدې، یو وخت یې د دولت ټولې ساحې ونیولې، خو په لاندینو برخو کې زیاتې منسجمې وې:

۱ - په نشراتي او خپرنیو برخه کې: لکه چې یادونه وشوه د

---

*- اولیانوفسکي د شوروي د کمونست گوند تیورسن و. ده په خپله رساله کې چې (در بارهٔ حقیقت انقلاب ثور) په نامه ترجمه شوې وه دا څرګندونې کړې دي. نوموړې رساله د بیهقي د کتاب خپرولو موسسې خپره کړې وه او له یوه ټاکلي وخت وروسته بهرته ټوله شوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارمل له راوستو سره سم د دولت په خپرني پالیسۍ کې یو څرګند بدلون راوستل شو. اکثره ورځپاڼې لکه هېواد، انیس او نورې چې تیراژ یې لسګونو زرو ګڼو ته رسېده په فارسي واړول شوې او د دې تر څنګ "حقیقت انقلاب ثور" ورځپاڼه په ډېر لوړ تیراژ سره هم بشپړه په فارسي ژبه خپرېده. "حقیقت سرباز" او دې ته ورته د ځینو نورو خپرونو هم دا حال و. دا ورځپاڼې به له فارسي ژبې څخه په پښتو ترجمه کېدې او بیا به چاپېدلې. داسې هم شوي چې د هرې فارسي ورځپاڼې او بیا د هغې د پښتو ایډېشن تر منځ څو ورځې واټن و. په داسې حال کې چې ورځپاڼه باید پر همغه ورځ چاپ او ووېشل شي. داسې هم لیدل شوي چې فارسي برخه په ښار کې وېشل شوې او بیا څو ورځې وروسته یې پښتو چاپ شوې ده. دا پښتو برخه یې بیا نه چا ته ښووله او نه یې وېشله دا ځکه چې دوی خو "کابل د فارسي ژبو ښار"(!) ګاڼه او د پښتو ورځپاڼو د ویش ضرورت یې هسې یو عبث کار(!) باله. هغو ولایتونو ته چې ټول پکې پښتانه استوګن وو، هغو ته هم د اخبارونه نه رسېدل او د پښتو اخبارونو پر ځای فارسي اخبارونه استول کېدل. یو وخت له ننګرهار نه رسماً په دې برخه کې ((د خلکو ډیموکراتیک ګوند)) مرکزي کمېټې ته اعتراضلیك راغی، خو بیا هم چا د دې خبرې غم ونه خوړ. له دې پرته د پښتو او فارسي ایډېشنونو په تیراژ کې هم ډېر زیات توپیر موجود و. د ساري په توګه (درفش جوانان) یوه اوونیزه وه چې په (۸) او کله هم له هغو نه په زیاتو مخونو کې یې په ډېرو زیاتو امکاناتو سره د "ځوانانو ډیموکراتیك سازمان" د مرکزي کمېټې د ارګان په توګه نشرات کول. په یو وخت کې له فارسي ایډېشن څخه پښتو برخه (۸) ګڼې (دوه میاشتې) وروسته پاتې وه. د فارسي ایډېشن تیراژ (۵۸) زره ګڼې خو پښتو تیراژ یې (۸) زره ګڼې وې(۲).

د دې خپرونو اکثره پښتو برخه په پوره ډول نه وېشل کېده، له چاپ وروسته به یې اکثره ګڼې ګودامونو کې ساتل کېدې او بیا به وروسته د قصابانو او دکاندارانو لاسته ورتلې.

له دې کارونو څخه د دوی هدفونه دا وو چې له یوې خوا به پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژباړې ژبه شي او دا خو د يوه پوه په وينا څرګنده خبره ده چې ((ژباړه د ژبې پښتې ماتوي)) نو دوی په دې نيت چې پښتو ژبې ته يې زيان اړولی وي او تل يې د فارسي تر اغېز او نفوذ لاندې ساتلې وي دا کار کاوه.

دغه راز په دې چار سره په هېڅ توګه پښتون ليکوال ته د دې چانس نه پيدا کېده چې هغه دې مستقيماً او نېغ په نېغه په خپله په اول لاس ورځپاڼې ته مطلب وليکي. نو له عادي ژورناليستيک نه نيولې تر لوړ تخليقي مطلب پورې هر څه بايد لومړی فارسي وای او بيا پښتو ژباړل شوي وای. څکه نو يوازې فارسي ژبې ليکوال ته د ودې لاره چاره برابرېده او هم هغه مادي امتياز چې له دې خپرونو څخه تر لاسه کېده هم د هغوی لاسته ورته. پښتون ليکوال ته د غوړېدو لږ امکان برابرېده، پښتون کولای شو يوازې ژباړن شي. د ژباړې له مخې هم د دې اخبارونو او خپرونو کيفيت ډېر خراب و څکه چې داسې ژباړونکي ورته ټاکل شوي وو چې نه يې په دې برخه کې پوره علمي لاس درلود او نه د کار ډېرښت دې ته پرېښودل چې دوی دې کره، ذوقي او درسته ژباړه وکړي. هر ارګان او خپرندويې موسسې چې ګډ نشرات کول د فارسي ژبې برخه پکې له ورايه ډېره زياته درنه معلومېده. "د ځوانانو ډيموکراتيک سازمان" چې د فريد احمد مزدك تر مشرۍ لاندې يې ستمي او کمونيستي فعاليتونه کول په يوه وخت کې پنځه عنوانه (درفش جوانان اوونيزه، محصل امروز {جوانان امروز} مجله، ستوری جريده، پيشاهنګ (مجله) چې دوه وروستۍ يې "د مخکښانو سازمان" خپرونې وې وروسته کلونو کې يې "قبايلي ځلميان" په نامه يو څلور مخيزه پنځه لس ورځينۍ پښتو جريده خپروله. په دې کې "درفش جوانان" جريده لومړی فارسي او وروسته بيا په ناسمه پښتو ژباړه کېدله او له ډېر ځنډ او وقفې وروسته خپريده، د ستوري او پيشاهنګ او د جوانان امروز، په خپرونو کې په سلو کې لس برخې پښتو وه.

دغه راز فريد احمد مزدك د خپلې واکمنۍ په دوره کې په سلګونو عنوانه بېلابېل سياسي، عقيدوي، ذوقي او نور کتابونه د همدې سازمان له لارې چې تيراژ لکونو ټوکو ته رسېده خپاره کړي دي خو په دې اکثرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د دوی له خپلې کړنلارې او ځینو نورو محدودو کتابونو پرته نور ټول په فارسي ژبه وو "د ځوانانو سازمان" د یوه کارکوونکي په وینا "زموږ د یو ټاکلي وخت د ۱۳۰ عنوانونو خپرو شوو کتابونو له جملې څخه یو عنوان کتاب پښتو و."(۳)

کابل پوهنتون د پرچمواکۍ په بهیر کې ګڼ شمېر لیکنې، رسالې، لکچرنوټونه درسي کتابونه او نور مستقل اثار خپاره کړي دي چې په مجموعي ډول یې شمېر له لسګونو عنوانو او زرګونو ټوکو څخه زیاتېږي. په دې کتابونو کې د پښتو څانګې له لکچرنوټو، ځینو درسي کتابونو او د ځینو سیمینارونو له پښتو کتابونو پرته نور اکثره په فارسي ژبه خپاره شوي دي. دغه راز کله چې "پرچمیان د قدرت پر کرسۍ کېنول شول نو لومړی کار یې دا و چې د پښتو فلمونو ریکلامونه یې وشکول. دوی استدلال کاوه چې په دغو فلمونو کې (بې حیایي) وه او بل دا چې د دښمن هنرمندانو جوړ کړي وو. دا خو هسې یوه پلمه وه، دوی کولی شول د فلمونو ځینې برخې سانسور کړي خو د دوی اصلي مقصد دا و چې د پښتو فلمونو بازار سوړ کړي او بل دا چې په ځینو فلمونو کې د انګریزانو په مقابل کې د پښتنو جهاد تمثیل شوی و... روسان پوهېدل چې اوس د دوی پر ضد جهاد روان دی تر کومه چې د بې حیایي خبر ده پرچمیان د ایراني، عربي نڅاوو په ښودلو او په تلویزیون کې د افغاني نجونو په نڅولو سره په خپله د بې حیایي تشویق کوونکي وو."(۴)

د افغانستان یو نومیالی پوه کاندید اکادمیسین محمد صدیق روهي لیکي:

"پرچمیانو د "ملیتونو" په نامه مساله وپرسوله او داسې یې ښووله چې په افغانستان کې د "ملیتونو" مساله د شوروي اتحاد د ملیتونو له مسالې سره هېڅ توپیر نه لري. دوی غوښتل د قومونو تر منځ د برابرۍ د اصل پر اساس د اکثریت او اقلیت طبیعي توپیرونه په عادلانه توګه له منځه یوسي. د مثال په توګه پښتو (ژوندون) مجلې د کتونکې ډلې (هیئت تحریر) په غړو کې له پښتنو سره باید د تاجیک اوزبک، بلوچ، پشه یي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قومونو غړي هم تاکل شوي وای که څه هم هغوی د پښتو مقالو د ارزیابۍ صلاحیت نه درلود ځکه چې په پښتو چندان نه پوهېدل. همدارنگه خارج ته د هیات لېږلو په برخه کې به یو پښتون، بل تاجیک، بل هزاره، بل ترکمن او داسې نور په مساوي تعداد تاکل کېدل. که څوک به له بهر څخه یوې موسسې ته ورتلل نو د هغه شخص نوم او "ملیت" به یې لیکه او له چا سره چې به یې کار و د هغه نوم به یې هم لیکه. زه په لومړي سر کې د دې خبرې په منطق نه پوهېدم. وروسته راته معلومه شوه چې دا یو ډول جاسوسي وه. که کوم پښتون ته به چې زیات کسان ورغلي وو هغه به د گوند د مشرتوب له خوا تر تهدید لاندې نیول کېده او یا به په مرموزه توگه تنزیل ورکول کېده.

پرچمیانو کوښښ کاوه چې په مختلفو بهانو د "ملیتونو" له نامه څخه په ناوړه استفاده د یو ډول تجزیې زمینه برابر کړي. یو ځل یې افغاني بدخشان د تاجیکي بدخشان تر قیمومیت لاندې راوست. یو ځل یې د شمال لس ولایتونو ته انکشافي پروژې منظورې کړې. د سیاسي بیرو یو تن غړي په یوه محفل کې وویل چې په دغو نومړو لسو ولایتونو کې به سوسیالیزم راشي او د افغانستان په جنوب کې به ډیموکراتیک جمهوریت وي. د شمال سوسیالیستي جمهوریت به د جنوب ډیموکراتیک جمهوریت لپاره یوه پشتوانه وي. همدارنگه دوی د "غرجستان" په نامه هم کومه نقشه درلوده خو د عملي کولو فرصت یې ونه موند ځکه چې رژیم د سقوط گړنگ ته نژدې شوی و. په دې لړ کې یوه ـ جالبه قصه داده چې په بلغاریا کې د روسانو په سپارښت داسې نقشه چاپ شوې وه چې افغانستان یې د شوروي د شپاړسم جمهوریت په توگه کښلی و.

د پرچمیانو د حکومت په دوره کې د پښتنو پر ضد سپکې سپورې په کتابونو او نورو خپرونو کې پیل شوې.

نور شخصیتونه خو پر ځای پرېږده حتی احمدشاه بابا او وزیر اکبرخان هم تحقیر شول او هغه هم په دې سبب چې هغوی پښتانه وو. احمدشاه بابا یې له چنگیزخان سره مقایسه کړ او وزیراکبرخان یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګریزانو ګوډاګی وباله، پښتانه یې د خراسان اشغالګران وګڼل. په دې وخت کې یو داسې تیسس منځته راغی چې ګویا پښتانه، د سلیمان له غرونو څخه، شمال ته راغلي او خراسان یې چې د تاجیکانو او هزاره ګانو اصلي وطن و اشغال کړ او د هغوی فرهنګ یې له منځه یوړ. پرچمیانو دغه تیسس ته رسمیت ورکړ او په پوهنتون کې یې تدریس کاوه. البته دغه تیسس په غلطه توګه طرح شوی دی.

پښتانه له اسلام نه مخکې د افغانستان په شمالي سیمو کې آمو دریاب ته نژدې اوسېدل. د اروپا مشهورو پوهانو لکه جمیز دارمستتر، ګایګر، امیل بنومینیست، مارګن سترن او نورو دا خبره ثابته کړې ده چې پښتو ژبه له اوستا، پامیري ژبو، خوارزمي او اسیتي ژبو سره د فارسي ژبې په نسبت ډېر نژدېوالی لري او په لرغونو زمانو کې باید پښتوله اوستا له پامیري ژبو او نورو خویندو ژبو سره یو ځای اوسېدلې وي. په دې حساب پښتانه په افغانستان کې نه د مهاجر حیثیت لري او نه د مهاجم، بلکې د دې هېواد پخواني اوسېدونکي دي. البته کوم وخت چې پښتانه له دغه ځایه لېږدېدلي دي، د دوی ځای تاجیکیانو اشغال کړی دی. پرچمیان په دې خبره نه شرمېدل چې د روسانو پر ځای پښتانه د افغانستان اشغالګران وبولي."(۵)

استاد روهي زیاتوي ((ما یوه ورځ د څو تنو په مخکې یوه غټ پرچمي ته وویل: تاسې څنګه اجازه ورکوئ چې په کابل پوهنتون کې داسې کتاب تدریس شي چې هېڅ علمي ارزښت نه لري خو یوازې په دې خاطر تدریس کېږي چې پښتنوته ښکنځل پکې راغلي دي. د مثال په توګه پوهاند جلال الدین صدیقي لیکي چې "پښتانه قبایلي خلک دي او قبایل ننګ او ناموس نه پېژني" البته واقعیت د دې په خلاف دی، پښتنو ته له ناموس ساتنې څخه بل شی زیات ارزښت نه لري او دا یو څرګند حقیقت دی او یا دا خبره چې پښتانه ننګ او ناموس نه پېژني، کوم علمي ارزښت لري؟

همدارنګه دا خبره به څوک ومني چې پښتنو کې څوک شریف

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکمن نه دی تېر شوی او که امیر امان الله خان څه ښه صفتونه درلودل علت یې دا و چې اصیلو تاجیکانو روزلی و. ایا دا خبره علمي بنیاد لري چې په یوه قوم کې دې هېڅ بد سړی نه وي تېر شوی او په بل قوم کې دې ټول خلك بد وي؟ ده په خواب کې وویل :(زه پوهاند جلال الدین صدیقي ته په دې درناوی کوم چې تر اوسه پښتنو ته څه ویل ټابو (ممنوع) ګڼل کېدل خو ده د لومړي ځل لپاره پښتانه د تقدس له حریم نه راوېستل او د دوی غرور یې ورمات کړ."(٦)

همداراز پرچمیانو په بېلابېلو موسسو او مهمو فرهنګي بنسټونو کې د پښتنو او د هېواد د ملي فرهنګ او سیاسي جوړښت پر ضد بېلابېلې ډلې جوړې کړې او د زیات واك او اختیار خاندان یې کړل. دا ډلې او ګروپونه د کابل پوهنتون، د بهرنیو چارو وزارت، راډیو ټلویزیون، ژورنالیستانو، لیکوالو، هنرمندانو انجمنونو، د ټولنیزو علومو په انیستیتوت، "د ځوانانو سازمان" په مرکزي کمیټې، "د خلق ډیموکراتیك ګوند" په مرکزي کمېټې د یونیسکو په سازمان، په ګڼ شمېر خپرنیو ارګانونو، د ښځو سازمان"، د ځوانو کادرنو په انستیتوت، د هېواد د شمال په ځینو ولایتونو، د دولتي امنیت (خاد) په ریاست او نورو ګڼ شمېر ځایونو کې په ناوړه فعالیت مصروف شول، خبره تر دې راورسېده چې په ډاګه یې خپرونې کولې، ځینو یې شپې پاڼې (شبنامې) او ځینو یې له ګړنې تبلیغ سره ناوړه لیکنې تبلیغ ته هم ادامه ورکوله.د دې ډلو مرکزي کرکټرونه چې عملاً یې لیکنې او ویناوې لیدل شوي او ډېرزیات دې مسایلو ته اړم وو دا دي: لومړی ککټوري: محمود بریالي، اناهیتا راتب زاد، فرید مزدك، نجم الدین کاویاني او ځیني نور. اناهیتا خو یو وخت دومره سپین سترګې شوې وه چې یوه ورځ یې له خولې څخه په ډاګه پښتنو ته سپکې سپورې راوتلې وې.له پښتنو سره یې ورځ په ورځ کینه زیاتېدله خو له پردیو سره مینه. دا لاندې دوه تصویرونه د هغې د شخصیت او له پردیو سره د صمیمیت ښکارندویي کولای شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی دي لاندې کسانو ته دستور ورکاوه: پوهاند جاوید، اسدالله حبیب، داود کاویان، عبدالله شادان، ظاهر طنین، جلال رزمنده، نورالله تالقاني، جلال الدین صدیقي، رهنورد زریاب او څني نور. دوی بیا په خپل وار نورو ارګانونو او اشخاصو ته دا نظریات رسول. آن تر دې چې یوه ورځ محمود بریالي د بهرنیو چارو وزارت د کنفرانسونو په تالار کې داؤد کاویان ته په ډاګه وویل: "رفیق کاویان اعلان کو (کنید) که زبان رسمي کنفرانس ما دري است". دې ته ورته خبرې د اناهیتا له خولې هم راوتلې دي. د "یك صدوپنجاه سال اپارتائید شاهان پشتون"، "دانشگاه کابل و دانشجویان لبخشك تاجیك آن" او دې ته ورته نورې لیکنې هم شوې دي.

د دې ترڅنګ د پرچمیانو په وخت کې د افغاني فرهنګ له منځه وړلو لپاره بله اساسي هڅه همغه د پښتو ملي ترمینالوژۍ له منځه وړل وو. دوی هڅه وکړه چې عسکري نومونې او اصطلاحات په فارسي واړوي، په ځینو برخو کې بریالي نه شول، خو بیا یې هم ځینې عسکري اصولنامې او نظامنامې په فارسي واړولې. ان د افغانستان د نوم د اړولو لپاره هڅې پیل شوې. د کابل پوهنتون د نوم اړولو لپاره زیاتې هڅې وشوې او دې ته ورته نورې هلې ځلې. ایران پالنه او فارسي پالنه، د خپل هیواد غندنه او د ایران لوړونه د همدې د ورې یو بل چلند دی. په ټولیز ډول پښتو ژبه له اکثرو دفتري چارو، ادارو او فرهنګي مرکزونو څخه وکښل شوه، یوازې د مکتوبونو او رسمي پاڼو په سر کې چې عنوان یې له پخوا نه په پښتو لیکل کېده همغه پاتې شو خو هغه هم دوی و نه شو زغملی او د له منځه وړلو لپاره یې هلې ځلې پیل کړې. د اطلاعاتو او کلتور وزارت، د چاپ او خپرونو دولتي کمېټې، د لیکوالو ټولنې، کابل پوهنتون او ټولو خپر نیو ارګانونو له خوا چاپ شوي کتابونه په هېڅ ډول فارسي او پښتو یو بل سره د پرتله کېدو وړ نه دي. په تقریبي ډول په سلو کې ۳۰ هم په پښتو نه وو او په ځینو ځایو کې خو دا سلنه (فیصدي) لسمه برخه هم نه وه. په مجموعي ډول یوازې په کابل کې په هره میاشت کې تر (۱۰۰) عنوانو څخه زیاتې خپرونې کېدلې. په دې کې داسې خپرونې هم وې چې ۵ فیصده یې هم پښتو نه خپروله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه:

۱) افغان ملت جریده، د ۱۳۷۴ل کال د تلې د ۲۵ نېټې ګڼه.
۲) "د افغانستان د ځوانانو ډیموکراتیك سازمان" د مرکزي کمېټې د یو تن غړي څرګندونې.
۳) پورتنی اخځ.
۴) افغان ملت جریده، پورتنی ګڼه، ۲ مخ.
۵) کاندید اکاډمیسین محمد صدیق روهي، افغان ملت جریده، همدا ګڼه. ۲ مخ.
٦) پورتنی اخځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکټر نجیب الله حاکمیت او د پښتنو محکومیت

کله چې د ۱۳۶۵ کال د ثور پر ۱۴ نېټه ډاکټر نجیب الله واك ته ورسول شو، ځینو سره داسې فکر پیدا شو چې کېدای شي په دولتي اداره کې د لږکیو او د هغو د مدعیانو هغه واك چې د روسانو د مستقیم یرغل په نتیجه او د کارمل په راوستلو سره هغوی ته ورکړل شوی و څه ناڅه راکم شي، خو نه یوازې داسې ونه شول بلکې د روسانو هغه پلان چې غوښتل یې په افغانستان کې د اکثریت قوم، اداري، سیاسي او پوځي ظرفیت کمزوری او د افغانستان سیاسي واك لږکیو ته محول کړي لاپسې وغځېد. د روسانو د پلان یوه برخه د ببرك کارمل د واك او دلته د روسانو د شتوالي په زماني واټن کې عملي شوه، پاتې برخه یې د ډاکټر نجیب الله د واکمنۍ تر پایه پورې ورو ورو عملي کېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

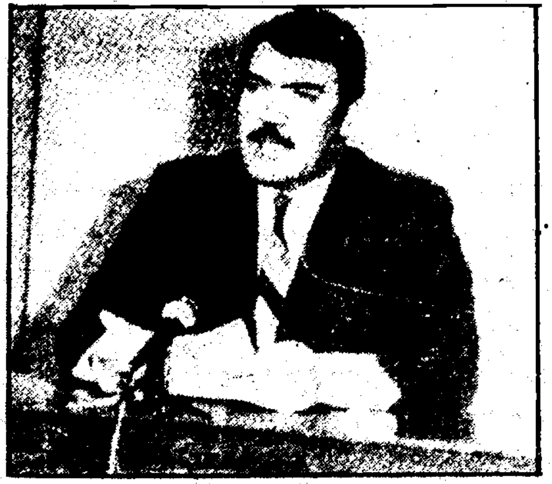

ډاکټر نجيب الله د واکمنۍ پر وخت

د برید جنرال الکساندر لیاخوفسکي په وینا "د ۱۹۸۰ لسیزې په نیمایي کې په شوروي اتحاد کې د رهبرۍ د بدلون له کبله په افغانستان کې هم د مشرتوب د بدلولو خبره مطرح شوه، د گورباچف د ټینگار په وجه ډاکټر نجیب الله د مشرتوب لپاره غوره شو."(۱) د ډاکټر نجیب الله په منځته راتگ سره د افغانستان د اکثریت په وړاندې د روسانو په عمومي ستراتیژۍ او پالیسۍ کې کوم بدلون رانغی. روسانو ډاکټر نجیب الله له فکري، عقیدوي، او ذوقي پلوه ښه ازمویلی و. هغه د شوروي او ببرک کارمل په پښتني ضد ښوونځي کې روزل شوی و. له پښتو او پښتونوالې سره یې څه ځانگړې لېوالتیا نه لرله. شورویانو د افغانانو د وسلوالې مبارزې د فشار له کبله او د خپلو ستونزو او مجبوریت له مخې د خپلو سرتېرو د وتلو هیله لرله او د دې کار لپاره په افغانستان کې داسې یو شخص ته اړتیا وه چې د روسانو تر وتلو وروسته د روسانو اساسي گټې تضمین او هېواد تر یو وخته پورې کنټرول او اداره کړي. روسان پر دې پوهېدل چې دا کار د لړکیو په مشرتوب کې نه شي تر سره کېدای نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ډاکټر نجيب الله چې هم د پښتون پرده پرې غوړېدلې وه او هم تر يو حده غوره اداره چي و، د دې کار لپاره غوره وباله. د عام پښتون ولس د ذهني تېر اينستنې لپاره هم داسې يو شخص ته اړتيا وه.

روسانو د خپلو استخباراتي شبکو په وسيله د بېلابېلو فورمو له لارې چې هلته د "مليت" څرنګوالي ثبت و د افغانستان په دولتي دستګاه کې د کار کوونکيو او کادرونو شمېر ځانته معلوم کړی و. دوی په دې پوهېدل چې دولتي اداره کې کوم کسان په کومو حساسو، منځنيو او ټيټو پوستونو کې کار کوي او کوم قوم ته منسوب دي. هغه کسان چې پښتون قوم ته منسوب دي د هغوی د قوم پالنې څرنګوالي څومره دی؟ ژبه يې هېره شوې او که نه او د ملي احساس کچه يې څنګه او څومره ده؟

روسانو د خپل شتوالي په وخت کې د دولتي دستګاه په ملکي ادارو کې د پښتنو فيصدي ډېره راټيټه کړه. په ډېرو حساسو پوستونو کې يې په شوروي کې نوي روزل شوي کادرونه چې اکثريت يې افغان لړکيو ته منسوب وو ځای پر ځای کړل. يوازينی خنډ چې د دوی په مقابل کې پاتې و هغه وسلوال پوځ و چې په دوديز ډول پکې د پښتنو ونډه زياته وه. د ډاکټر نجيب الله د واکمنۍ په نيمايي کې "د شهنواز تني د کودتا" په نوم يوه سنجول شوې توطئه جوړه شوه او په همدې نامه يې ګڼ شمېر پښتانه صاحب منصبان له پوځ څخه وايستل. د وسلوال پوځ د يو صاحب منصب په وينا يوازې د "شهنواز تني کودتاه" په نوم شپږ زره تکړه مسلکي صاحب منصبان له وسلوال پوځ څخه وکښل شول او زنداني شول.

د دې لپاره چې د وسلوال پوځ دوديز او قانوني واک ختم کړي، د بېلابېلو قومي غونډونو په جوړولو لاس پورې شو. په شمال کې د عبدالرشيد دوستم او سيدکيان په مشرۍ د ازبکو او هزاره اسماعيليانو لپاره بېلابېل قومي غونډونه او فرقې جوړې شوې او هم هزارګانو ته د ګڼ شمېر قومي غونډونو د جوړولو امکانات برابر شول.

د جګړې دروند بار بيا د پخوا په څېر د پښتنو سيمې ته متوجه شو. د سکارټ هغه په سوونو توغندي چې په افغانستان کې استعمال شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سلو کې (۹۹) یې پر پښتون مېشتو سیمو ویشتل شوي دي.

د ډاکټر نجیب الله شپاړس ورځې کم پنځه کاله واکمنې په افغانستان کې د لږکیو (اقلیتونو) د ودې، خوځون، کورنې او بهرنې لمسون لپاره مساعدې شپې او ورځې وې. ده لکه چې په خپله یې هم‌واد د یوې لویې تباهې کندې ته ټېلواهه، پر خپله د لږکیو د را پارولو لپاره لاره چاره برابروله. د دولت له پانګې او شتمنۍ څخه یې ملي ضد ډلو ټپلو ته پیسې او امکانات ورکول. په ځینو برخو کې یې د ملي مسایلو په وړاندې له سختې بې تفاوتې څخه کاراخیست. په پوځ کې یې نور ځانګړې تشکیلات هم جوړ کړل. "د دولتي امنیت وزارت" او "ملي ګارد" تشکیلات یې ملي ضد اشخاصو ته وسپارل او هم یې په ځینو پوځي قطعاتو کې داسې اشخاص په حساسو پوستونو کې ځای پر ځای کړل چې افغاني ضد روحیه یې لرله.

هغه ملي ضد ډلې ټپلې چې کارمل او روسانو د هغو د روزنې، پالنې او هڅونې بنسټ ایښی و د ډاکټر نجیب الله په وخت کې دواړ حساسو پړاوونو ته ورسېدې، د پوځي برخې ترځنګ په ملکي ادارو کې هم دا ډلې زیاتې فعالې وې. د دولت په ملکي ادارو کې ځینې داسې ادارې وې چې هغه په بشپړ ډول د دې ډلو او اشخاصو تر واک لاندې وې. په دې ادارو کې د کارمل د وخت په شان د کابل پوهنتون، د بهرنیو چارو وزارت، راډیو ټلویزیون، د اطلاعاتو او کلتور وزارت، د ژورنالیستانو اتحادیه، د ځوانانو سازمان او ځینو نور شامل وو. د ډاکټر نجیب الله تر واک دمخه د کارمل ورور محمود بریالي او اناهیتا راتب زاد، د دې هڅو لارښوونه کوله. وروسته د هغو ملګرو دې کار ته دوام ورکړ. نجم الدین کاویاني، داود کاویان، فرید مزدك، عبدالله شادان، اسدالله حبیب او ظاهر طنین د دې کړۍ فعال غړي وو. تر دې وروسته بیا دوی نورې ډلې او کړۍ هم جوړې کړې وې چې دوی ورته لارښوونه کوله.

دې اشخاصو د دولت له امکاناتو نه په ګټې اخیستنې سره ځینې داسې لیکنې، اثار او ان شپې پاڼې خپرې کړې چې په ډاګه ترې دافغان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان دښمنی بوی راته. دوی د هغو ملي ارزښتونو، اتلانو او غوره تاریخي پېښو پر ضد لیکنې کولې او جعلیات یې خپرول چې هغه زموږ د ولس په ذهن کې دسپېڅلو ملي ارزښتونوپه توګه منل شوي اودمنلو وړ وو.

د ډاکټر نجیب الله په واکمني کې د "وطن ګوند" د مرکزي کمیټې له خوا د افغانستان د معاصر تاریخ په باب څو داسې لکچرنوټونه چاپ شول چې د هر یو، تیراژ (۵۰) زره ټوکو ته رسېده. دا لکچرنوټونه د پوهاند جلال الدین صدیقي تر لارښوونې لاندې لیکل شوي او د ګوند د مرکزي کمیټې د تبلیغ او ترویج د څانګې له خوا خپاره شوي وو. په دې رسالو کې په قصدي ډول د افغانستان معاصر تاریخ تحریف شوی او د ملي اتلانو پر ځلنده څېرو د دروغو او تهمت جال خپور شوی دی.

دلته به د دې هڅو د ښېلګې په توګه د پوهاند جلال الدین صدیقي د یو لکچرنوټ یادونه وکړو، دا لیکنه: "افغانستان در قرن جدیده" نومېږي چې پر ۱۳۶۹ ال کال ... د (۷۰) زرو ټوکو په تیراژ د "ا.خ.د.ګ" د مرکزي کمېټې د "تبلیغ ترویج و اموزش" او "سکتور اموزش حزبی" له څانګې څخه خپور شوی دی. دی د خپلې دې رسالې په یوه برخه کې وایي: "در زمان امیر عبد الرحمن خان بود که رهبران فیودالی محمدزایی توانایي یافتند تا تمام اراضی واقع در میان دریای امو و کوه هندوکش را تصرف نمایند و ازین تاریخ به بعد خانات ازبك بحیث یکی از ولایات سلسله محمدزایی متمرکز گشت.

در طي مذتي که ازبکان مورد تاخت و تاز فیودالان و سرداران محمد زایی و اتحادیه قبیلي ان قرار داشتند، بخش بزرگ نفوس ازبك نشین از مناطق مسکونی مجبور به ترك مناطق شان گشتند و به نواحی راست کنار دریای امو یا دامنه های کوه هندوکش اجباراً نقل مکان کردند، بعداً این عملیه انتقالات شدت یافت زیرا که مالیات ر...ن از سوی سلسله محمدزایی افزایش یافت و نیز اراضی وسیع بدست فیودالها و سرداران محمدزایی و قبایل متحده آن به زودی از مالکان اصلی ازبك غصب شد.

در طي مدت امارت عبدالرحمن محمد زایی و به دنبال قیامهای

(c) ketabton.com: The Digital Library

در قطغن، مزار شریف و میمنه علیه تصرف و غصب اراضی دهقانان ازبك افزایش یافت و سرداران و خوانین قبیلوی محمدزایی و متحدین دیگر انان که ماهیت تك ملیتی داشتند که از نواحی جنوبی باین مناطق سرازیر شده بود از معافیت های مالیاتی و سایر تسهیلات لازم مملکتي برخودار بودند که در نتیجه سرداران محمد زایی و خوانین قبیلوی متحده شان توانستند بر بهترین زمین های ازبکان دست یابند و عده زیادی از زحمتکشان ازبکها را به عنوان دهقان و بذرگر بخدمت زراعت و کشمندی خود در اورند."(۲)

د ډاکټر نجیب الله د واك په بهیر کې په کابل کې د "مرکز انسجام ملیت هزاره" په نوم د هزاره ګانو د تمرکز لپاره یوه څانګړې اداره جوړه شوه. دې مرکز د "غرجستان" په نوم یوه مجله هم خپروله. د مجلې د کتونکې ډلې غړي دا وو: "اکادمیسین عبدالواحد سرابي، کاندید اکادمیسین شاه علي اکبر شهرستاني، ډاکټر محمد اسمعیل قاسمیار، محقق حسین نایل، عبدالحسین توفیق، محمد عوض نبي زاده کارګر، عبدالله کشتمند، سیدسعدي نادري، سید محمد علیشاه سجادي، محمدیونس طغیان"(۳)

دې مجلې زیاتره افغاني ضد لیکنې خپرولې. دې مرکز د هزاره ګانو لپاره په اوږده ستراتیژۍ کې د یو څانګړي هېواد د جوړېدو غوښتنه کوله او په دې وخت کې د افغانستان په دننه کې د فدرالي جوړښت په بڼه د "غرجستان" په نوم د یو مستقل سیاسي - جغرافیایي تشکل د جوړېدو غوښتونکي وو. دوی غور د هزارګانو اصلي ټاټوبی باله او ویل یې چې پښتنو دا سیمه په زور اشغال کړې ده. دغه راز د هزاره ګانو د حقوقو مدعیان د افغانستان په ټول دولتي جوړښت او په بهر کې د افغانستان په سیاسي نمایندګیو کې په سلو کې د پنځه ویشت برخو د حق غوښتونکي وو. ډاکټر نجیب الله د هزاره ګانو دې ډول غوښتنو ته ښه په اخلاص غوږ اینښی و او په ځینو برخو کې یې د دوی غوښتنې عملي کړې هم وې.

د "مرکز انسجام ملیت هزاره" او "غرجستان" مجلې د ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارکوونکو معاش او لګښت د دولت له بودجې څخه ورکول کېده. همدې مرکز په یو لړ نورو هڅو هم لاس پورې کړ. ایران پلوه تحرکات یې راپارول او د ډاکټر نجیب د حکومت تر رنګېدو وروسته حالاتو ته یې ځان چمتو کاوه. په کابل کې پر همدې مهال د هزاره ګانو یو لړ زیات سپورتي کلپونه جوړ شول، چې په زرګونو هزارګان پکې روزل کېدل. دې کلپونو ځینو یې له "مرکز انسجام ملیت هزاره" سره هم اړیکي لرل او داسې څرګونه هم شته چې د ایران د حکومت له خوا هم پالل کېدل. له دې کلپونو څخه مقصد دا و چې دلته دا اشخاص د عسکري ټولګیو او سرتېرو په شان وروزل شي، کله چې اړتیا احساس شي بیا به ورڅخه کار واخیستل شي. د قومي غونډونو، د ایران د لاسوهنو او نورو امکاناتو په واسطه مخکې تر مخکې د دې ډول اشخاصو لپاره د وسلې غم خوړل شوی و.

له هزاره ګانو پرته اساسي ګوند چې په ډاګه یې پښتني ضد او افغاني ضد مسایلو ته لمن وهله هغه د ستمیانو سازمان چې د "سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان (سازا) " په نامه یادېده هم د نجیب الله د واکمنۍ پر وخت په ډاګه میدان ته راووت. او هم یې په دولتي کابینه کې څو مهم پوستونه اشغال کړل. محبوب اله کوشاني (د صدارت مرستیال)، بشیر بغلاني (د عدلیې وزیر)، اسحق کاوه (د معدن او جیولوژۍ وزیر) او ځینو نورو نور مهم دولتي پوستونه اشغال کړل.

ستمیانو د نجیب د وخت په پارلمان کې هم د یاد وړ برخه درلوده. دوی د ((میهن)) په نامه یوه اونیزه جریده خپروله چې اکثره لیکنې یې افغاني ضد او ملي ضد وې. په پیل کې د دې جریدې مسوول مدیر (سخي غیرت) و. وروسته د ستمیانو د داخلي اختلاف له امله له دې دندې لرې شو. دې جریدې په خپلو اکثرو پاڼو کې د افغانستان پر ځای د "خراسان" او د افغانانو لپاره د "خراسانیانو" نومونه (اصطلاح) کاروله. د ستمیانو سازمان په ځینو دولتي فرهنګي او تعلیمي موسسو له هغې جملې نه په کابل پوهنتون او د کابل طب په انستیتوت کې هم ځانګې جوړې کړې وې.

دا خبره هم له چا نه پټه نه وه چې ستمیانو نېغ په نېغه له روسانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اړیکي لرل او د تخار په ولایت کې د هغوی ځینې پوځي غونډ
مستقیماً د روسانو له خوا اکمالېدل. ځینو پرچمیانو دا حالت نه شو
زغملای چې پرته له دوی دې نورې ډلې هم له روسانو سره پټ او خواږه
اړیکي ولري. له همدې کبله د ډاکټر نجیب الله د دولت د پارلمان په یوه
غونډه کې د ستمیانو د یو استازي او د پرچمیانو د یوې استازې (جمیلې
پلوشې) د دواړو ډلو د ګوډاګیتوب پر مسئله سخت لفظي جنګ پېښ شو.
(جمیلې پلوشې) له ستمیانو سره د روسانو د هغه منظم سیستماتیک پوځي
کومک یادونه وکړه چې په تخار او بدخشان کې د هغوی له خوا دوی ته
ورکول کېده. دغه راز یې دګوند په رهبرۍ کې دستمیانو سازمان د راپورته
کولو او پاللو په برخه کې هم د ګوند اسناد په ډاګه کړل. د جمیلې پلوشې
د خبرو ځینې برخې همغه وخت له راډیو افغانستان نه هم خپرې شوې.

د ډاکټر نجیب د واکمنۍ یو بل توند پښتنې ضد شخص (نجم الدین
کاویانی) دی، چې "د وطن ګوند" د مرکزي کمیټې د سیاسي بیرو غړی و.
ده په ښکاره او پټه پښتنې ضد دښمني سرته رسوله. تل به یې د میز پر سر
د افغانستان نقشه پرته وه او هغو سیمو - په ځانګړي ډول د هېواد د شمال
هغو ځایونو ته چې هلته پښتانه او نور قومونه استوګن وو په خیر خیر کتل.
ده د روسانو او کارمل پر هغې ستراتیژۍ کار کاوه چې څنګه د هېواد د
شمال په سیمو کې د پښتنو شمېر راکم کړي. دا پروژه د روسانو په راتګ سره
پیل شوه. روسانو پر هغو سیمو دزیاتو جګړو میچنې وګرځولې چې زیاتره
پکې پښتانه مېشت وو. دوی غوښتل د جګړو په واسطه پښتانه دې ته
اړکړي چې په شمال کې له خپلو استوګنځیو څخه مهاجرت وکړي. د کارمل
په تېوله دوره او د روسانو په شتوالي کې دې هڅو دوام وکړ. د ډاکټر نجیب
الله په وخت کې هم په دولت او پوځ کې واکمنو ملي ضد ډلو دې لړۍ ته
دوام ورکړ. دوی په دې ډول غوښتل چې هېواد د تجزیې له خطر سره مخ کړي.

بشیر بغلانی چې د ستمیانو د ګوند د مرکزي کمیټې غړی و د
نجیب په واکمنۍ کې د عدلیې وزیر و، ده "درفش جوانان" اوونیزې سره
چې د فرید مزدك "د ځوانانو سازمان" له خوا خپرېدله د یوې مرکې په ترځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د افغانستان لپاره د یو فدرالي حکومت د جوړېدو طرح وړاندې کړه او د ده په اصطلاح "که فدرالي حکومت جوړ شي نو د محرومو ملیتونو حقوق چې پخوا تلف شوي دي نور به تلف نه شي". دا مرکه د نوموړې جریدې د ۱۳۶۸ کال د وروستیو میاشتو په یوه ګڼه کې خپره شوې ده.

د فدرالي حکومت له جوړېدو څخه د ستمیانو موخه او هدف هماغه د افغانستان تجزیه وه خو څرنګه چې په عامه ذهنیت کې د تجزیې لپاره هېڅ ډول شرایط برابر نه وو نو دوی د تجزیې د لومړي ګام په توګه د فدرالي سیستم د جوړېدو هیله لرله.

د ډاکټر نجیب الله تر حاکمیت دمخه د کارمل په پړاو کې اکثره اخبارونه او جریدې په فارسي واړول شول او پښتو د ژباړې ژبه شوه، خو د ډاکټر نجیب الله په وخت کې یو نسبتاً ښه کار دا وشو چې په اخبارونو کې پښتو تر یوه بریده له ژباړې خلاصه شوه. دا کار پښتو ته د پاملرنې له مخې نه و بلکې د کاغذ د زیات لګښت او د دوه ځلي چاپ مخنیوی و. په دې کار سره پښتون لیکوال ته هم د دې امکان برابرېدای شو چې مستقیماً اخبار ته پښتو لیکنه ولېږي او د ژباړې لړۍ تر یوه حده کمه شي.

د همدې آر په رڼا کې پیام، هیواد، انیس ورځپاڼو او ځینو نورو خپرونو یو ځای په یوه وخت کې په پښتو او فارسي ژبو په خپرونو پیل وکړ.

هغه اساسي قانون چې د ډاکټر نجیب الله په وخت کې د هغه له خوا د جوړې شوې لویې جرګې له خوا منظور شو او دی ورته خپله ژمن و په هغه کې لیکل شوي وو "د افغانستان د ملي ژبو له جملې څخه پښتو او دري رسمي ژبې دي"(۴) اول خو په دې جمله کې هم یو حقوقي او ژبنی ظلم او ابهام پروت دی، دوی په قصدي ډول غوښتي د پښتو ژبې حقوق له ورو ژبو سره برابر وښیي، خو دې سره سره عملاً هېڅکله هم دې اصل ته درناوی و نه شو او نه پرې عمل وشو. لومړی شخص چې د اساسي قانون دا اصل یې مات او تر پښو لاندې کړ، په خپله ډاکټر نجیب و.

د ده په واکمنۍ کې د ده تولې ویناوې او بیانیې تقریباً په سلو کې پینځه نوي په فارسي ژبه وې. د ده فارسي ژبي اراکین خو لا په پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلو مکلف نه وو.

بشیر رویگر یې د پښتنو په نمایندګۍ(!) د اطلاعاتو او کلتور وزیر ټاکلی و،خو هغه خپله په پښتو نه پوهېده او نه یې چا په رسمي چارو کې له خولې څخه پښتو اورېدلې وه.

له خپرونو پرته په دې وخت کې یو شمېر "فرهنګي ټولنې" چې ژبني او ملي مسایل یې تعقیبول هم جوړې شوې. لومړی د ناپښتنو له خوا پینځه فرهنګي ټولنې جوړې شوې. داسې ښکارېدله چې له دې ټولنو سره د "امنیت وزارت" او په حکومت کې ځینو واکمنو اشخاصو لکه عبدالحمید محتاط، فرید مزدک، نجم الدین کاویاني، سید کیان او ځینو نورو په پټه او ښکاره مرستې کولې. دغه راز خپله "جمهور رئیس" هم له دوی سره په پټه او ښکاره یو څه نقدي او د ځای مرسته کوله.

کله چې پښتنو د ناپښتنو دا ګڼ شمېر فرهنګي ټولنې ولیدلې نو یو شمېر ځوان زړې اندي او پوهان سره راټول شول او "دخوشال فرهنګي ټولنه" په نوم یې یوه فرهنګي ټولنه جوړه کړه. "دا ټولنه د ۱۳۶۹ کال د لړم په ۲۵ نېټه رسماً د کابل په انترکانتیننتل هوټل په تالار کې پرانیستل شوه.(۵) د غونډې لګښت د فرهنګیانو او فرهنګپالو له شخصي مرستې څخه برابر شوی و. هیله وه چې "جمهور رئیس" به لکه د نورو ټولنو په شان دې ټولنې ته هم نقدي مرسته او د مبارکۍ پیغام راولېږي خو داسې ونه شول. کله چې د غونډې برخوالو د دود خلاف د (خوشال فرهنګي ټولنې) په وراندې د "جمهور رئیس" دا چلند ولید نو ډېر خواشیني شول. "جمهور رئیس" تر پایه دې ډول کارونو ته دوام ورکړ.

په فرانسې کې د یونیسیف له خوا یو نړیوال کنفرانس جوړشوی و. په دې کنفرانس کې د هر هېواد جمهور رئیس د خپل هېواد په ملي ژبه یانې د اکثریت په ژبه خبرې وکړې خو ډاکټر نجیب الله هلته هم پښتو هېره کړې وه، په فارسي ژبه او هغه هم په داسې ایراني لهجه وغږېده چې هلته دا معلومه نه شوه چې د افغانستان او ایران د استازو تر منځ څه توپیر و او که نه؟ د ډاکټر نجیب الله دا وینا د کابل له ټلویزیون څخه هم خپره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې یوګوسلاویا ته د ناپیلو هېوادو د غونډې په نیت روان و،
نو د لنډ وخت لپاره جلال آباد کې تم شو. د جلال آباد د خلکو غونډې ته
ده وویل چې په فارسي خبرې وکړم که په پښتو؟ ټولو وویل په پښتو. خو
ده وویل ښښنه غوارم چې هلته څوك په پښتو نه پوهېږي او زموږ پښتو
ترجمانان نه شته. بیا یې د جلال آباد بېلابېلو قومونو ته په فارسي وینا
وکړه. تر کومه ځایه چې د ترجمې خبره ده نو د پښتو ژبې د فونولوژیك
(غږیز) جوړښت او بډاینې په برکت ان د نړۍ په کچه دا څرګنده ده چې
پښتانه د نورو ژبو په زده کولو کې تر هر چا زیات استعداد لري. تر کومه
ځایه چې په بهرنیانو پورې اړه لري هغوی خو هسې هم نه په پښتو پوهېدل
او نه هم په فارسي. همدارنګه په کابل او د هېواد په نورو ولایتونو کې هم
د پښتو او فارسي خپرونو توازن برابر نه و. د اصولو له مخې خو باید پښتو
خپرونې زیاتې وای او د نورو لږکیو قومونو ژبو ته هم حق ورکړ شوی
وای، خو د نورو وړو ژبو حقوق هم فارسي ژبې ته ورکول کېدل.

ځینو ګډو خپرونو کې د پښتو ونډه په سلو کې څلوېښت ځینو کې
دېرش، ځینو کې لس او په ځینو کې یو دوه فیصده وه. هغه کتابونه چې
دې وخت کې چاپ شوي د فارسي تله پکې په څرګند ډول درنه وه؛ په ځینو
برخو کې دوه برابره او په ځینو کې څو برابره وه.

په لنډیز سره ویلی شو هغه پلانونه چې روسانو د کارمل په واسطه
غوښتل پر پښتنو باندې عملي کړي د هغو پاتې برخه د ډاکټر نجیب الله
په وخت کې عملي شوه.

د ده په واکمنۍ کې د هېواد په پوځ کې ملي توازن ګډوډ او
وسلوال پوځ د لږکیو تر منځ ووېشل شو.

د اکثریت دنده او حقوق لږکیو ته انتقال شول. پښتو ژبې او
پښتني فرهنګ ته په بې تفاوتۍ او ان په مخالفه سترګه وکتل شول.
بېلابېل پښتني ضد سازمانونه جوړ او وده ورکړای شوه.

پښتون مېشته سیمې له پوځي، اقتصادي او فرهنګي پلوه وځپل
شوې او خپل حقه حقوق یې تلف شول. په هېواد کې ملي انډول خراب شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد د ساتنې او يووالي اساسي فکتور او ځواک ته زيان ورسېده او هېواد د يوې انارشۍ په لور روان شو.

په پای کې همغو لړکيو چې ده په خپله نازولي او راپورته کړي وو، د ده پر ضد په خپلو منځو کې ائتلاف وکړ او د جبل لسراج او مزار شريف د تړونونو پر اساس يې د ۱۳۷۱ کال د وري پر۲۸ نېټه د ملګرو ملتو د سولې پلان شنډ کړ، دی يې د کابل له نړيوال هوايي ډګر نه بېرته راوګرځاوه او په کابل کې يې د ملګرو ملتو په دفتر کې پناه واخيسته. وروسته همدغو لړکيو او د هغو د حقوقو مدعيانو دی د "ديکتاتور" او "فاشيست" په نوم ونوموه. په پايله کې د ۱۳۷۵ ل کال د ميزان پر ٦ مه نېټه د کابل ښار د اريانا په واټ کې د طالبانو د اسلامي تحريك د سرتېرو له خوا په دار وځړول شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخخونه:

۱) برید جنرال الکساندر لیاخوفسکي، ډیوه مجله، لندن، ۱۹۹۵ع کال، دسمبر، ۱۹ مخ.

۲) جلال الدین صدیقي، افغانستان در قرن جدیده، د "ا.خ.د.ګ" مرکزي کمېټه، کابل، ۱۳۶۹ ل کال، ۱۱-۱۲ مخونه.

۳) غرجستان مجله، "مرکز انسجام ملیت هزاره" کابل، ۱۳۶۸ ل کال، ۹ ګنه.

۴) د افغانستان اساسي قانون، د ۱۳۶۹ ل کال، تعدیل او تصویب لومړی فصل، ۸ ماده، ۳ مخ.

۵) شمشاد مجله، ۱۳۷۲ ل کال، ۲ ګنه، ۹۰ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طاهر بدخشي او د ستميانو جوړښت

روسانو په افغانستان کې د قومي اندول د گډوډولو او ملي يوو ي ته د زيان رسولو په نيت د خپلې کمونيستي ايډيالوژيکي ليکې تر څنگ د يوې بلې ډلې د جوړولو هدف او موخه دا وه چې په افغانستان کې قومي نفاق ته لمن ووهي او د افغاني ټولنې د واك دوديز جوړښت ته زيان ورسوي. کله چې په افغانستان کې د واك اصلي سرچينې او ځواك ختم شي، نو د روسانو د لاسوهنې لپاره به شرايط لا ښه برابر شي. روسانو يوازې په کمونيستي ليکې کې د افغانستان ضد عناصرو په پاللو او وده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکولو بسنه و نه کړه، بلکې د همدې ډلې په ګېډه کې یې د یو بل تشکل لپاره هم لاره اواره کړه. روسانو طاهر بدخشی د دې کار لپاره مناسب شخص وګاڼه. لومړی یې هغه ته کمونیستي ایډیالوژي ور تزریق کړه او بیا یې د کمونیستي فکر تر څنګ په افغاني ټولنه کې د ملي نفاق او دښمنیو د راپارولو لپاره وګماره. د ستمیانو د خپلو سرچینو له مخې: "طاهر بدخشی در ماه جدی سال ۱۳۴۳ به مثابهٔ یکی ار عمده ترین کادرهای حزب دیموکراتیك خلق افغانستان و مسوول تشکیلات حزب و شخصیت درجه سوم حزب وارد کازار سیاست گردیده و مسئلهٔ ملی را در مقامات رهبری حزب مطرح کرد."(۱)

طاهر بدخشي لا "د افغانستان د خلق ډیموکراتیك ګوند" کې پښې ټینګې کړې نه وې، چې ملي نفاق ته یې په لمن وهلو پیل وکړ او په دې ګوند کې یې د ملي مسئلې په باب لمسونې پیل کړې. ده خپله دا هڅه د ګوند د ۱۳۴۳ل کال له لومړۍ کنګرې څخه را پیل کړه. کریم میثاق لیکي: " طاهربدخشی اعضای کنگره از نگاه ملی هم گروپ گروپ تنظیم کرد و عکس گرفت."(۲)

بدخشي په ګوند کې دننه خپلو دې هڅو ته دوام ورکاوه، خو څرنګه چې د ګوند تګلاره ظاهراً کمونیستي وه او ښکاره هدف یې د یوې سوسیالستې ټولنې جوړول(!) وو، نو طاهر بدخشي نه شو کولای په افراطي ډول قومي مسایلو ته لمن ووهي. دغه راز په دې وخت کې په ګوند کې ځینې داسې اشخاص هم وو چې هغوی د ملي مسایلو په وړاندې د بدخشي تګلاره نه شوه زغملای. لنډه دا چې په ګوند کې د پښتنو اکثریت د طاهر بدخشي د زیاتو فعالیتونو مخه ونیوله او د هغه د هڅو ساحه تنګه شوه. په پایله کې یې له روسانو سره په تفاهم کې د [۱۳۴۷ل کال د اسد پر ۱۵مه نېټه]د ملي ستم ډله "سازمان انقلابی زحمتکشان افغانستان (سازا) تاسیس کړ."](۳) "طاهر بدخشي خپل ګوند د روسانو تر ملاتړ او د مارکسېزم د ایډیالوژۍ تر پردې لاندې د قومي او قبیلوي بې اتفاقۍ د راپارولو په منځي کې ودرولې و. دې ډلې د افغانسان د شمال په سیمو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاجيك، ازبك، ترکمن او هزاره لږکيو قومونو په منځ کې د پښتنو پر ضد د "جهاد" د مفکوري پر مخ بيولو سره سياسي کار کاوه."(۴)

طاهر بدخشي او د ده پلويانو په يوه وخت کې دوه فکري ليکې تعقيبولې؛ له يوې خوا يې "کارگر و دهقان" شعارونه ورکول او د مارکسېزم او لېننيزم لاره يې تعقيبوله او له بلې خوا يې د پښتنو په وړاندې لمسوونکي اعمال تر سره کول. دا هغه دوه تګلارې وې چې په يوه وخت کې يې د روسانو له خوا لارښوونه کېدله. نه مارکسيستي او لېننستي ايډيالوژي او نه هم د پښتنو په وړاندې لمسوني کورني پديدې وې، بلکې دواړه له بهر نه د ځانګړو موخو د تر لاسه کولو لپاره ځرګندې تګلارې وې. طاهر بدخشي به په خپلو خبرو کې کمونيستي فکر ځلوه او په دې توګه يې غوښتل چې د روسانو په شان د کمونيستي تګلارې تر پردې لاندې د افغانستان د اکثريت په وړاندې د دښمنۍ اعمال تر سره کړي. ده به ويل: "بهترين ضمانت مصؤن بودن از ضربهٔ دشمن پناه بردن در اغوش گرم کارگران و دهقانان است."(۵) طاهر بدخشي او د ده پلويانو په افغانستان کې د نورو وړو قومونو د پارولو او د دوی په اصطلاح د هغوی د حقوقو د تر لاسه کولو لپاره په افغانستان کې د يو فدرالي حکومت د جوړولو هڅه کوله. له فدرېشن څخه د دوی مقصد دا و چې په لومړي ګام کې به په افغانستان کې د مرکزيت رول ختم شي او دوی به په نيمه ډول په اصطلاح خپلواک شي او په دويم ګام کې به بيا د هېواد د بشپړې وېشنې او تجزيې مسئله زامنځته کړي. په دې برخه کې د روسيې او ايران د حکومتونو تګلاره هم همدا ډول وه. دا چې له عملي، سياسي، جغرافيايي، مذهبي، اقتصادي، ژبني او قومي پلوه په افغانستان کې د فدرېشن امکان شته او که نه؟ دا دوی ته مطرح نه وه. د افغاني ټولنې په برخه کې سياست پوهان او ټولنپوهان په دې نظر دي چې په افغانستان کې قومونه داسې سره اوبدل شوي اويو بل سره تړل شوي چې دلته د هېڅ ډول فدرېشن د جوړولو امکان نه شته او بل په هېواد کې د پښتنو زيات اکثريت د هر ډول فدرېشن د جوړېدو او تجزيې د مخنيوي تضمين کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طاهر بدخشی له خپلې میرمن سره

روسیه او ایران پر دې واقعیت هم تر یوه حده پوهېدل، خو هغوی دا خبره هم په ذهن کې ساتلې وه چې که په افغانستان کې د فدرېشن او یا د تجزیې امکانات برابر نه شي، نو لږ تر لږه خو له دې اشخاصو او ډلو څخه د تولنیزې او سیاسي بې ثباتی په توګه کار اخیستلی شي، نو څکه ستمیانو په خپلو خپرونو او شعارونو کې تر هر څه دمخه د افغانستان له جوړښت او نامه سره حساسیت وښود او د خپل تشکل او مشر د رامنځته کېدو علت یې د "خراسان" "دوزخي جغرافیه" وګڼله. "سرانجام بدخشی و انوار فروزان و انکار ناپذیر موجودیت او در متن اندوهګین تاریخ و جغرافیایی دوزخی خراسان تندیس جاویدانه نمودار شد."(٦)

"عاقبت این آفریده بزرګ و بی هتمای تاریخ معاصر خراسان زمین از ما ګرفتند."(٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستميانو، د قومي نفاق، د افغانستان د تجزيې او فدړېشن په باب د طاهر بدخشي لاره تعقيب کړه. محبوب الله کوشاني چې ډېر کلونه د ستميانو ډلې "سازا" مشر پاتې شوی و په خپله یوه ليکنه کې داسې څرګندونې کوي: "ما جداً متعقديم که به کاربستن نظرگاههای بدخشی درباره تاسیس و ایجاد دولت فدرالی، طرح مشخص او در باره جبهه متحد ملی و چگونگی ترکیب این طیف وسیع و داشتن قضاوت و پیروی از سیاست عدم دنباله روی در پهنهٔ جهانی و تامین وحدت راستین میان نیروهای میهن پرست میتواند بسیاری از دشواریهای و نابه هجاریهای وضع کنونی را از میان بردارد."(۸)

سخي غيرت د ستميانو د ډلې د رهبرۍ يو بل غړی چې ډېر وخت د ستميانو د نشراتي ارګان "میهن" جريدې مسوول و، وايي: "موجودیت تسلط سیاسي و نظامی نوع تك ملیتی، آنچه در کشوری باساختار یك پارچهٔ ملی نعمتی میتواند بود، در شرایط کثیرالملیت بودن افغانستان مصیبت واقعی بود. محافل حاکمه در تمام عرصه ها و طی تمام تاریخ تسلط خود کامه تك ملیتی خود به تعرض همه جانبه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی پرداخته بودند، آنها میخواستند پروسه همانسازی ملیتها و گروهای اتنیکی را با ملیت حاکم به زور و ضرب شلاق تسریع کنند.

ستم ملی که بنیاد سیاست حکومت تك ملیتی را تشکیل میدهد باید از بین برود و جای آنرا برابری، همکاری و برادری ملیتها و گروهای اتنیکی ساکن کشور بگیرد."(۹)

طاهر بدخشي او نورو ستميانو په خپلو ليکنو، ويناوو او تګلارو کې دا هڅه کوله چې د افغانستان نور قومونه خصوصاً تاجکان "ستم ځپلي" وښيي، دوی پښتانه د دې "ستم" عاملين ګڼي، چې د سخي غيرت په وينا: "به تعرض همه جانبه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی پرداخته بودند." خو بدخشي له دومره هلو ځلو سره سره بيا هم ستم نه و پېژندلی چې اصلي ستم کوم و؟ ده لا د خپل ژوند تر پايه پورې هغه ستم و نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژانده چې د ده ژبه یې ... وخه کړې او تړلې وه او د ده قوم یې ورو ورو له معنوي پلوه ځان کې محو . کاوه او هویت یې ورته ختموه. خپله طاهر بدخشي په به وګورو چې پر ده باندې چا ستم کاوه؟ او ده چا ته داستم راجع کاوه؟ طاهر بدخشی اصلاً د ختې له مخې ازبك دی او په بدخشان کې زېږېدلی دی. خو په غالب ګومان د ده ازبکي ژبه ... نه وه او نه یې د هغې د پرمختګ او بډاینې لپاره څه هڅه کړې ده، بلکې دی د خپلو ځینو نورو قومیانو په شان یو ځای د فارسي یا تاجك پالنې په خم کې لمبېدلی و. هم یې خپل قوم هېر کړی او هم خپله ژبه.

د احصایو او ارقامو له مخې ګڼ شمېر ازبکان په فارسي ژبو چې تاجکان یې استازولي کوي اوښتي دي. د یوې احصایې له مخې د افغانستان په ټول نفوس کې د (٦،١٠) فیصدو ازبکو په شمېر کې (٥،٨٠) فیصده ازبك (١٠) په خپله ژبه ګړېږي پاتې (٠،٣٠) یې فارسي ژبي شوي دي. طاهر بدخشی هم په همدې ازبکانو کې راځي. خو ده یوازې د ستم نوم اورېدلی او محسوس کړی یې نه و. اوس نو ښاغلي سخي غیرت ته هم سوال راجع کېږي چې چا «تعرض همه جانبه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی پرداخته بودند؟»

لکه څنګه چې ببرك کارمل د خپل ناڅرګند قومي هویت له کبله خپله بشپړه رسمي پېژندنه تر پایه چاپ نه کړه، همدا کار بدخشي هم کړی دی. د ده له مرګه وروسته نورو ستمیانو هم د ده د قومي هویت او بشپړې قومي پېژندنې په باب چندان معلومات نه دي خپاره کړي. یوازې سخي غیرت په یوه لیکنه کې په ضمني توګه ویلي چې "طاهر بدخشی فرزند خلق ازبك بود"(١١) نو کله چې هغه "فرزند خلق ازبك" وي، نو لږ تر لږه خو باید هغه د ازبك لړکیو د ژبو، فرهنګي او قومي حقوقو غږ پورته کړی وای، نو اصلي ستم خو همدې ته وایي، چې د طاهر بدخشي له مرګه وروسته هم د ستمیانو سازمان یوازې د تاجکانو په انحصار کې و. نه نورو قومونو له دې سازمان سره چندان لېوالتیا درلوده او نه هم دوی دومره علاقه درلودله چې د خپل سازمان په تشکیل کې دې هغوی ته څه اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

رول ورکړي. یوازې یې د تبلیغاتي کمپاین لپاره "د ملیت ها محروم و ستمدیده، اقلیت های ستم کشیده و برپاخاسته" شعارونه ورکول.

طاهر بدخشي د همدغسې ادعاوو او نارو سورو په پورته کولو او د روس پلوه سیاستونو د تعقیبولو له کبله لومړی ځل پر ۱۳۵۶ل کال زنداني شو. تر خلاصون وروسته هغه بیا هم د حقیقي ستم پرځای خپلو دې ډول هلو ځلو ته دوام ورکړ. پر۱۳۵۷ل کال په هېواد کې سیاسي فضا بدله شوه. د طاهر بدخشي او ببرك کارمل پخواني سیاسي رقیبان د واك پرګدۍ کېناستل، کارمل په چکوسلواکیا کې د افغانستان د سفارت له لارې د شورویانو غېږې ته پناه ور وړه، خو "حفیظ الله امین د طاهر بدخشي او د هغه د مرستیال قومي او سیاسي حساب ته ځان ورساوه او دواړه یې د مرګ کندې ته تېل وهل."(۱۲) ستمیانو د شورویانو په راتګ سره خپلې لیکې پراخې کړې، له روسانو سره د مستقیمو اړیکو په نتیجه کې د هغوی له زیاتو سیاسي، پوځي او اقتصادي مرستو څخه برخمن شول. په تخار او بدخشان کې یې زیات "قومي غونډونه" جوړ کړل. د شورویانو او د هغوی له پوځي ټولګیو سره یو ځای یې د مجاهدینو خلاف په وسلوالو او تبلیغاتي جګړو کې برخه واخیسته. وروسته د دولتي دستګاه په دننه کې هم زیات فعال کړای شول. د روسانو د پخوانۍ ستراتیژۍ له مخې پرچمیانو هم چې پخوا یې د کمونیزم پرده پر مخ غوړولې وه، خپله پرده له مخې لرې کړه، په ښکاره ډول د ستمیانو له تګلارې سره یو ځای شول. په جهادي لیکو کې د جمعیت او شورا نظار ډله چې مخکې تر مخکې د روسانو له خوا په افغاني ضد روحیې سمبال شوي وي هم ستمي لاره خپله کړه. په نتیجه کې جمعیت، پرچم، ستم او نور ملي ضد ګروپونه سره په داخل کې متحد شول او په بهر کې د روسانو او ایرانیانو په مستقیم، ښکاره او څرګند ملاتړ د سازشونو، ائتلافونو او توطئو له لارې د ملګرو ملتو د سولې پلان او د واك سوله ییز لېږد سبوتاژ کړ او په نتیجه کې پر ټول هېواد یوه توره انارشي راخپره شوه چې د دویمې سقاوۍ پیلامه ګڼل کېدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه:

۱) یادنامۀ محمد طاهر بدخشي، د"سازا"خپرونه، کابل، ۱۳٦۹ل کال، ۷ مخ.

۲) د کریم میثاق یادښت، همدا اثر، ۱۰۵مخ.

۳) همدا اثر، ۷ مخ.

۴) پوهنوال ډاکتر م. روستار تره کی. د ټولنپوهنې له نظره په افغانستان کې د واك جوړښتونه، پېښور، ۱۳۷۷ل کال، ۴۰ مخ.

۵) یادنامه طاهر بدخشی، ۲۷ مخ.

٦) همدا اثر، الف مخ.

۷) د جهادن ګل ضمیري مقاله، // ، ۱۱۷مخ.

۸) د محبوب الله کوشاني مقاله، // ، ۱۰-۱۱ مخونه.

۹) د سخي غیرت مقاله، // ، ۹۸-۹۹ مخونه.

۱۰) د افغانستان قومي جوړښت، د افغانستان لپاره د واك فونډېشن، پېښور، ۱۳۷۷ل کال، ۴۸مخ.

۱۱) د سخي غیرت مقاله، یادنامه محمد طاهر بدخشی، ۹۹ مخ.

۱۲) ډاکتر محمد عثمان روستار تره کی، یاد شوی اثر، ۴۰ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"برابر ملیتونه" او د هغو تعبیرونه

کله چې روسانو پر افغانستان مستقیم یرغل وکړ، نو ورسره یو ځای په کابل او د هېواد په نورو سیمو کې د افغانستان د قومي او اتنیکي جوړښت د بېلا بېلو څانګو لپاره ډول ډول اصطلاحګانې وکارېدې. "ملیت های برادر و برابر"، "اقلیت های ستمدیده و محروم" او نورې. دوی د افغانستان د بېلا بېلو قومونو لپاره د "ملیتونو" نومونه وکارول. دا اصطلاح د روسانو له یرغل څخه دمخه په رسمي مطبوعاتو او حقوقي چارو کې د یو قومي تشکل لپاره نه ده کارېدلې. د ډاکټر محمد نادر عمر په اند دا اصطلاح روسانو دود کړې ده. "این اصطلاح ساخته و پرداخته شورویها است که هفتاد سال پیش بااشغال آسیای میانه بغرض تفرقه بین اقوام مختلف ان سرزمین به کار بردند.

شوروی ها متعاقب تجاوز با افغانستان بهمین منظور نفاق افگنی بین ساکنین ان اصطلاح ملیت ها را رایج نمودند و کمونیست ها در تصمیم و گسترش ان تلاش کردند.

اصطلاح ملیت ها نزد افغانها مردود است؛ افغانها ملت واحد را تشکیل میدهند. کسانیکه تابیعت افغانستان را دارند، بهر قومیکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منسوب باشند، ملیت ان افغان است و دارای حقوق مساوی هستند. پشتون، تاجك، هزاره، ازبك، ترکمن، قرغز، و غیره همه متعلق بیك ملت واحد بوده و افغان میباشد. در شناسنامهٔ هر کسیکه تابیعت افغانستان را دارد، برای شناخت وی افغان نوشته شده است."(۱)

ډاکټر محمدعثمان روستار تره کی لیکي: "در حقوق سوسیالیست ملیت به گروه افرادی اطلاق میگردد که دارای اوصاف مشترك نژادی، کلتوری و زبانی باشند به نحویکه اوصاف متذکرد ارزومندی گروه موصوف را برای داشتن یك دولت اختصاصی یا لا قل دولت خود مختار داخلی، برانگیزد. مشخصات جداگانه گروه مذکور احتمال دارد توسط قانون دولت متبوع شناخته شود. گروه را که دارای اوصاف مشترکه نژادی، کلتوری وزبانی باشند. درحقوق لیبرال بنام قوم یاد می کند، نه بنام ملیت.

بلې ! اصطلاح ملیت به مفهوم قوم بار اول توسط لینن در اعلامیه مردم کارگر و دهقان مورد استفاده قرار گرفت. (Parcal Vennessom مقدمه یی بر آثار لینن چاپ بروکسل، سال ۱۹۹۲، ص ۲۵٦).

در افغانستان عناصر عقده بدل از شکست کمونیستهادر بخشی از مطبوعات هجرت اصطلاح ملیت را به همان محتوی کمونستی نشخوار می کنند. گویا این عناصر به قوم بودن ملیت های نژادیدر افغانستان قانع نیستند."(۲)

روسانو دا اصطلاح په تولو دولتي چارو، سیاسي مسایلو او حقوقي برخو کې د خپلو ځانګړو اهدافو لپاره وکاروله. د هغوی ګوډاګیانو د دې اصطلاح په تبلیغ او کارونه کې لا ډېر ګړندي ګامونه واخیستل. په کابل کې د دې لپاره یوه ځانګړې اداره "ریاست امور ملیت ها" جوړه‌شوه په همدې بهیر کې یې د "ملیت های برادر" په نوم یوه مجله خپروله. په دې مجله کې له فارسي،پښتو پرته په نورو ژبو لکه ازبکي، پشه یي... هم لیکنې خپرېدې، د مجلې په کتونکې ډله کې دا کسان شامل وو: "محمد عوض نبي زاده، غلام حضرت ابراهیمي، عبدالله بختاني، حسین نایل، عبداله مهربان، اشرف عظیمي، عبدالرحمن، عبدالکریم نظر، سلیمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

سونارانورستانی، محمدزمان نېکرای او غلام صدیق شینګلینګ(مدیر)(۳).
په مجله کې به زیات مطالب په فارسي ژبه خپرېدل، په نورو ژبو پکې زیاتره یوه یا دوه لیکنې راتلې. د "تاجك ملیت" پکې په اصطلاح د مشرۍ رول درلود، پښتانه ... له نورو قومونو سره په "مساوي" تله کې ودرولي. وو. له "ملیت های برادر و برابر" اصطلاح څخه دوې ناوړه ګټه پورته کوله. روسانو او د پرچم ډلې د دې اصطلاح په کارولو سره ولس تېر ایسته؛ دوې به تل له راډیو - تلویزیون او خپرنیو وسایلو څخه دا تبلیغ کاوه: "تمام ملیت های ساکن افغانستان با هم برابر و برادر اند". د دوی په دې هڅه کې یو متضاد مانیز رمز پروت دی چې د دې شعار او نومونو له باطني مانا سره پیوستون لري. دوی دا خبره نه کوله چې(د افغانستان ټول خلك سره ورونه او برابر دي او د قانون په وړاندې یو شان مسوولیت او حقوق لري.) دوی یوازې "ملیتونه" "برابر او برادر" ګڼل.

په دې هڅه کې اصلي هدف دا و چې د اکثریت او اقلیت تر منځ طبیعي پولې له منځه یوسي او د اکثریت حقوق د "برابرۍ او برادرۍ" تر نامه لاندې تر ستوني تېر کړي. د قانون په وړاندې د افغانستان د ټولو وګړو په ورورۍ او برابرۍ کې خو هېڅ شك نه شته، خو کله چې په یوه هېواد کې په ټولیز ډول د قومونو سیاسي حقوق مطرح کېږي، نو هلته هر قوم د څومره والي له پلوه خپل حقوق اخلي. په دې کار سره د هېواد د ټولو خلکو فردي حقوق مساوي کېږي، خو قومي حقوق یې د شمېر په انډول د محاسبې وړ دي. دوی د دې لپاره چې د اکثریت (پښتنو) حقوق د اقلیتونو ترمنځ ووېشي او د وېش تله هم د یو لږکي (تاجك) قوم د حقوقو د مدعیانو په لاس کې وي، له دې اصطلاح نه یې ګټه پورته کـــوله. د نجیب الله د واکمنۍ پر وروستي کال په کابل کې "د افغانستان د لیکوالو ټولنې" له خوا په اریانا هوټل کې د "بازتاب صلح در ادبیات" تر نامه لاندې یو سیمینار جوړ شوی و. دا سیمینار په افغانستان کې د "ملیت های برادر و برابر" د پالیسۍ د چلوونکیو د هغو سلګونو بېلګو یوه بېلګه ده چې دوی په خپل وخت کې پلې کوله. کله چې د سینمار لپاره د مشرتابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیئت ټاکل کېده، نو له هر "ملیت" څخه یو یو تن غوره شو. البته د سیمینار د چارو واګې د لومړي اقلیت د استازو په لاس کې وې. دوی یو تاجک، یو ازبک، یو هزاره، یو بلوځ، یو پشه یي، یو نورستاني او یو هم پښتون د مشرتابه لپاره غوره کړل" د سیمینار د چارو د سمبالښت ټول کارونه او واک د تاجک "ملیت" پر غاړه و او د سیمینار د چارو ژبه فارسي وه. یوازې دغو ښاغلیو استازیو یوه یوه مقاله په خپله ژبه ولوسته او د سیمینار پرېکړه لیك په فارسي ولوستل شو، نور سیمینار خلاص شو. پښتانه د لږکیو په شمېر حساب شول او پښتو ژبه هم د هغو وړ ژبو په څېل کې راوستل شوه چې د افغانستان په ځینو سیمو کې ویل کېږي. دوی د "ملیتونو" دغسې برابري غوښتله. خارج ته په سفرونو، ځینو دولتي پوستونو، غونډو او ان د علمي رتبو په ورکړه کې دا "معیار" په پام کې نیول کېده. کله چې د ډاکټر نجیب الله د دولت په وخت کې د "اکاډمیسن او کاندید اکاډمیسن" علمي رتبې ورکول کېدې، نو هلته هم دا معیار مطرح نه و چې څوك دې د خپل علمي ظرفیت په پام کې نیولو سره د دې رتبې مستحق وي، بلکې معیار د دولت خوښه او "د قومي انډول او برابرۍ" له مخې د رتبو ورکړه وه. دوی "د برابرۍ" تر پردې لاندې یوه سخته نابرابري رامنځته کوله. دوی غوښتل د اکثریت پښتنو حقوق په دې ډول پر اقلیتونو ووېشي او په دې توګه لږکي د پښتنو په وړاندې ودروي. دا منطق به چا لیدلی وي چې د یو فیصد او ٦٥ فیصدو حقوق دې له قومي پلوه مساوي وي او دواړه دې په حکومت او دولت کې مساوي حقوق ولري. ایا په افغانستان کې د ۴۰ زرو هندوانو چې ځانته د دوی په اصطلاح یو "ملیت" جوړوي او د افغانستان د زیات اکثریت چې په سلو کې ٦٥ فیصده وګړي جوړوي، حقوقو مساوي دي؟ ایا د همدې تاجك لږکي مدعیان چې "د ملیتهای برابر و برادر" شعارونه یې پورته کول، حاضر دي، چې د افغانستان په سیاسي چارو کې له هندوانو او نورستانیانو سره برابر او مساوي حقوق ولري؟ او که نه په هر هېواد کې د اکثریت ونډه اکثریت او د اقلیت، اقلیت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی هېڅکله دا شعار نه ورکاوه چې (په افغانستان کې د ټولو خلکو فردي حقوق مساوي او برابر دي)، ځکه چې په دې کار سره په حقيقي بڼه د حقوقو د تساوي خبره رامنځته کېدله او هر چا ته د خپل حق د امکان چاره برابرېدله، خو دوی له هغه شعارونو او نومونو ګټه پورته کوله چې ظاهري مانا يې برابري خو اصلي او مقصوده مانا يې نابرابري وه.

روسانو د همدې غرض لپاره د "قومونو" لپاره د "مليتونو" نومونه وکارول. دوی دا نومونه د يو بل قومي تشکل په مانا کارول. دوی د (قوم) او (ملت) تر منځ يو بل تشکل ته قايل و، نو ځکه دوی د (قوم) نومونه د افغانستان د لږکيو لپاره کسر شان(!) ګڼه، نو پر ځای يې د "مليت" نومونه وکارول.

دوی د "مليتونو" مجموعې ته (ملت) وايه، نه د قومونو مجموعې ته! په داسې حال کې چې "ملت له قومونو څخه جوړېږي، نه له مليتونو څخه، د عربي ژبدود له مخې مليت د ملت جوهر بللای شو، لکه انسانيت چې د انسان جوهر دی، يا حيوانيت د حيوان خاصيت او ځانګړنه او په هېڅ ډول مليت د ملت او قوم په منځ کې يو بل حالت نه شو ګڼلای. د قوم پر ځای د مليت د کلمې عامېدل د روسي کمونيستي استعمار يوه ښکېلاکي او وېشاکي هڅه وه.(۴)

اخځونه:

۱) ډاکټر محمد نادرعزيز، دعوت جريده، ناروې، ۱۳۷٦ل کال، پرله پسې ګڼه ۷۹-۸۰، لومړی مخ.

۲) ډاکټر محمد عثمان روستار تره کی، همدا ګڼه، ۲ مخ.

۳) مليت های برادر مجله، کابل، ۱۳٦۸، د دلوې - حوت ګڼه، پرله پسې ګڼه، ۴۰مه.

۴) حبيب الله رفيع، خلافت مجله، کندهار، ۱۳۷۷ل کال، پرله پسې ګڼه، ٦۵، ٦۰ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه سقاوي

کله چې رباني - مسعود له نورو افغان ضد ډلو ټپلو سره د کابل ښار ته رادننه کړای شول، نو ټول ښار د وینو او لمبو په سیند کې ولمبول شو او ټول هیواد له یوې سختې بې ثباتۍ سره مخ شو. په فغانستان کې د واک په زرګونو مختلفې سرچینې رامنځته شوې او یوه عمومي انارشۍ چې لومړۍ سقاوۍ ته یې ورته والی درلود، خو په کیفیت، ظرفیت او کمیت کې له هغې څخه درنه او خطرناکه وه رامنځته شوه، ځینو نړیوالو راډیوګانو او ځینو خبریالانو هم دې خبرې ته ډېر تاو ورکړ چې دا دی په افغانستان کې د پښتنو دودیز واک ختم شو او د حبیب الله کلکاني له وخت وروسته دا دویم ځل دی چې تاجیکیان واک ته رسېږي. خپله مسعود هم د یوې مرکې په ترځ کې څرګنده کړه چې "۱۵۰ کاله پښتنو حاکمیت درلود او اوس چې زموږ نوبت دی، موږ سره مخالفت کېږي." دوی په همدغه فکر او نیت کابل ته راننوتل، خو ظاهراً یې اسلامي انقلاب، جهاد او د اسلامي فکر پرده پر ځان غوړولې وه. دوستم، مزاري او نورو ملي ضد اشخاصو او ډلو ټپلو هم له دوی سره په دې وخت کې یوه تګلاره تعقیبوله. دوی له حضرت صبغت الله مجددي څخه هم هغه مذهبي ګټه واخیسته چې لومړي سقاو (بچه سقاو) د شوربازار له ملا څخه پورته کړې وه. دوی ظاهراً صبغت الله مجددي د دوو میاشتو لپاره د اسلامي دولت د "ممثل" په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثیل ته وړاندې کړ، خو اصلي واك حضرت صاحب سره نه و، څکه چې ده خو یوازې "تمثیل" کاوه، واك خو بل چا سره و. تمثیل همدې ته وایي چې څوك د یو اصلي او اساسي شخص، پېښې وکړي. دوه میاشتې یې د حضرت مجددي له نامه نه ګټیه پورته کړه چې جهادي افکار پرې ساړه کړي، لکه څنګه چې د شور بازار ملا د غازي امان الله خان پر ضد د مذهبي فتوی له لارې د سقاو د زوی بغاوت او واك ته زمینه برابره کړه، داسې حضرت صاحب هم د اسلامي انقلاب(!) د یو لویغاړي په توګه د پردې تر شا د مسعود او رباني د واك لپاره زمینه برابره کړه. صادق مجددي هم چې د امان الله خان په وړاندې یې د سقاو زوی پلوي کړې وه، وروسته بیا پېښمان و او حضرت مجددي هم وروسته له رباني او مسعود څخه سخت خوابدی شو او د حکمتیار خوا یې ونیوله.

کله چې رباني او مسعود د کابل پر تخت او خزانو خېټه واچوله نو د خپلو پخوانیو تحرکاتو تر څنګ یې خپلې ملي ضد هلې ځلې او فعالیتونه نور هم ډاګیز کړل، دوی خپلو قوماندانو او همژبو ته وویل چې همدا مو نوبت دی، باید زموږ تر څنګ ودرېږئ!. دا تبلیغات او لمسونې په عام ډول په ډېرو ځایونو خو په ځانګړي ډول په شمالي سیمه کې ډېرې زیاتې محسوسې وې.

دوی د شمالي خلکو ته داسې تبلیغ کاوه چې د دوی ملا وتړي او که نه دا ځل چې پښتنو پاچاهي ونیوله نو دا وار د شمال د خلکو سر، مال او ناموس ټول په خطر کې دي(!؟) د شمالي ځینې خلك هم د دوی پر دې ملي ضد تبلیغ تېر وتل او د دوی ملاتړ یې وکړ.

په کابل کې یې د کوهدامن د قوماندانو یوه ځانګړې اتحادیه جوړه کړه او "شوری بازسازی کوهدامن زمین" په نوم یې یوه بله شوری چې اکثره افغان ضد اشخاص پکې راټول شوي وو جوړه کړه.

رباني په یوه خصوصي غونډه کې خپلو تنظیمي او ژبنیو ملګرو ته وویل: "ما باید هر گز اشتباه امیر حبیب الله کلکانی را تکرار نه نمایم"، یانې واك باید پرې نه ږدم. دوی له حبیب الله بچه سقاو سره دومره مینه درلوده چې د هغه په نوم یې پوځي ټولګي او ملېشایي ځواك هم جوړ کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

و او پر ځینو عسکري ځایونو باندې یې د سقاو زوی نوم هم ایښی و. د کابل د خیرخانې مینې د درېیمې حصې سینما ته ور څېرمه، د شمال د لښکر یوه قرارګاه وه، پر هغې لیکل شوي وو، "قرارګاه شهید امیر حبیب الله کلکاني" د استخباراتو په لوی ریاست چې رباني د امنیت ریاست باله، د هغه دننه دفترونو کې د سقاو زوی د خولې خبرې د یو شعار په ډول لیکل شوې وې. دې سقاویانو تېر سقاو ته د درناوي لپاره د کابل د کلکانو په سیمه کې یوه لیسه هم د هغه په نامه نومولې وه، دا لیسه د کابل - سالنګ په عمومي سړک جوړه وه، په لوحه یې داسې لیکل شوي وو: "لیسه شهید امیر حبیب الله کلکاني."

یوه ورځ مسعود د شمالي د کوهدامن د سیمې څو سپین ږیري او ځوانان په جبل السراج کې سره راټول کړي وو او د سقاو زوی د واکمنۍ د وخت پر یوې کلا یې ودرولي وو. هغوی نه یې پوښتنه وکړه چې دې ځای ته څه وایي؟ هغه وویل: "دې ته قلعه سوخته"

- ولې ورته قلعه سوخته وایي؟

- ځکه چې دا د سقاو زوی جوړه کړې وه، کله چې د سقاو زوی ماتې وخوړه د نادر خان لښکرو هغه وسېزله."

نو مسعود ورته یوه زهرجنه خندا وکړه:

- ښه نو چې داسې ده که دا ځل هم پښتانه راغلل نو همداسې به کوي او دا ټولې کلاګانې به سوځوي. اوس مو نو خوښه چې ما سره ودرېږئ او که نه؟

د رباني مسعود د همدغې سقاوي پالیسۍ له مخې هغوی په خپله واکمنۍ کې د سقاو زوی لپاره په پراخ ډول تبلیغات پیل کړل. هڅه یې وکړه چې هغه د ښوونځیو په نصاب کې د یو مثبت شخصیت په توګه شامل او زده کوونکو ته معرفي شي. داسې هڅې هم کېدلې چې بچه سقاو د افغانستان د یو قانوني واکمن او پاچا په توګه معرفي کړي. کله چې د ۱۳۷۵ ل کال د ورې په میاشت کې د حبیب الله کلکاني پرې ایښې ښځه په حق ورسېده، نو دا موقع د کابل د نویو سقاویانو لپاره د خپلو احساساتو د ښودلو ډېره ښه موقعه وه. په ډېر شان او شوکت یې د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مرګ خبر له کابل راډیو نه خپور کړ. عجیبه خبره خو دا وه چې دا د حبیب الله کلکاني لومړنۍ ښځه وه، چې ده ورسره د خپلې واکمنۍ په وخت کې اړیکې پرې کړې وو. هغه له همغه وخت راهیسې په مزار شریف کې اوسېدله، خو اوسنیو سقاویانو هغې ته د "ملکې" خطاب وکړ او د هغې د فاتحې مراسم یې په خپل سقاوي شان و شوکت په اصطلاح په دولتي بڼه واخیستل. کابل راډیو د هغې د مرګ خبر داسې خپور کړ: "نسبت وفات ملکه سنګری خانم پاچا شهید، شاه سابق افغانستان امیر حبیب الله کلکانی خادم دین رسول الله در مزارشریف داعیه اجل را لبیك گفت. فاتحه ملکه سنګری از طرف اتحادیه بازسازی کوهدامن در مسجد حضرت علی کرم الله وجهه به تاریخ ۱۳۷۵/۱/۱۴ اخذ میګردد".

دا سقاویان نه یوازې له فکري پلوه له تېرو سقاویانو سره یو شان وو، له عملي پلوه هم د هغو په شان وو، خو په افراط کې تر هغو هم زیات وو. دلته به د یو بهرني لیکوال د ناول یوه برخه راوړو چې د لومړۍ سقاوۍ د لوټ، تالان او نادودو په باب یې لیکلې ده. کله چې لوستونکي دا لیکنه ولولي، نو و به وایي چې د دواړو ماهیت یو شان دی.

"د دغه اثر دوه ویشتم څپرکی چې سرلیك یې "د کابل تباهي" ده ستاسې خوږو لوستونکو پر مخ پرانیزم، ویې لولئ، ویې ګورئ او د کابل له اوسنۍ تباهۍ سره یې پرتله کړئ!

"د سقاو زوی پر ارګ ور ننوت، خپل وحشي پوځ ته یې د ښار د لوټولو حکم ورکړ، سقوي لښکرې د ښار په څلورو خواوو کې خورې شوې، تر هر څه دمخه یې ښار لوټ کړ، واړه او لوی دکانونه، کارخایونه او کارخانې دا هر څه یې وتښتول، دوکاندارانو په مخکې یې د هغوی د دکانونو شته او شیان ترې وړل او روان وو، هغوی د دوی په مخکې د ټولو قیمتي شیانو د لوټ حکم کاوه، خو دوی به په پوره صبر او پټې خولې د خپلې خونې د ورانۍ ننداره کوله، وایي چې د مال د سولو ننداره هم لوی غم وي، په پیل کې چې ډاکوانو په لوټ لاس پورې کړ یو شمېر زړورو خلکو به د مخنیوی بندوبست ورته کاوه، خو ډاکوانو به ډېر ژر پر دغو کسانو ټوپك را واړاوه او ځای پر ځای به یې کړل، بیابېچا جرأت و نه کړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې و به ډار شول،دکانونه به یې پرېښودل او هلته په یوه ګوښه کې به لرې ودرېدل. سقوي پوځ به یو پر بل پسې ټول لوټ کړل، هغوی یوازې د مالونو او شیانو په لوټنه بسنه و نه کړه، یو شمېر دکانونو ته یې اور هم واچاوه. ډول ډول دنګې مانۍ یې د سترګو په رپ کې سوځولې او په خاورو ایرو یې اړولې.

سقوي پوځیانو چې کله ښار لوټ کړ، بیا یې د کورونو پر خوا ور مخه کړه، ځینو خلکو خو خپلې دروازې وتړلې، له خپلو بچیانو سره په خپلو کوټو کې کېناستل. وحشي ډاکووانو دروازې ماتې کړې او په زړورتیا سره پر کورونو ور وختل، تر هر څه دمخه یې د کورونو د شتو او شیانو پر لوټولو لاس پورې کړ، سره او سپین او د مېرمنو ګاڼې یې ولوټلې، وروسته یې د ښکلو نجونو پر بې عزته کولو باندې پیل وکړ. نازولو نجونو ته یې د هغوی د مور او پلار په وړاندې لاس ور اچاوه، هغوی به د وحشیانو له ډاره خپل مور او پلار له غېږه ورکړه خو هغو وحشیانو به د مور او پلار له غېږې څخه راکشوله. که کوم مظلوم مور او پلار به د خپلې لور ننګه وکړه هغه به یې هم پر ګولیو پر ځمکه راوړغړول. وحشي او بربري ځېرو زیاترو د میندو او پلرونو په مخکې د هغوی د لوڼو بې عزتي وکړله، که به کومې سپېڅلې نجلۍ د هغوی د وحشیانو د هیلو له پوره کولو نه سر وغړاوه، د هغوی جزا خو بې ښه او بده مرګ وه.

دغه وحشیان او داړونکي حیوان ډوله انسانان پر کابل را پرېوتل، هغوی په هره جاده او هره کوڅه کې په ظلم او لاس اچونې لاس پورې کړ، یو شمېر سپین ږیري چې سپین کالي والاوو هغوی په هغه حال کې چې دولت یې نه لاره په ډېره سختۍ سره کولای شول چې خپله آبرو او عزت دې د دغو وحشیانو په مقابل کې وساتي. ځکه دوی به ویل چې ولې شته او دولت نه لري. هغوی به یې له کورونو را وایستل او په متروکو به یې تغمې تغمې کړل..."(۲)

په دویمه سقاوۍ کې هم کټ مټ همدا حالات تکرار شول، خو له لومړۍ سقاوۍ څخه یې څو اساسي توپیرونه درلودل:

- د دې سقاوۍ دوره تر هغې پېنځه ځله زیاته وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هغې سقاوي د تمدن نوې را ټوکېدلې هيلې ومړولې او دې سقاوي پنځوس کلن تمدن او دولتي جوړښت له منځه يوړ.
- څرنګه چې د دويمې سقاوي عمر د لومړي په اندول زيات دی، همداسې يې زيانونه هم تر هغې زيات دي.
- د لومړي سقاوي اصلي متحرك يو امپر او نالوستی شخص و، ملك ته يې زيات زيان د خپل جهالت له کبله اړولی و او نوره ډله يې هم همداسې وه.
- دويمه سقاوي او د هغوی لوبغاړي په شعوري او اګاهانه ډول د هېواد دښمنان دي، دوی په شعوري ډول غواړي د هېواد رغانده بنسټونه ويجاړ کړي او په هېواد کې ملي اندول او يووالي له منځه يوسي او تجزيې سره يې مخ کړي.
- لومړي سقاوي له انګرېزانو پرته چې هغوی هم د يوې وسيلې په توګه ترې کار اخيسته نورو هېوادوسره د افغانستان د خاورې او ولس پر ضد کوم پټ او ښکاره تړون نه و کړی؛ نه پرې پوهېدل.
- دويمې سقاوي د افغانستان له ټولو لرې او نږدې ګاونډيانو او دښمنو هېوادونو سره دافغانستان په ورانی کې يوځل سرخوځولی او هر چا ته يې ددې کارلپاره لاره خلاصه کړې ده. په هره برخه کې د دويمې سقاوي زيانونه او کړاوونه تر هغې لومړي زيات دي. دلته به د دويمې سقاوي پر اصلي لوبغاړو، رباني، مسعود او د دوی د ادارې او افغانستان ته د دوی د ادارې په وخت کې د اړولو شويو زيانونو په باب يو څه خبرې وکړو.

اخځونه:

١) کابل راډيو، ١٣٧٥ل کال، د وري ١٣/١۴ نېټه.

٢) کابلي والا (يا کابلي پېغله) مولانا محمد صادق حسين صادق صديقي، د پوهندوی عبد الخالق رشيد تبصره، هيله مجله، ١٣٧٦ل کال، ٦مه ګڼه، ١١٣-١١۴ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رباني د کارمل په فکري او
د بچه سقاو په عملي رول کې

د تېرو دوو لسيزو په سياسي ډګر کې برهان الدين رباني هغه متبذله څېره ده چې ورځ په ورځ يې خلکو ته د شخصيت منفي اړخونه او د کرکټر اصلي جوهر څرګندېږي. دی تر يو وخته پر دې بريالی شو چې خپل باطني او اصلي جوهر له خلکو پټ وساتي. د "اسلامي تحريك" په ليکو کې ځان تنظيم کړي او بيا د روسانو په برغل سره د يو مصنوعي شخصيت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه تبارز وکړي. د جهاد په بهير کې هم د ده د سياسي شخصيت په باب يو لړ شکونه پيدا شول، خو څرنګه چې هغه وخت له روسانو سره د افغانانو د مقابلې سياسي او پوځي ډګر ډېر ګرم و، نو د ده په باب چا دومره فکر او تشويش نه کاوه، د جهاد په ليکو کې هم دی او هم د ده تنظيم د دښمن په وړاندې د اصلي او اساسي فکتور په توګه مطرح نه و، بلکې د يو "ګوزاره کوونکي" شخص او تنظيم رول يې درلود.

داسې انګېرل کېږي چې د برهان الدين رباني کورنۍ پخوا له تاجکستان نه افغانستان ته راکوچېدلې وي. دی "د محمد يوسف زوی پر ۱۳۱۹ل کال د بدخشان ولايت مرکز فيض آباد کې زېږدلی دی. پر ۱۳۲۶ل کال د فيض آباد په منځني ښوونځي کې شامل او پر ۱۳۳۵ل کال د کابل د ابوحنيفه مدرسې چې هغه وخت د دار العلوم شرعيه په نامه يادېده د دې مدرسې په نهم ټولګي کې شامل شو. پر ۱۳۳۸ل کال د دې مدرسې له ۱۲ ټولګي څخه فارغ او پر ۱۳۳۹ ل کال د کابل پوهنتون د شرعياتو پوهنځي کې شامل شو. پر ۱۳۴۴ل کال له پوهنتون څخه فارغ او د شرعياتو پوهنځي د کدر غړی شو. پر ۱۳۴۵ل کال يې د مصر له الازهر پوهنتون څخه ماستري تر لاسه کړه. د ۱۳۵۳ل کال په جوزا کې پېښور ته راغی. (۱) او د آی، ايس آی غېږې ته يې پناه يوړه. د ۱۳۵۳ل کال له جوزا څخه د ۱۳۷۱ل کال د ثور تر (۸) نېټې پورې په پاکستان کې اوسېده او سياسي فعاليتونه يې پر مخ وړل.

برهان الدين رباني داسې يو شخص دی چې ظاهري او باطني شخصيت يې سره يو شان او برابر نه دی. د ژوند بېلا بېلو حالاتو هم د ده شخصيت لوټ په لوټ اړولی او د يو باثباته شخصيت په شان يې خپل مثبت ارزښتونه ساتلي نه دي. د ده شخصيت په بېلا بېلو پړاوونو کې لکه د اوبو په شان چې په هر خم کې د همغه رنګ اخلي بېلا بېل رنګونه غوره کړي دي. تر ۱۳۵۲ل کال دمخه (رباني) چې د هېواد په دننه کې يې محدود سياسي فعاليتونه کول، له ۱۳۵۳ل څخه تر ۱۳۷۱ل پورې (رباني) چې دجهاد کلونه ګڼل کېږي.له ۱۳۷۱ څخه د ۱۳۷۵ کلونو تر منځ (رباني)

(c) ketabton.com: The Digital Library

او را وروسته‌په دې هر زماني واټن کې يو بېل (رباني) ليدل کېږي. پېښنور ته تر تګګ دمخه هغه بل شان اخلاقي ځانګړنې لرلې. برید جنرال الکساندر لیاخوفسکي چې په افغانستان کې د شوروي پوځونو د پليو قطعاتو يو لوړ رتبه قوماندان و، د شوروي د استخباراتو په حواله ليکي: "رباني له ظاهري سپېڅلتيا سره سره کمزوری او بې واکه شخص دی. د هغه دا ځانګړتیاوې د ځوانی په کلونو کې ځان څرګندوي، دغه وخت رباني د کريم بای له کورنی سره نږدې کېږي. د کريم بای کوربه د شپې (د عشرتونو) شاهد و. په دغو مجلسونو کې د صغيرو نجونو پر عزت تېري کېدل.(۲)

د ده د ځوانی زيات وختونه په همدغسې محفلونو کې تېر شوي دي له ډېرو هغه اخلاقي مسايلو سره چې زموږ په ټولنه کې هم د کلتوري او هم د اسلامي اصولو او احکامو له مخې سخت جرم او ناورا ګڼل کېږي، يا بې تفاوته و او يا هم بې وسه.

د ده يو سيمه وال چې وروسته بيا د عبدالرسول سياف د (دعوت او جهاد) په پوهنتون کې استاد شو او له رباني سره يې يوه وخت په مصر کې په يوه پوهنتون کې لوړې زده کړې کړې دي. د دعوت او جهاد پوهنتون په يو ټولګي کې چې ګڼ شمېر محصلين ورته ناست وو، ده د خپل ځان او د رباني د اخلاقي شخصيت په باب داسې يوه عملي کيسه بيان کړې وه: "څرنګه چې زه او رباني دواړه په پوهنتون کې سره يو ځای وو او هم دواړه وطنداران وو، نو کله چې مصر ته د لوړو زده کړو لپاره د تللو په تکل شولو، نو دواړو سره مشوره وکړه چې دواړه به يو کور ونيسو، کور والا (مېرمنې) به مو سره يو ځای وي، رباني هم راسره ومنله، همداسې مو وکړل، د کابل ښار په غربي سيمه کې مو يوه حويلۍ په ګډه په کرايه ونيوله، دواړو ورته کورونه راوستل، موږ د تحصيل لپاره مصر ته لاړو، کال مو لا پوره شوی نه و چې ما ته له کابل نه د يو ډېر نږدې خپلوان ليک راغی، په ليک کې ليکل شوي وو چې [ګاونډيان او نور خلک ستا او د رباني کورنۍ پسې پسپسې کوي او د څه اخلاقي نيمګړتياوو خبرې کوي، نو که غواړې چې له اخلاقي پلوه خپلې کورنۍ روغې وساتې، تحصيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېږدئ او راشئ، د خپلو مېړمنو غم مو وخورئ!] سره له دې چې دا لیک زما په نوم لیکل شوی و، خو ما رباني ته په دې نیت ښکاره کړ چې د دواړه د کورنیو په باب پکې یوه خبره لیکل شوې وه، کله چې دا لیک رباني ولوست، نو د کوم چټك عکس العمل پر ځای یې په سړه سینه ځواب راکړ. [در رخصتی اخیر سمستر که رفتم باز در این مورد نیز غور خواهیم کرد.] کله چې زه او رباني د خپلې رخصتۍ په وخت کې کابل ته راغلو، نو ما په پټه اخوا دېخوا د ګاونډیانو او نورو خلکو خولې بوی کړې، هسې نه چې زما خپلوان له ځانه څه خبره نه وي جوړه کړې؟! کله چې مې پوښتنې او ګروېږ نې وکړې نو هغه خبره چې زما خپلوان ماته لیکلې وه رښتیا وه، نو زما په مغزو کې یو تاو پیدا شو، یو ځل بیا مې رباني ته خبره وکړه، خو هغه ځان ناخبره کړ، ما په همغه وخت خپله ښځه طلاقه کړه، خو رباني ورسره اوس هم شپې ورځې تېروي."

دا چې د نورو له نظره د رباني اخلاقي شخصیت څه ډول تعبیرېدلای شي، دا یوه بېله خبره ده، خو د ارواپوهنې له نظره په خپله د رباني فزیکي جوړښت د (مخ، سترګو، شونډو او د غږ له جوړښت او حرکتونو څخه) د هغه ځینې اخلاقي نیمګړتیاوې او نورې کمزورۍ معلومېږي.

پېښور ته تر راتګ دمخه د هغه فردي شخصیت تر زیاته بریده پر ده او د ده پر کورنۍ پورې تړلی و. خو کله چې روسانو پر افغانستان یرغل وکړ، د تنظیمونو بازار ګرم شو او د لوېدیځ بې شمېره پیسې را شېوه شوې، نو رباني نه هم پکې "سړی" جوړ شو؛ د یو تنظیم مشر شو او بیا یې د ټول هېواد د مشرۍ لپاره په سر کې نشه پیدا شوه. د جهاد په کلونو کې هم د ده رول ټاکونکی او پرېکنده نه و، په دې وخت کې هم ځینو کسانو سره د ده د ځاني، سیاسي او اخلاقي شخصیت په باب شکونه پیدا وو او دی یې یو بې ارادې او سست عنصره شخص باله. د ده له همدې کمزورې ارادې څخه ځینو سمه ییزو قوماندانانو ډېره زیاته ګټه واخیسته او له هغې بهرنۍ مرستې نه چې د جمعیت تنظیم له لارې په بې کنټروله ډول دوی ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول کېده د خپل خان د تبارز لپاره ګټه واخيسته. هر يوه د ځينو ګاونډيو هېوادونو په لمسه ځانته د واك يو محلي اداره جوړه کړه. رباني د خپلې بې کفايتۍ په وجه دې ته مجبور شو، چې د هغو هره خبره ومني ان تر دې چې ده خپله هڅه کوله چې د ځينو نورو اړيکو له لارې، هغوی راخپل کړي چې د ده مشرۍ ته زيان و نه رسوي. يو ځل يې احمد شاه مسعود ته پېشنهاد وکړ چې ده سره خپلولي وکړي او همدارنګه ځينو نورو قوماندانانو ته!

په جهادي پړاو کې رباني سره له دې چې د حکمتيار په انډول يې په جګړه ييزه او سياسي برخه کې رول کمزوری و، خو په سر کې يې د واك د نيولو تلوسه او مينه ډېره زياته وه او دا ان د يوې رواني عقدې تر بريده، ځکه نو ورو ورو د يو سازش، توطئې او ائتلاف په لټه کې شو. د عبد الحميدمبارز په نوم يو ليکونکی چې "از سقوط سلطنت تا ظهور طالبان" په نامه يې د هېواد د ځينو سياسي پېښو په باب يو اثر ليکلی، له رباني او نورو ستمي ډلو سره يې خواخوږي پکې څرګنده او ډاګيزه ده. بيا هم د قدرت لپاره له اسلامي تګلارې څخه د رباني او د ده د تنظيم د لرې کېدو خبره نه پټوي، وايي: "جمعيت اسلامی ربانی که از ايديالوژی سيد قطب و حسن البناء متاثر بود و تحت تاثير ليبيا و ايران در قسمت يك دولت خالص اسلامی قرار داشت ديگر به تدريج تمايلات سياسی ان بر تمايلات بنيادگرايي ان تفوق حاصل کرد، ديگر برای احيا و تاسيس يك دولت اسلامی مبارزه نيمکرد، بلکه برای کسب قدرت مبارزه می نمود، چنانچه از سال ۱۹۸۳ به بعد يك خط معتدل تر را نسبت به حزب اسلامی اتخاذ کرد."(۳)

روسان چې د رباني د شخصيت کمزوري ا خونه له پخوا څخه ورته معلوم وو هم په دې لټه کې وو چې ده سره خپل اړيکي ټينګ کړي، له يوې خوا به يې د جهاد په ليکو کې يو درز رامنځته کړی وي، له بلې خوا به يې د خپلې اوږدې مودې ستراتيژۍ، د افغانستان بې ثباتي او واك ته د لږکيو د رسولو لپاره کار کړی وي، نو ځکه خو يې له مسعود او رباني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خواره اړیکي پیدا کړل. دی اړیکو ورو ورو وده وموندله، هغه وخت د باور او پوخوالي پړاو ته ورسېدل چې رباني د مجاهدینو د یو هیئت په ترکیب کې چې حکمتیار ورسره جداً مخالف و، مسکو ته لاړ او هلته یې له روسي مقاماتو او استخباراتي چینلونو سره وکتل او توافق ته سره ورسېدل.

روسانو لا مخکې تر مخکې د کابل په اداره کې لړکیو ته د واك د لېږد شرایط برابر کړي وو، دوی په تېرو کلونو کې له اداري بیروکراسۍ څخه نیولې تر نورو ټولو برخو پورې دومره کار کړی و چې د داسې یو منفي بدلون لپاره یې شرایط او امکانات مساعد کړي وو، نو ځکه خو یې ښاغلی پروفېسر برهان الدین رباني په مسکو کې د کارمل په رول کې د رباني په ښه مکیاژ او بیا یې د کارمل په څېر پر تخت کېناوه، توپیر یې دومره و چې کارمل سره دوی مستیقماً راغلل، له وزرو یې ونیو او پر تخت یې کېناوه، خو رباني یې د توطئو، لاسوهنو او د خپلو لاسپوڅو د ائتلاف او سازش له لارې د کابل تر ارګه بدرګه کړ. روسان او نور هغه استخباراتي سازمانونه چې رباني یې د سیاست او واك ډګر ته وراندې کړی و، هغوی د ده پر رواني عقدو، ټولنیز موقف، د شخصیت پر کمزورۍ، د واك پر لېوالتیا، د ده پر خپل ظرفیت او کفایت ډېر ښه پوهېدل، د استخباراتي سازمانونو لپاره داسې اشخاص ډېر مناسب وي، ځکه چې کنټرول یې اسانه وي. د رباني سیاسي شخصیت له دې څخه هم معلومېږي کله چې پر ۱۳۷۱ل کال مجاهدین او ملحدین سره په کابل کې په جګړه اخته شول او په اصطلاح اسلامي دولت(!) اعلان شو، نو حضرت صبغت الله مجددي د اسلامي دولت د "ممثل" او رباني د "رهبرۍ شورۍ" د مشر په توګه ټاکل شوي وو، مجددي د ثور پر (۷مه) نېټه کابل ته لاړ او رباني ورځ دوه وروسته لهٔ تورخم نه د ځمکې له لارې په موټر کې کابل ته روان شو، رباني په داسې یو ګاډي کې سور و چې د موټر مخ او شا ته د مسعود عسکونه لېګدلي وو او "استاد" دننه په موټر کې ناست و. دی هغه وخت هم له مسعود نه دومره په وېره کې و چې پر خپل موټر یې هم د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عکسونه لګولي وو. کله چې کابل ته لاړ نو بیا د خپلو ائتلافیونو له ټوپکیانو سره مخ شو چې ده ته یې ارګ ته د ننوتلو اجازه هم نه ورکوله. دوه میاشتې وروسته برهان الدین رباني ځان "د اسلامي دولت جمهوررئیس" اعلان کړ، خو بیا هم دی دومره خپلواك نه و، لکه مسعود او دوستم. د ارګ یوه خوا د مسعود د نظار شورا د ټوپکیانو په لاس کې وه او د مسعود عکس پرې ځوړند و، بله خوا یې د دوستم د ځواکونو په لاس کې وه، چې په دروازه یې د دوستم یو غټ عکس بند و، رباني به چې کله ارګ ته تلو، نو له همدې دوو لارو نه داخل ته تلای شو، کله به د مسعود ټوپکیانو او کله به هم د دوستم ملېشو څه وخت ایساروه، د رباني سترګې هر وخت د هغو پر عکسونو لګېدلې، عکسونه ډېر لوړ ځوړند وو، دی به ترې لاندې تېرېده، خو بیا هم دی جمهوررئیس(!) و او دا یې ځانته سپکاوی نه ګاڼه.

کله چې رباني ځان "جمهور رئیس" کړ، نو نور هېواد خو لا څه کوې چې دکابل ښار پر څو ببلا بېلو واکمنیو ووېشل شو، ان په ارګ کې هم رباني پوره واك نه درلود. ده ته دا مهمه نه وه چې څومره واك لري او هېواد د غم په کومو لمبو کې سوزي. ده ته دا مهمه وه چې خلك ورته "جمهور رئیس" ووایي. د "جمعیت اسلامي" یو تن غړی چې رباني له ډېر نږدې نه پېژني او ناسته پاسته یې ورسره لرله، هغه وایي: "کله چې استاد رباني ته د جمهوررئیس خطاب وشي او په کوم مکتوب کې د جمهوررئیس په عنوان د هغه د نوم یادونه شوې وي، نواستاد ورته په شونډو کې موسکی غوندې شي او یو خوږ تبسم وکړي." ځینې ټولنپوهان او سیاستپوهان په دې اند دي چې هر کله په یوه ټولنه کې د درېیمې طبقې خلك واك تر لاسه کړي نو د ټولنې سیاسي او ټولنیز ثبات له منځه ځي. دوی وایي دا خلك ډېرې رواني، اقتصادي، جنسي او ټولنیزې عقدې لري، کله چې دوی واك ته ورسېږي نو تر هر څه لومړی د هغو د حل او خړوب په لټه کې شي." د رباني کورنۍ هم له اقتصادي پلوه په درېیمې طبقې پورې اړه درلوده، نو ځکه خو ده ته هر هغه څه لوړ او ښکلي ښکارېدل چې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ټولنيز او طبقاتي ژوند څخه لوړ وو. که په کابل کې د ده د واکمنۍ ساحه دوه کيلو متره مربع وای او يا تر دې هم کمه شوې وای، نو د ده لپاره بس ځکه وه چې په عادي شرايطو کې خو ده ته هيڅ هم نه رسېدل نو ځکه خو يې تر وروستي بريده پر دې خبره ټينګار کاوه چې دی د افغانستان جمهور رئيس(!) دی. د واك د همدې مينې له کبله هغه د روسانو غېږې ته داسې پناه يوړه چې د کارمل ريکارډ ته يې ځان ورساوه، کارمل هم د شوروي له مرستو پرته ژوند نه شو کولای او رباني هم د روس له مرستو پرته ژوند نه شو کولای، ځکه خو دواړو د خپل بادار د درناوي حق ادا کړ. رباني تر کارمله هم دمخه شواو د افغانستان د ولس پر جهاد يې خاورې واړولې، د شوروي ځای ناستې روسيه يې له ټولو جرمونو او جنايتونو پاکه وګڼله. کله چې ده تاجکستان ته سفر وکړ، نو د دې سفر او له شوروي نه د تاوان غوښتنې په باب له ده نه پوښتنه وشوه ده وويل: "اصلاً اين گپها موضع بحث نشده بود در تاجکستان، فکر ميکنم اين گپ ها را مطبوعات تحريك کرده بود، چيزی که ملاور ا منجا گفته بوديم، اين بود که دولت اسلامی افغانستان خواهان حسن روابط باتمام کشورها و از جمله فدارتيف روسيه است. ما گفتيم رژيم تجاوزگر و مارکسست و قشون شوروی قبلی بالای افغانستان حمله کرده بود، ان رژيم از بين رفته حالا فدراتيف تشکيل گرديده، ما با مردم روسيه دشمنی نداريم."(۴)

ځکه خو نو د رباني اړيکي له روسانو سره تر کارمل هم خواږه شول، کارمل شورويان افغانستان ته دعوت کړل او د افغانستان خاوره يې د هغو د ګټې لپاره استعمال کړه، خو رباني روسانو ته دومره نږدې و چې ان د خپل پخواني قلمرو تاجکستان خاوره يې د ده په واك کې ورکړه او هلته يې د کولاب هوايي ډګر د ده په خدمت کې ورکړ.

رباني هم د بهرني يرغل لپاره لکه د کارمل په شان د ملګرو ملتو (۵۱) ماده پلمه ګرځوله. کارمل به ويل چې "د شوروي اتحاد محدود قطعات د ملګرو ملتونو د منشور (۵۱) مادې له مخې افغانستان ته راغلي". رباني هم کله چې د ايران چارواکو د طالبانو له خوا د مزار شريف

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر نیولو وروسته خپل ګن شمېر پوځونه د افغانستان پولي ته نږدې کړل، نو رباني اعلان وکړ چې "د افغانستان اسلامي دولت د ملګرو ملتونو د منشور د (۵۱) مادې له مخې حق لري له ایران څخه پوځي مرسته تر لاسه کړي او هغوی افغانستان ته دعوت کړي."

په عمومي ډول د روسانو او نورو بهرنیانو په وړاندې د رباني او کارمل فکري تګلوری سره یو شان و، خو په چور او چپاول، لوټ او تالان، عمومي انارشۍ او د ملي پانګې په لوټونه کې بیا رباني د سقاو زوی پر پله روان و.

اخځونه:

۱) شهرت ننګیال، وینه په قلم کې، د افغانستان د جهادي څېړنو مرکز، پېښور، ۲۱۴-۲۱۷ مخونه.

۲) برید جنرال الکساندر لیاخوفسکي، ډیوه مجله، لندن، ۱۹۹۵ع کال، دسمبر ګڼه، ۱۹مخ.

۳) عبد الحمید مبارز، حقایق و تحلیل وقایع سیاسي افغانستان از سقوط سلطنت تا ظهور طالبان، پېښور، ۱۳۷۶ل کال، ۱۱۲ مخ.

۴) امید جریده، له امریکا څخه خپرېدونکې، ۲۱۳ ګڼه. ۵ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسعود د یو اتل په څېره کې یو ګوډاګی او د دويمې سقاوی یو اساسي لوبغاړی

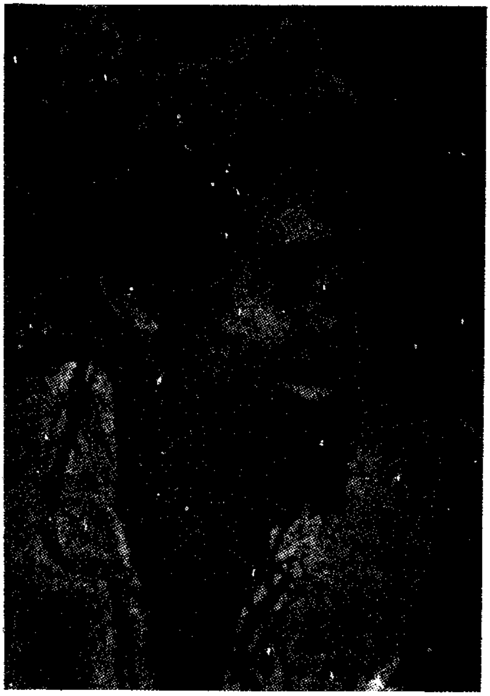

د افغانستان د تېر شل کلن تولنیز، پوځي ناتار او ناورین په بهیر کې یوه څېره هم احمد شاه مسعود دی چې ظاهراً یې د ځینو خلکو په زړونو کې د یو مثبتې پوځي او سیاسي څېرې په توګه ځان راڅرګند کړی و، خو کله چې حالات بدلبدل د ده له څېرې څخه د مصنوعي ماسك پرده هم ورو ورو لرې کېدله. د وخت په تېرېدو سره دا ثابته شوه چې احمد شاه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسعود یو ځان غوښتونکی جنجالیز، تجزیه غوښتونکی، د هېواد ویجاړوونکی، سیمه پالونکی، د یوه محدود لړکي او خپلو ځاني ګټو پلوی شخص دی. د خپلو هېوادوالو په ځورولو، کړولو او له پردیو جاسوسي شبکو سره د اړیکو په ساتلو او پاللو او د هغوی د ګټو په خوندي کولو کې روحاً، جسماً او وجداناً ماهر دی. د ده قومي، ژبني جوړښت او جغرافیايي موقعیت دی د دې جوګه کړی و چې د هېواد د ملي ګټو په وړاندې د پردیو او خپلو ځاني ګټو لپاره له کورنیو او بهرنیو دښمنانو سره ناوړه معامله وکړي او په هېواد کې د غمیزې د اوږدولو د یو اساسي عامل په توګه خپلو هڅو ته دوام ورکړي. تر ــــــــ هر چا لومړی بهرنیانو د هغه پېژندنې او پر شاتپونې ته پام راواړه او له ده څخه یې داسې یو مصنوعي زمری جوړ کړ چې ان زموږ د ځینو هېوادوالو پر ذهنونو یې هم د یو ډول باور پرده خوره کړې وه، کله چې زموږ هېوادوالو د خپل ذهن او فکر سترګې بیا هغه ته واړولې، نو په دې کې ډېر وخت تېر شوی و او احمدشاه مسعود په ورانی کې دومره ونډه اخیستې وه چې تصور یې هم نه کېده. کله چې د مسعود د منفي او د ځینو په اند د مثبت شخصیت انګازې خپرې شوې، نو د زیاتو هېوادوالو او د قلم د خاوندانو پام دهغه د متضاد شخصیت د څرګندتیا خوا ته واوښتې، په دې کې ورو ورو هغه اسناد او شواهد هم را څرګند شول چې ظاهراً د ده مخالفو او په حقیقت کې د ده دوستانو د ده په باب لیکلي او په خپلو اسنادو کې خوندي کړي وو. وروسته وروسته د ده په باب لیکني، ګړنې، ان لیدونکي او ټلوېزیوني معلومات زیات شول او د ده شخصیت یې د ډول ډول ابهام له تیارو څخه را وویست او اکثرو منفي خواوو سره یې ولس او نړیوالو ته څرګند کړ. دلته به همدغه ډول اسنادو ته په لنډیز سره اشاره وکړو او و به ګورو چې احمد شاه مسعود له چا چا سره په څه ډول د هېواد د ملي ګټو په سر معامله کړې او لا یې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"احمد شاه مسعود د ډګروال دوست محمد(*) زوی د پروان ولایت د پنجشېر ولسوالۍ د بازارك اوسېدونکی دی د یو روایت له مخې د احمد شاه مسعود نیکه له پاردریا څخه افغانستان ته راکوچېدلی او په پنجشېر کې مېشته شوی دی. د هغه وخت افغاني حکومتونو له دغسې تاجك مهاجرو سره زیاته خواخوږي څرګندوله او هغوی ته یې بېلا بېلې اسانتیاوې برابرولې"

مسعود پر ۱۹۵۶کال زېږېدلی او د خپل پلار د دویم واده ثمر دی. نوموړی په خپلو شپږو ورونو کې درېیم ورور دی. پلار یې د فرانسویانو تر پالنې لاندې د استقلال په خورا معتبره لیسه کې شامل کړ، چې په ۱۹۷۳ کې ورڅخه فارغ شو. احمد شاه د خپل یوه پخواني باډیګارد له لور سره واده کړی او درې اولادونه لري چې مشر زوی یې احمد نومېږي. مګر د بلې انګېرنې له مخې نوموړی د یوې بلې اروپايي بې نکاح ښځې څخه هم یوه لور لري.

احمد شاه پر ۱۹۷۳ع په پولیتخنیك کې شامل شو. پر دې مهال

---

* - د احمد شاه مسعود پلار دوست محمد یو عسکري تولي مشر و، چې مرحوم جنرال سید صالح خان لوی درستیز ته یې د مرحوم سید محمد سرور کونړي په واسطه کولو سره ځان د داخلې وزارت د پولیسو او ژاندارم شق ته تبدیل کړ، چې بیا د ډګروالۍ تر رتبې پورې ورسېد. د احمد شاه مشر ورور دین محمد هم د همدغې واسطې له خوا حربي پوهنتون ته شامل او وروسته پوځي افسر شو، چې بیا په پېښور کې نامعلومو کسانو ترور کړ.

ډګروال دوست محمد پنځه کاله وړاندې په داسې حال کې چې زوی یې د پنجشیر او تالقان پر سلطنت ناست و، په پېښور کې د جلا وطنۍ او پردېسۍ په حال کې وفات شو. د هغه مرحوم جنازه په پېښور کې خاورو ته وسپارل شوه، خو احمد شاه خان یې نه جنازې او نه هم فاتحې ته حاضر شو. (د لستوني مار، د نثار احمد صمد سریزه)

د خینو کنونکو په اند احمد شاه مسعود اکثره جنګونه د نورو په واسطه تر سره کړي. لو نورو ورته ګټلي دي، نو ځکه ده خانته طالعمن "مسعود" تخلص غوره کړی او دا هم یو غصب شوی تخلص دی. خلیل الله هاشمیان په دې باب وايي: "تخلص مسعود صاحب قانونی دارد که آقای محمد یعقوب مسعود سابق معاون اداری وزارت اطلاعات و کلتور فعلاً مهاجر در (استرالیا) میباشد و اسناد و ثبوت سابقه داری ۶۰ ساله خود را چند بار نشر و تقاضا نموده تا احمد شاه پنجشیری از غصب تخلص او منصرف شده، برای خود تخلص دیگر انتخاب نماید، اما احمد شاه مسعود پنجشیری به عرایض و شکایات او ترتیب اثر نداده است. (د لستوني مار د هاشمیان سریزه، شپږم مخ).

نوموړی لیکوال وړاندیز کوي چې د احمد شاه مسعود له نوم سره دې د (پنجشیري) کلمه بو ځای شي، چې له نورو سره دده توپیر وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي خوځښت او کيڼ لاسو خپل منځي ډغرې اوج ته رسېدلې وې چې پولېتخنيك په دې فعاليتونو کې بنسټيز رول لوباوه. احمدشاه خان په دې ځو کې "د اسلامي ځوانانو" ډلې واخيست ځکه هغه په وهلو ټکولو کې پوخ لاس درلود.

محمد داود چې کله د ۱۹۷۳ پر جولای (۱۳۵۲ لمريز د سرطان پر ۲٦) د پرچمي افسرانو په ننګه کودتا وکړه نو په پوهنتون او پولېتخنيك دوارو کې د اسلام پالو او کمونستپالو ډلو تر منځ ډغرې يو چاودېدونکي ټکر ته ورسېدې. د شرعياتو د پوهنځي د رئيس پوهاند ډاکټر غلام محمد نيازي تر لارښوونې لاندې "اسلامي غورځنګ" په ۱۹۷۴کې ان پاڅون ته هم لاس واچوه چې حکومت هغه دړې وړې او نيازی يې ونيوه. د هغه پله ور (لکه برهان الدين رباني او نور) ټول پاکستان ته وتښتېدل. احمد شاه چې په دې وخت کې د پولېتخنيك د دويم کال محصل و، د "اسلامي ځوانانو" د جوړښتون د نورو غړيو په شمول چې بچ شوي وو، د ژوندي پاتې کېدو په خاطر پاکستان ته وتښتېد. احمد شاه خان په دې ډول په پېښور کې جلا وطني غوره او هلته د پاکستان د پوځي استخباراتو "آی، اېس، آی" په خدمت کې راغی. د پاکستان د سرحدي ځواکونو قوماندان ډګروال نصير الله بابر د جمهور رئيس ذوالفقار علي بوټو په منظورۍ د دغو افغاني محصلانو لپاره پېښور ته نژدې د پوځي روزنې يو پټ پروګرام جوړ کړ.

احمد شاه خان مسعود د هغو افغاني محصلانو د لومړۍ دورې له شاملانو څخه دی چې پېښور ته نژدې د (چيرت) د پوځي کمپ په يو مياشتني خورا مخفي کورس کې يې برخه واخيسته. د "اېس، اېس" يانې سپېشل سروېس يو خورا تکړه افسر د احمد شاه خان د روزونکي په توګه وټاکل شو. احمد شاه خان او ملګرو يې د جنرال بابر د سرحدي ځواک يونيفورم اغوسته چې په ظاهره د پاکستان قبايلي سيمواوسېدونکي معلوم شي.

دغه افغاني ځوانان د ۱۹۷۵ د جولای په وروستيو کې د (آی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایس، ای) د کښېنکنې له مخې پر حکومتي دفترونو د یو لړ بریدونو په خاطر افغانستان ته ولېږل شول. نصیرالله بابر چې دا عملیات خورا سوېمن ګڼي، وایي چې "ما ښاغلي بوټو ته وویل چې نور نو د دې وخت را رسېدلی دی چې داودخان ته خپل پیغام ولېږو." مګر دغه احساساتي او پارول شوي ځوانو افغانانو دا عملیات د حکومت د را پرځېدو په توګه انګېرل؛ احمد شاه خان چې د څه باندې دېرشو پنجشېري ځوانانو مشري یې لرله، په ډېر ساده ډول ګومان وکړ چې عام ولس به د داود خان په وړاندې راوپاڅېږي؛ مګر حکومتي کوماندو ګانو حتی مخکې له دې چې دا بله ورځ پنجشیر ته ورسېږي، سیمه ییزو خلکو خپله دغه ګومارل شوي کسان غرو ته وشړل، په نتیجه کې یې د احمد شاه خان نیمایي ملګري ووژل شول یا دا چې ونیول شول او "اسلامي غورځنګ" تر سخت تادیب لاندې کښېنوت. احمد شاه خان له دې ناکامه ماموریت څخه ډېره عقده واخیسته او دوه میاشتې وروسته بېرته پاکستان ته ستون او د وژل شویو ځوانانو پړه پر احمد شاه واچول شوه. "آی، ایس، آی" او پوځ د ده په وړاندې پر خپله دلچسپی له سره کتنه وکړه. احمد شاه خان په خپله په دې هکله وایي: "پاکستان په بشپړه توګه د حکمتیار خوا ونیوله او موږ د مخالفینو په حیث پاته شوو." (آی، ایس، آی) وروسته داسې څرکونه تر لاسه کړل چې د هغو له مخې پر احمد شاه باندې د جاسوس ګومان کېده. د احمد شاه له نږدې ملګري جان محمد څخه پېښور ته څېرمه د "نوښېره" په پوځي کمپ کې ګروېږنې وشوې او هغه اعتراف وکړ چې احمد شاه هم ورسره لاس درلود. جان محمد وروسته په مرموز ډول پسې ووژل شو. احمدشاه هم بالاخره ونیول شو، خو په ډېر مشکل سره له کټ مټ کړنې څخه بچ شو.

هو؛ دغو کړنو د هغه په زړه کې یوه تلپاتې عقده راوپاروله. ښایي د ځینو انګېرنو له مخې به همدا وخت و چې لومړی مصر او لبنان ته وخوځېد چې هلته د فلسطیني مبارزانو تر څنګ په تطبیقاتو کې برخه واخلي. د ځینو امریکایي او غیر امریکایي خبریالانو د انګېرنې له مخې احمد شاه د تربننګ په همدې فلسطیني کمپونو کې د "کې، جي، بي" د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګومارلو تر.پوځي روزنې او استخدام لاندې راغی او هغوی ده ته د ځینو کمونستي چریکانو اثار تهیه کړل. احمد شاه پاکستان ته له ستنېد و څخه وروسته د پېښور په بالاحصار کې په ډک زړه شپې سباکولې.

"اسلامي غورځنګ" په پېښور کې پر دوو برخو وېشل شوی و، یوه څانګه یې حکمتیار او بله رباني پر مخ وړله، احمد شاه د ژبني، قومي او ستمي تړاو له مخې د رباني په "جمعیت اسلامي" کې ودرېد او وروسته له همدې چینل نه د پردیو له خوا ان د "زمریتوب" تر مجازي لقب پورې هم ورسول شو.

دغه ټول ځوانان د ثور د کودتا په پېښېدو سره نور نو له بې ربطی څخه خلاص شول. احمد شاه او د جمعیت صرف شل کسان د ۱۹۷۸ په دوبي (او د یو بل روایت له مخې د ۱۹۷۹ په پسرلي کې) پاکستان پرېښود، مخ په پنجشېر روان او د شورش په لټه کې شول.

د یوې انګرېزې له مخې احمد شاه خان مسعود په استقلال لېسه کې د تعلیم په وجه لومړی د فرانسې له استخباراتو سره تړاو وموند، وروسته هغوی د انګلستان (M1-6) ته معرفي کړ. دغې شبکې د هغه هېواد د تجارتي تلویزیون ژور چلوونکي "سندیکال" ته وظیفه ورکړه چې پنجشیر ته لاړ شي او هلته "یو ځوان قوماندان چې دویم تیټو دی، ووینې او پر همغه باندې د تلویزیون لپاره یو فلم ډک کړي. د همدې سندیکال په مرسته د احمد شاه خان مسعود ورور احمدولي د انګرېزي ژبې د زده کړې لپاره لندن ته لېږل کېږي، هغه په داسې حال کې چې هېڅ کومه شهات نامه نه لري خو ادعا کوي چې حتی ماسټري یې لا اخیستي ده(!؟) دغه یو ساعته فلم وروسته (CIA) ته وسپارل شو او له ځینو انګېرنو سره سره لا پوره ډاګیزه شوې نه ده چې "سي آی اې" هم پټه معامله ورسره پیل کړې که ځنګه؟ »

د انګلستان له استخباراتو سره د مسعود اړیکي له یوې ګډې تاریخي سرچینې څخه الهام اخلي، هغه دا چې انګریزان داسې فکر کوي او حقیقت هم همداسې دی چې د افغان انګلیس په دریو سختو جګړو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انګرېزانو د ماتې اصلي وجه د پښتنو جګړه ييزه مبارزه وه. انګرېزانو ته خپل تېر تاريخ داسې معلوم دی لکه د پرون ورځې پېښې، څرنګه چې له پښتنو سره د مسعود کينه او دښمني هم ټولو ته څرګنده ده نو انګريزان هم له همدغه ګډې تکي څخه ګټه پورته کوي او غواړي په دې ډول له پښتنو څخه د خپلو تاريخي ماتو د غچ اخيستلو لپاره له دې لارې ګټه پورته کړي، ځکه نو انګرېزانو د روسانو په شان د مسعود د شخصيت په تبارز کې فعاله ونډه واخيسته.

د بي بي سي د يو افغان وياند په وينا چې نه غواړي خپل نوم يې ياد شي؛ د انګلستان د استخباراتو او مسعود د اړيکو په باب داسې څرګندونې کوي:

"په هغو شپو ورځو کې چې د افغان ولس او روسانو تر منځ ښه ګرمه جګړه روانه وه د بي بي سي راډيو نړيوال سروېس ته د انګلستان د بهرنيو چارو وزارت له خوا يو مکتوب راغی چې بي بي سي بايد د مسعود د شخصيت په تبارز کې ونډه واخلي. د يادونې وړ ده چې د بي بي سي راډيو د خپلې خپلواکۍ او آزادۍ تر څنګ د بهرنۍ پاليسۍ په برخه کې د بهرنيو چارو وزارت د پاليسۍ تابع ده او د بهرنيو چارو وزارت بيا په خپل وار د خپل هېواد له استخباراتي سرچينو څخه الهام اخلي. د بهرنيو چارو وزارت په مکتوب کې لارښوونه شوې وه چې په يو نه يو ډول بايد د افغانستان په هر ګوټ کې د روسانو پر ضد د جګړې رابطه له مسعود سره وصل شي. د بهرنيو چارو وزارت د لارښوونې لپاره ان بېلګې هم راوړې، وې، مثلاً: په لغمان کې د روسانو پر ضد سخته جګړه روانه ده. د دې جګړې خبر بايد داسې واړول شي: نن د لغمان په ولايت کې د روسانو پر ضد سخته جګړه روانه ده چې په نتيجه کې روسانو ته سخت مرګ ژوبله اوښتې ده، په دې جګړه کې د لغمان ولايت ګڼ شمېر کلي او کورونه وران شوي دي، د يادونې وړ ده چې د لغمان ولايت پنجشېر ته ور څېرمه پروت دی، چې د افغانستان د جهاد د نامتو قوماندان احمد شاه مسعود مرکز دی، روسانو تر اوسه پورې څو ځله پر پنجشېر حملې کړي خو د هغه پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولو بریالي شوي نه دي.

یا به هم که په کونړ کې جګړه و، نو د هغه ربط به هم له پنجشېر سره تړل کېده. داسې چې: نن د کونړ په ولایت کې د مجاهدینو له خوا د روسانو پر یو لوی قطار برید وشو او د روسانو زیات ټانکونه او زغروالې واسطې وسوځول شوې، کونړ له پنجشیر نه (څو) کیلو متره لرې پروت دی، کوم چې د افغانستان د جهاد نامتو قوماندان احمد شاه مسعود هلته اوسېږي او تر اوسه يې روسانو ته څو ځله ماتې ورکړې ده. همدا رنګه نور ډېر داسې تبلیغات.

د انګرېزانو او مسعود تر منځ اړیکي دومره ګرم وو چې ان د روسانو تر وتلو وروسته هم پکې کمی رانغی. د بي بي سي د همدې ویاند په وینا د مسعود انګریزي، ایراني او ځینې افغاني دوستان ذومره وړاندې تللي وو چې د بي بي سي د پښتو او فارسي څانګو په ستډیوګانو کې يې ان د مسعود تصویرونه ځوړند کړي وو.

د بي بي سي د پښتو څانګې د یو مهال انګریز مشر چې له پښتنو سره يې دښمني په خته کې اخښل شوې وه، د افغانستان پر ورانۍ دومره خوشحالېده لکه د انګلستان پر آبادۍ. کله چې په کابل کې درنې جګړې پیل شوې او مسعود - رباني به د خپل ځاني قدرت لپاره په کابل کې له هر تنظیم سره جنګېدل او په نتیجه کې به د ښار زیاته برخه ورانېدله، نو دې کار به دې انګرېز ته زبردست خوند ورکاوه. کله چې به مسعود د کابل ښار کومه برخه که هغه ډېره کوچنۍ هم وه ونیوله او یا به يې رنګه کړه نو د انګرېز زړه، خوله او سترګې به له خندا او موسکا ډکې وې او روحاً به ډېر زیات خوشحاله و. په هغه ورځ به يې هسې له هغو افغانانو سره ځان مخامخوه چې پر افغانستان به دردېدل او د خپل هېواد د ویجاړۍ ننداره يې نه شوه کولی، خو په هغه ورځ چې د طالبانو ځواکونو رباني، مسعود او د هغه ټوپکیان د جنګ په ډګر کې مات او په زور يې له کابله تښتې او څغاستې ته اړ کړل دا ویاند وایي موږ ټول په دې ورځ د دغه انګرېز عکس العمل او ظاهري څېرې ته متوجه وو، کله چې د راډیو دستوډیوګانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دهليز کې مخ ته راغی او پر ما يې سترګې ولګېدې، نو ژر يې سترګې ښکته واچولې، يو ځل توري سترګې شنو سترګو ته مخا مخ شوې، انګرېز دومره پرېشانه او مايوسه معلومېده لکه کوم اکبر خان چې کوم مکناټن وژلی وي او يا هم لکه پر ميوند کې چې د ايوب خان لښکرو د انګرېزانو پر لښکرو خپل اسونه ور خېژولي وي. دا افغان وايي چې دا لومړی ځل و چې ما په خپلو سترګو وليدل چې يو انګريز د يو افغان سترګو ته و نه شو کتلای. انګرېزان ډېر مغروره خلك دي او په اسانۍ چا ته سترګې او سر نه ټيټوي. دا يوه بېلګه وه چې دلته وړاندې شوه او دا بېلګې کېدای شي د انګليس د دولت تر لوړې کچې پورې همداسې اټکل شي.

له اسرائيلو (موساد) سره خو د مسعود او رباني اړيکي په ١٣٧٦ کې هغه وخت ښې ډاګيزې شوې چې د تخار د زلزلې په پلمه رباني ته د اسرائيلو د مرستو خبر خپور شو. تر دې دمخه يوازې د رباني - مسعود او اسرائيلو د ناستې پاستې خبرونه خپاره شوي وو.

احمد شاه مسعود له نورو ګڼو استخباراتي سازمانو سره د اړيکو په ترڅ کې د روسانو د کې جي بي له سازمان سره ټينګ اړيکي لرل. له نورو سازمانونو سره د ده د لنډمهاله او اوږدمهاله اړيکو علت دا وو چې هغو سازمانونو. هم په افغانستان کې لنډمهاله او ستراتيژيکې ـېې درلودلې او. مسعود ورته د يوې وسيلې په توګه ښه په کار راتلای شو. د ده ګټه دا وه چې دی به په پردۍ مرسته د افغانستان د ولس او خپلو مخالفينو له ګوابښونو او ضربو څخه مصئون پاتې شي او هم به د بهرنيو جاسوسي شبکو په مرسته د يو مصنوعي شخصيت په توګه راڅرګند شي، نو د هر هېواد جاسوسي شبکو تر هغه وخته له ده سره روابط ساتل او ساتي يې چې د هغوی سياسي، اقتصادي او ستراتيژيکې ګټې يې غوښتنه کوي، خو د روسانو له جاسوسي شبکو سره د ده اړيکي تر نورو ټولو استخباراتي شبکو زياتې، ګرمې، نږدې او متداومې وې او دي. روسان فکر کوي چې تر کارمل وروسته ښه مناسب شخص په لاس ورغلی دی. د کارمل - نجيب د ادارې د يو تن وتلي او لوړ رتبه شخص په وينا "هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پانګه او نغدي پيسې چې روسانو زموږ پر ګوند او زموږ پر مشرانو ببرک کارمل او ډاکټر نجيب الله لګولې له هغې پانګې څخه ډېر ځله کمې دي چې روسانو له احمد شاه سره مرسته کړې او پر هغه يې لګولې دي."

د يوې انګرېزنې له مخې احمد شاه مسعود پر افغانستان باندې د شوروي د يرغل په لس کلنه موده کې درې ځله شوروي اتحاد ته پټ سفرونه کړي او دوه ځله خو يې پټې ژمنپاڼې لا هم ورسره لاسليک کړي.

داسې فکر کېږي چې مسعود تر ۱۹۸۲م کال پورې تر زياته بريده د آی، ايس، آی پر مالي، پوځي او ستراتيژيکي مرستو تکيه و، خو وروسته يې له کې جي بي او نورو استخباراتي شبکو سره هم اړيکي ټينګ کړي. د همدغو کلونو په ترڅ کې روسان د خپل جګړه ييز چلند د څرنګوالي په فکر کې شول او پر خپلو پوځي ماتو څه ناڅه باوري شول. نو ځکه خو يې د مقاومت په ليکو کې د درز اچونې او د خپلو ستراتيژيکي ګټو لپاره د يو ګوډاګي د پيدا کولو په فکر کې شول. دوی د خپل همبشني سياست له مخې چې د لړکيو د راپارونې پر بنسټ ولاړ دی، مسعود د دې لپاره غوره وګاڼه. دې مسئله کې له تاجکستان سره د هغه قومي او ژبني اړيکي، د هغه خپله کمزوري، د کابل په اداره کې د تاجکانو واکمني چې د روسانو له راتګ سره ځواکمنه شوې وه، د کارمل د ادارې د پرچمي او ستمي خادستانو او لړکيو ته په خپله د روسانو د ژور درناوی ټول علتونه شامل دي. روسانو په دې وخت کې له فشار او تطمع دواړو وسيلو څخه کار واخيست.

روسي پوځ چې کله د ۹۸۲ په دوبي کې پنجشېر ته ننوت او د مسعود ځواک يې وځپه، نو هغه هم دې ته اړ وت چې له روسي پوځ سره په جون کې يو شپږ مياشتنی اوربند وکړي او په بدل کې يې له لاسه ورکړې ټولې سيمې بېرته واخلي. د ۱۹۸۳ په فبرورۍ کې د يو کلن اور بند په سر روغه جوړه وشوه او درې نيم لکه ډالر رشوت يې جيب ته کړ.

په افغانستان کې د شوروي د پلي لښکر مشر جنرال ګروموف وايي: "د څلوېښتم استخباراتي مرکز هڅو په پای کې تاکلې نتيجې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي، په ۱۹۸۲ کال موږ خپل لوی مقصد ته ورسېدو. نه احمد شاه مسعود سره مو داسې ټينګ اړيکي پيدا کړل چې ان له افغانستان نه د شوروي پوځونو د وتلو تر وخته په خپل حال پاتې شوې" (سرې لښکرې په افغانستان کې، ۲٦٦ مخ).

ګرموف زياتوي : "په افغانستان کې زموږ د پوځي حضور په ټولو کلونو کې له مسعود سره زموږ اړيکو بريالۍ. وده موندله په ۱۹۸۲ کال کې د څلوېښتم لښکر د استازو او شخصاً د مسعود له خوا يو تړون لاسليك شو چې د هغه له مخې مسعود ژمنه کړې وه چې په جنوبي سالنګ کې به پر شوروي پوځي قطارونو يرغل ته اجازه نه ورکوي. د لاسليك شوي تړون له مخې مسعود خپلو وسلوالو ته امر وکړ چې، د حکومتي عسکرو خلاف دې له جګړې نه لاس واخلي او خپل ټول ځواك دې د مخالفې ډلې اسلامي حزب خلاف جګړې ته متوجه کړي." (۲٦٦-۲٦۷ مخونه) روسانو څکه دا کار وکړ چې مجاهدين سره متحد نه شي. ګروموف وايي: "موږ پوهېدو که غليم يو موټی شي او يوه "واحد جبهه" جوړه کړي، نو بيا خو به خامخا له چريکي جنګونو څخه لويو جبهه يي جنګونو ته لاس اچوي".

کلينوويچ احمد شاه مسعود ته د خپل وړانديز جزئيات داسې تشريح کوي: "هيله"ده په دې ډول خبرو در کړم چې چمتو يم هر مهال او هر ځای چې لازمه وي بې له وسلې درشم او درسره وګورم. موږ هغه سړي ته چې زموږ پيغام يې احمد شاه مسعود ته ورساوه، له بورې، غنمو، وريجو او نورو موادو څخه ډك شپږ کاماز لارۍ مواد ورکړل. موږ په ډېر رپانده حال کې دهغه ځواب ته سترګې په لار وو چې بالاخره ځواب راغی،له موږسره مخامخ ليدنه او کډه سودا بنه يې ومنله. (دلستوني مار، ۲۸مخ).

روسانو علاوه پر دې د ټولو هغو مالونو پينځمه برخه هم احمد شاه مسعود ته ورکوله چې د سالنګ له لارې څخه د کابل په نيت ژغورنده تېرېدل. (روبين، د لستوني مار، ۴۷ مخ.)

په خپله د مسعود سرچينې د دې تړون په باب وايي:

"در اواخر دلو ۱۳٦۱ بعد از ديدار و مذاکرات ميان مجاهدين و هيئت

(c) ketabton.com: The Digital Library

روسي در منطقه بازارك پنجشیر طرفین به اتش بس موافقه نمودند، درین گفتگو هیئت روسي شامل دو نفر یکی بنام (اناتولي) حامل پیام شخصي اندروپوف و یك نفر ترجمان تاجکی و در هیئت مجاهدین مرکب از احمد شاه مسعود و دو همکارانش بود.

د دروان مذاکرات طرفین طور شفاهی شش ماه اتش بس را پذیرفتند اما بعدتر اسناد نیز در زمینه مبادله شد. (پنجشیر در دروان جهاد ۹۵ مخ)

د همدې سرچینې له مخې د تړون په ۳ او ۹ ماده کې راغلي دي:

"مجاهدین بالای قوای دشمن مستقر در عنابه حمله نکرده و در مقابل روسها به سایر مناطق پنجشیر حمله نه نمایند.

ساحه آتش بس شامل پنجشیر، شتل و قسمتی اندراب، سجنشو بولغین و گلبهار بالا میشود." (۹۶مخ)

دا سرچینه زیاتوي: "یکی از کسانیکه "مسعود" فعالیت او را در این زمینه بسیار ازرشمند می شمرد، یك مقام بلند پایه هندی بود که در سفارت آن کشور مقیم کابل بود و باش میکرد." (۱۰۲مخ)

له مسعود سره د روسانو له دې تړون څخه د روسانو اساسي هدف دا و چې د مجاهدینو تر منځ یو لوی اختلاف پیدا او هغوی په خپل منځ کې سره وجنګوي او بیا وروسته له مسعود څخه د خپلو ستراتیژیکو ګټو لپاره د خپل یو ګوډاګي په توګه کار واخلي، که نه خو روسان د هغه له تول ظرفیت او ځواك ان له شخصي ژوند او اند څخه خبر وو او د هغه له منځه وړل ورته څه سخت کار نه و، دا ټول تصنعي او نمایشي جنګونه د دې لپاره وو چې مسعود ته مصنوعي شخصیت ورکړي او د جنګ په پلمه ورته ډول ډول وسلې پربږدي. خپله ګروموف وایي: "مسعود په خپل ورځني ژوند کې اسلامي احکام پر ځان منل خو زموږ پوځي استخباراتو ته پته لګېدلې وه چې د خپلې ډېرو نږدې ملګرو په منځ کې یې د شرابو له څښلو نه ډډه نه کوله." (سرې لښکرې، ۲۹۴)

"د شوروي پوځونو قوماندانی ټول امکانات لرل چې ان په پنجشیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هغه په شاوخوا کې هغه له بشپړې ماتې سره مخامخ کړي او که اړتیا وای موږ به هغه له منځه وړی هم وای. ما هېڅکله په دې خبره کې شك نه درلود او اوس یې هم نه لرم. احمد شاه مسعود په خپله هم خپل موقعیت ښه پېژانده، هغه ښه پوهېده چې د څه شي د کولو اجازه لري او د کوم شي د کولو له امله به یې غوږونه تاوېږي." (۲۷۳مخ)

تر اوسه پورې په کورنۍ او بهرنۍ کچه ډېر داسې ګڼ شمېر آثار او اسناد خپاره شوي چې له بهرنیو استخباراتي سازمانونو په تېره بیا له کې جي بي سره د مسعود اړیکې،دوستي او تړونونه بربنډوي. په دغو سرچینو کې یو هم د امریکایي لیکوال بروس ریچارډسن (Bruce Richardson) اثر دی چې په انګرېزي ژبه لیکل شوی او پوهاند سید خلیل الله هاشمیان د "اعمال زور و تهدید، نابود سازي و خاموش سازي: سیاست روسیه در ماورای قفقاز، آسیایی مرکزی و افغانستان) په نامه په فارسي ژبه ژباړلی او هم یې په زړه پورې حاشیه ورسره ملګرې کړې ده. همدا اثر تکړه لیکوال نثار احمد صمد په پښتو ژبه هم ژباړلی او خپله یوه په زړه پورې معلوماتي سریزه او ضروري لمنلیکونه یې هم پرې ورزیات کړي دي.

ډاکټر رحمت ربي زیرکیار چې په واکپوهنه (سیاست) کې تخصص لري، دا لیکنه چاڼ کړې او هم یې ځینې معلومات ورسره زیات کړي او د مسعود د ګوډاګي شخصیت په باب یې دغه لاندې فاکتونه راټول کړي دي:

اېد شوروي روسي یو پوځي چې ایوان شومیلوف (Ivan shumelov) نومېږي او د جنګ لپاره افغانستان ته استول شوی و، په دې ډول شهادت ورکوي: "احمدشاه مسعود په هغې سیمې (سمنګان او بغلان) کې د ګوریلایي قواوو قوماندن و، ده د مسکو پوځي اکاډیمۍ کې د جنرال وارینکوف (Varenikov) سره هم مهال تحصیل کړی و. ویل کېده چې کله وارینکوف د خپلې زېربېدنې ورځ نمانځله، احمد شاه مسعود یې لیدلو ته ورغی او تحفې یې له ځان سره یوړې. له ګوریلایانو سره زموږ اړیکو جالب شکل ونیو. د مثال په ډول، زموږ تر منځ په سمنګان کې سوله چلېدله، موږ په به د زرپوښو په سر ناست وو او د مسعود ګوریلایان به موږ ته راتلل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمباکو (سگرت) به یې راسره څکل).

۲) ارتیوم بورو ویك (Artyom Borovik) په یوې شوروي مجلې کې چې اوگوینگ (Ogonyok) نومېږي، داسې لیکي: "مسعود د مذاکراتو لپاره یو ښه سړی و." او د مسعود د کوماندو په مرکز کې په غیر معمول ډول ګڼ شمېر فارغ التحصیلان شامل وو چې د مسکو له فرونز نظامي اکاډیمۍ څخه راوتلي وو. بوروویك زیاتوي چې "یوه اوازه ده په خپله مسعود تر یوه بل نامه لاندې په دغې اکاډیمۍ کې محصل و."

۳) دوکتور اناتولي سودوپلاتوف (Anatoly sudoplatov) د شوروي اتحاد د استخباراتي موسسې (K.G.B) مامور او اوس په مسکو کې د تاریخ پروفیسر له بروس ریچاردسن سره په "یوې مرکې" له باستون، د اګست ۱۹۹۵/۱۴) کې وایي: "مسعود زموږ لپاره د افغانستان شاته دروازه وه".

ښاغلی ریچارډسن وایي چې "زه تر ۲۲ زیاتې منابع لرم چې مسعود د کې جي بي سره کار کاوه" "د ۱۹۹٦ په اکتوبر کې د "خنجان" د ناولې ژمنپانې د ضامن په توګه په مزارشریف کې د روسي کونسل (اولیك نیفیلایف) حاضر و. د بوریس یلتسن امنیتي سلاکار (جنرال یوري باتوتین) د ۱۹۹۷ د سپتمبر په لومړیو کې له پنجشیر څخه کتنه وکړه او احمدشاه مسعود ته یې لیرې واټنیزه توغندي ورکړل چې ځینې وختونه یې پرکابل توغوي. کله چې طالبان د ۱۹۹۷ په مې کې پر سالنګ وروختل نو یو روسي چارواکي د مطبوعاتي کنفرانس په ترځ کې مسعود ته داسې سلا ورکړه : "مخکې له دې چې طالبان تاسې د امو په سیند کې ډوب کړي نو اوس لا هغوی له ماتې سره مخامخ کړئ". د افغانستان د جنګ بګیل شوی جنرال لیبید خو د ۱۹۹٦ په اوکتوبر کې ان مسعود او ائتلافیانو ته یې د طالبانو په وړاندې د(۲۰-۴۰) زرو روسي عسکرو په ورکړه هم ټینګار وکړ."

۴) سید نورالحق حسیني (په پېښور کې د اطلاعاتو او اسنادو د مرکز غړی) د هغو لومړیو ژورنالستانو له ډلې څخه دی چې د شوروي روسانو او احمدشاه مسعود د وروروليـ واقعیت یې جوت کړی دی. حسیني د ۱۹۸٦ زیږیز کال د نوامبر په لسمې نېټې بروس ریچارډسن ته داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلي وو: (په ۱۹۸۵ کې مې د سالنګ په دره کې د مسعود سړي ولیدل چې د ټانک د پاسه له شوروي‌یانو سره ناست وو، په خپلو مینځونو کې په خندا او ټوکو ټکالو اخته وو. یو وخت به مسعود او شورویان د یوبل په همکارۍ په نورو مجاهدینو برید وکړي.

۵) د یوه شوروي پوځي ایوان شومیلوف څخه یو ځل بیا واورئ: "په یاد مې دي چې زموږ د فرقې کوماندان او د ګوریلایانو کوماندان تاوده شول چې د ګوریلایي مشرانو یوه ډله راغله چې زموږ په کندك کې وګوري. د دوی لپاره یوه مجلله مېلمستیا جوړه شوې وه، د ګوریلایانو مشر مسعود او زموږ کوماندان موافقه وکړه چې یو بل ته به ضرر نه رسوي. وروسته له قرار داد څخه زموږ ژوند په خوړې اندازې سوله ییز و."

٦) د پخواني شوروي اتحاد یو پوځي منصبدار چې پټ نوم یې وېکتور سووروف (Victor suvorav) دی او غرب ته تبنتېدلی و، په ۱۹۸۴ کې په یوې مرکې کې د پاملرنې وړ معلومات وړاندې کړي دي: "د مجاهدینو نومیالی کوماندان غوره شوی دی چې د شوروي اتحاد د ګټو نمایندګي وکړي. دی به د پوځي او اقتصادي مرستو په واسطه وساتل شي، او سربېره پردې د شوروي استخباراتو بشپړه همکاري به ورته ورسېږي. د خپلو خلکو په وړاندې به دی د یوه اتل رول لوبوي په داسې حال کې چې ټول وخت زموږ لپاره د دوه طرفه ایجنټ په حیث کار کوي" سووروف وړاندې خي او وایي چې: "دا پلان دومره پټ دی چې حتی د شوروي اتحاد او د افغانستان ډموکراتیك جمهوریت ډېر لوړ رتبه مامورین هم وړباندې نه شي خبرېدلی."

۷) "د افغانستان د شمال حکومت" د جوړولو او په هغه کې د احمدشاه مسعود د رول په هکله د ډاکتر محمد حسن شرق په خاطراتو کې هم ځینې معلومات خوندي شوي دي چې راسپړل یې د مسعود او شوروي روسانو په سیاسي ‌څېلوۍ رڼا اچوي: له افغانستان څخه د شوروي پوځونو له تمبولو څخه اټکل یو کال وړاندې یانې د ۱۹۸۸م کال په پیل کې په کابل کې د ډاکتر نجیب الله حکومت ته دی ولمسول شو چې د "د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د شمال حکومت" تشکیل کړي په دې هکله ډاکتر محمد حسن شرق چې د ډاکتر نجیب الله د واکمنۍ په وخت کې صدراعظم و خپل نظر داسې څرگندوي: "باآنهم مشاورين شوروي با تلاش های اخرين هم زمان با برآمدن عساکر خويش از افغانستان تحت زعامت دکتور نجيب الله رئيس جمهور و سلطان علی کشتمند صدراعظم طرح افغانستان شمالي وجنوبي را بميان گذاشته ونه ولايت سمت شمال:ميمنه، شبرغان، بلخ، بغلان، کندز، تخار، بدخشان، سرپل، و باميان را بنام حکومت شمال افغانستان با تشکيل صدارت در مزار شريف از پيکر حکومت واحد و مرکزي افغانستان در کابل جدا نمود و اقای نجيب الله مسير عضو کميته مرکزي ح.د.خ (حزب دموکراتيك خلق افغانستان) را به حوت ١٣٦٦ به حيث کفيل صدراعظم شمال افغانستان با ١٦ نفر معاونين وزارت های کابينه او مقرر و در مزار شريف شروع بکار نمودند..."

د "حکومت شمال" لومړی اقدام يو څه وروسته د افغان ملت په ارادې ناکام شو، خو شوروي واکمنانو د افغانستان د تجزيې لپاره يو بل پلان هم لاره چې احمدشاه مسعود به پکې غټ رول ولوبوي. محمد حسن شرق د نجيب الله د رژيم د صدراعظم په حيث د هغه وخت د شوروي اتحاد واکمن گورباچف سره په مسکو کې وليدل په خبرو اترو کې گورباچف، له حسن شرق څخه پوښتنه وکړه چې: "فکر نمی کنيد: گر با احمدشاه مسعود حکومت شما با يك خودمختاری ساحه وسيعتری در سمت شمال همکاري و موافقه نمايند او جنگ را کنار گذارند زيرای بعضی اطرافيان او چنين ارزوی را دارند"

٨) وروسته له دې چې د ١٩٩٢ په اپريل (١٣٧١ ثور) کې د ډاکتر نجيب د رژيم واکې "ائتلاف شمال" ته وروسپارل شوې، يو "کابلی کمونيست" په مسکو کې له يوه روسي جنرال سره خواله کوي او د هغوی له خولې داسې معلومات وړاندې کوي: "ما احمدشاه مسعود را نه تنها ازبين نمی برديم بلکه او را تقويه ميکرديم، زيرا وی نفر خود ما بود و پلان دوم اين بود که اگر نجيب سقوط کند، مسعود جايش را پر نمايد."

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹) الکساندر فیدوتوف (Alxander Fedotav) چې د پخواني شوروي اتحاد د کمونستي ګوند غړیتوب یې لاره، د (اوکراین) په پخواني جمهور رئیس لیونیدکراچوك (Leonid Kravchuk) پسې دویم قوي سړی و او اوس د اسیا او افریقې د تاریخ پروفیسر او د اوکراین د اوسني جمهور رئیس کوچما (Kochma) خاص مشاور دی. بروس ریجارډسن د هغې شخصي مکاتبې له مخې چې فیدوتوف ورسره د ۱۹۹۲ د نوامبر په دویمې نېټې کړې وه د فیدوتوف معلومات داسې وړاندې کوي: "شخصاً یو شوروي استخباراتي ماهر کرنیل زاکین کادیروف (Zakin Kadyrov) احمد شاه مسعود ته پیسې ورسولې، چې مسعود د شورویانو له څلوېښتم نمبر اردو سره د عدم تعرض قرارداد لاسلیك کېدو له امله تقویه کړي". دی زیاتوي: "زما او زما د ډېرو عسکرو معلوماتي چیانو (Mititary Informants) په فکر دلیل یې دا دی چې مسعود د خپلو قواوو ساتل غوښتل چې زموږ {شوروي} له وتلو څخه وروسته خپل قدرت ټینګ کړي."

پورتني شواهد او معلومات ښیي چې احمد شاه مسعود په جهاد کې له ډېر پخوا راهسې د "پنځم غونډ" په حیث د شوروي روسانو ګټې تامینولې (پنځم غونډ یا {Fifth Column} تخریبونو کې دستګاه ته ویل کېږي.) د شوروي روسانو او د احمد شاه مسعود تر منځ سیاسي خپلوي او عسکري همکاري یوازې او یوازې په افغانستان کې د جهاد د شنډولو لپاره نه وې، بلکې له جهاد څخه وروسته افغانستان کې یې د شوروي روسانو د اوږده پلان لپاره هم غټ ارزښت لاره. د شوروي روسانو ستراتیژي په مجموع کې په دې متمرکزه شوې وه چې په افغانستان کې پښتانه تصفیه کړي، افغانستان د مرکزي اسیا په جمهوریتونو پورې ونښلوي او صورت مساوي په مخرج کړي.

مسعود له داسې یو جنجالیز شخصیت سره تر اوسه پورې د افغانستان په تېرو شلکنو سیاسي پېښنو او په تېره بیا له ۱۳۷۱ل کال را وروسته سیاسي او پوځي پېښنو کې لوبېدلی او تر خپله ځواکه یې د هرې هغې لارې مخه ډب کړې چې له هغې څخه د افغانستان خلکو ته سوله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوسايي، امن او سوکالي راتلای شوه. تل د يو ملي حکومت د جوړېدو په مخکې خنډ ګرځېدلی او له کومې ورځې چې وسله لاسته ورغلې، نو بيا يې د افغانستان د عامه شتمنيو په لوټ، تالان او د عامه تاسيساتو او بنسټونو په رنګونه پيل کړی. څو ځله يې د سالنګ د تونل د شمالي او جنوبي برخو په الوزولو لاس پورې کړی دی. هغه وخت چې طالبانو له سروبي څخه پر مخه کړې، نو د ماهيپر د تونلونو د الوزولو په فکر کې شو، ډېر زيات چاودېدونکي مواد يې ورته کېښودل، يو ځل يې انفجار ورکړ، خو له نېکه مرغه موادو انفجار و نه کړ، دويم ځل يې چې انفجار ته ځان جوړوه، طالبان را ورسېدل او دوی نور مجال پيدا نه کړ.

مسعود تراوسه پورې په سلګونو لوی‌او واړه پلونه او پل ګوټي الوزولي او نورې لارې يې ورانې کړې دي، دی چې د خپل اوسني عمر لس برابره نورعمر هم وکړي نوهغه زيان چې ده د افغانستان ولس او زموږ ګران هېواد ته اړولی، دهغه يوه برخه هم بېرته نه شي جبرانولی.داسې ښکاري چې دهغه کرکټر او شخصيت د ورانۍ لپاره جوړ شو، نه د ابادۍ لپاره.

د نرګس ګل به و، نه نيسي«پاينديه»!
هغه بوټی چې له اصله ګنډېری وي.

اخځونه:

۱- ذلستوني مار، بروس ريچارډسن، پښتو ژباړه، سريزه او لمنليکونه، نثار احمد صمد، تورنټو-کاناډا، ۱۳۷۷ل کال، بېلابېل مخونه.

۲-د بي بي سي راډيو، د يو خبريال څرګندونې.

۳- سرې لښکرې په افغانستان، کې، د جنرال ګرموف ليکنه، د پرديس مساپر ژباړه، بېلا بېل مخونه.

۴-پنجشير در دوران جهاد، عبدالحفيظ منصور، بېلا بېل مخونه.

۵- دعوت جريده، ډاکټر رحمت ربي زيرکيار، ۱۳۷۶ل کال. ۷۷ ۷۸ ګڼه، ٦، ۸، ۱۰ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد د اقتصاد ويجاړي او د پيسو انفلاسيون

د برهان الدين رباني اداري د هېواد د عادي او نورمال ژوند او د ټولنې د ټولو رغوونکو بنسټونو د ويجاړۍ په لړ کې د هېواد اقتصاد ته دومره زيانونه واړول چې افغانستان د خپل پنځه زره کلن تاريخ په اوږدو کې دومره زيان نه و ليدلی. يوازې د کابل په ښار کې (دوه زره) لويې وړې فابريکې، کوچنی دستګاوې او د لاسي صنايعو کارخايونه لوټ، تالان ويجاړ او وسوځول شول. د افغانستان نورو لويو ښارونو کې هم همدې ته ورته حالات راغلل. د اقتصا پوهانو په نظر د رباني د څلورنيم کلنې جنجاليزې اداري له خوا افغانستان ته رسېدلی زيان - ان افغانستان ته د روسانو او د هغو د ښکاره پلوي حکومتونو له ټول رسول شوي زيان نه څو برابره زيات دی. د دې وجه دا ده چې د هېواد زياته مادي شتمني ښارونو ته راټوله شوې وه او تر اوسه چې د صنعت او پرمختګ کومې نښې نښانې افغانستان ته راغلې وې هغه هم ټولې په ښارونو کې وې. د روسانو او د هغو د څرګندو پلويانو په وخت کې د هېواد کليوالي سيمو او له ښارونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرې پرتو سيمو ته سخت زيان واړول شو، خو اکثره ښارونه نسبتاً جوړ پاتې وو. کله چې د "اسلامي دولت"(!) په نوم د رباني د دويمې سقاوي ناتار پرې خور شو، نو هغه څه چې له کلونو او پېړيو په ښارونو کې پاتې وو، هغه د ده ښاغليو(!) ټوپکيانو د ځان غنيمت کړل، څه يې پر ګاونډيو هېوادونو وپلورل او څه يې د اور او ويجاړې کومې ته واچول.

د دې تر څنګ برهان الدين رباني د هېواد پر اقتصاد بل ملاماتوونکی ګوزار هم وکړ؛ په شمېر نه بلکې په تول (په ټنونو) افغانۍ يې په روسيه کې چاپ کړې، د ثابت عايده او بې وزلو خلکو اقتصاد يې نور هم پسې ويجاړ او د انفلاسيون حد يې ډېرې لوړې سطحې ته ورساوه.

اقتصادپوهان په دې نظر دي چې: "پولي استقرار پر اجتماعي او سياسي استقرار باندې ډېر اثر لري، ډېر قوي انفلاسيون ټولنو ته سخت ټکان ورکوي او لاره خونړيو بدلونونو ته اواروي.

د رباني د حکومت په څلورو کلونو کې په پوره بې مسووليتۍ سره د پيسو چاپ د مرکزي بانك له ادارې نه ووت او د پيسو چاپ اصلاً پر اقتصادي سنجش باندې هېڅ بنا نه و، بلکې د دې لپاره چې رباني او قوماندان مسعود وکولای شي په هېواد کې د رشوت له لارې ډېر قوماندانان خپل کړي، په سلګونو ملیارده افغانۍ يې چاپ کړې او په دې اساس نه يوازې يې په هېواد بلکې په منطقه کې (ممکن حتی په تاريخ کې) بې سارې انفلاسيون پر افغانستان حاکم کړ"(۱)

پروفيسور انور الحق احدي ليکي: "... ما په يو مضمون کې چې د (چاپ بانك نوت يك راه ضبط دارايى شخصى از طرف حکومت) تر عنوان لاندې چې د افغان ملت او اميد په جرايدو کې نشر شوی و دا استدلال کړی و چې کوم انفلاسيون چې د پيسو د چاپ نتيجه وي هغه په واقعيت کې حکومت ته دغه قدرت ورکوي چې د ټولو خلکو د نقدي شتمنۍ يوه برخه د ځان کړي، د رباني د دورې بې مسووليته پولي سياست د ډېرو بېچاره افغانانو نقدي زېرمه له منځه يوړله او د دې هېواد د کړېدلي ملت اقتصادي مشکلات يې فوق العاده ډېر کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انفلاسیون د خلکو د خرید قدرت کموي، په افغانستان کې د انفلاسیون عمده عامل د بې مسوولیته پیسو چاپول دي. که څه هم انقلاسیون په هر حالت کې دردناك دی، خو که چېرته انفلاسیون د عام المنفعه پروژو د تمویل لپاره وشي، نو لا اقل ګټه به یې اجتماعي وي. په افغانستان کې د پیسو چاپ یو فوق العاده غیر نورمال شکل اختیار کړی دی. د استاد رباني د حکومت په دوره کې پیسې د پروژو لپاره نه بلکې د یوې ډلې (شورای نظار) د جنګي عملیاتو د تمویل لپاره په بې دریغه، بې کنټروله او بې مسوولیته ډول چاپېدې."(۲)

پروفیسور احدي زیاتوي "کله چې ما د رباني د حکومت پر پولي سیاست باندې کلك انتقاد وکړ، د حکومت ځینو پلویانو زما په ځواب کې ولیکل چې افغانی بې پشتوانې نه ده او د افغانستان بانك د (۸۴۰) میلیونه ډالرو په حدودو کې پشتوانه لري. ما ته د افغانستان بانك د اسعارو ذخیره معلومه نه ده، خو دومره راته معلومه ده چې د مرحوم داود خان په دور کې د خارجي اسعارو ذخیره ډېره شوه، ځکه چې په هغه وخت کې ګڼ.شمېر افغانانو په ایران او خلیج کې کار کاوه، کورونو ته به یې ډالر رالېږل او هغوی به په بانك کې په افغانیو بدلول. د طالبانو اداره باید په دې باره کې خلکو ته معلومات ورکړي چې د مرکزي بانك د اسعارو او د طلا زېرمې اوس محفوظې دي او که دغه شتمني هم پنچشېر ته نقل شوې او یا خو د قوماندان مسعود او استاد رباني په حسابونو کې په پاریس، لندن او سویس کې خوندي شوي"(۳)

د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت د رباني د دورې د پولي تورم، د پیسو د چاپ او نورو مالي درغلیو په باب د یوې پټې شمېرنې او ارزونې له مخې داسې جاج او معلومات اخیستي دي.

"۱- تر ۱۳۷۰هـ ش کال پورې د بانکنوټونو ټوله شمېره ۱۳۱۱ مېلیارده افغانی، د برهان الدین رباني د دولت په څو وروستیو کالو کې ۴۲۵۰ مېلیاردو افغانیو ته لوړه شوه چې له ۱۳۷۰ ل کال څخه دمخه وخت په پرتله ۳۰۳۹ مېلیارده افغانی زیاتوالی ښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- قیمتي ډبرې په تېرو څلورو کلونو کې په ډېره زیاته پیمانه بهرنیو هېوادونو ته صادرې شوي چې د هغو له جملې څخه د هند هېواد ته ډېر لوړ رقم قیمتي ډبرې صادرې شوې دي. د پاکستان د مستندو خبرونو له قوله په دا تېرو څو وروستیو کالو کې د لس مېلیونو ډالرو په ارزښت قیمتي ډبرې هندوستان نورو بهرنیو هېوادو ته صادرې کړي، په داسې حال کې چې د هند هېواد د قیمتي ډبرو هېڅ معادن نه لري.

۳- د هغه قرارداد له مخې چې د ترانسپورټ بین المللي انجمن (EATA) سره لاسلیك شوی دی، افغانستان له هر عبوري ترانزیتي پرواز څخه چې زموږ د هېواد له قلمرو څخه تېرېږي (۵۰۰) امریکایي ډالره ګټه تر لاسه کوي. په دې اساس په څو وروستیو کلونو کې له دې درکه د افغانستان عاید له (۲۰) مېلیونو ډالرو څخه هم زیاتېږي باید دغه عواید د دولت د عوایدو په حساب (۶۰۰۱) بیت المال ته داخل شوي وای، خو متاسفانه یو ډالر هم بیت المال ته شامل شوی نه د ی او ټول د رباني حکومت د مسوولینو له خوا حیف و میل شوي دي.

۴- مجموعي مصارف یا لګښت چې د ۱۳۷۳ل کال په بودجه کې په نظر کې نیول شوي وو، (۶۳۵) مېلیارده افغانۍ وې او ټول عواید (۵۲۳) مېلیادره افغانۍ ښودل شوې وې. په داسې حال کې چې مجموعاً کورني او بهرني عواید له (۸۰-۹۰) مېلیارده افغانیو څخه نه زیاتېږي او دا تفاوت چې تقریباً د (۵۰۰) مېلیارده افغانیو څخه زیاتی کوي (عواید لګښت) د بودجې د کسر یانې نوټونو له چاپ او نشر څخه تمویلېدل. سربېره پر دې له (۵۲۳) مېلیارده افغانیو بودجې څخه د (۸۰-۹۰) فیصده افغانیو په شاوخوا کې د دریو وسلوالو وزارتونو (دفاع، امنیت، کورنیو چارو) وزارتونو له خوا مصرفېدل.

۵- د افغانستان بانك او د هېواد نورو تجارتي بانکونو د هېواد د پور ورکولو د قانون خلاف په مېلیاردونو افغانۍ او په مېلیونو ډالره د لیتراف کرېډت او د انتقالي چکونو د اجراء له لارې د دولت په ضرر اجرا کړي دي چې تر اوسه هم د دغو غیر قانوني پورونو موضوع ناحل پاتې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هېواد پر اقتصادي جوړښت باندې قوي ګوزار ګڼل کېږي.

٦- د پخواني شوروي د. ډالر کليرنګ په برخه کې هم اختلاس، ناوړه استفاده او غير قانوني اجراات تر سره شوي او دا مسئله هم بل دولت ته ډېره لويه ستونزه ده.

٧- د هغه وخت د دولت او حکومت د لګښتونو ډېره لويه برخه د حکومتي او دولتي مسوولينو او قوماندانانو د باډيګاردانو او ساتونکو لګښتتشکيلوه."(۴)

د B.B.C د پښتو څانګې پخواني خبريال ډاکټر محمد اکبر اکبر ليکي چې "په کابل کې د ځينو شمېرو او ارقامو له مخې چې موږ ته څرګند کړای شوي د ښاغلي رباني او مسعود د واکمنۍ په څلورو کالو کې ((۸۰۰۰)) مېليارده افغانۍ د هغو بانکي نوټونو په بڼه چاپ شوي چې پرله پسې شمېره (Serial Number) يې په بانك کې خوندي پروت دی. (د دې شمېرو تر مخې له خوندي پرله پسې نمبره پرته د چاپو شوو نوټونو اندازه (۱۷) زرو ملياردو افغانيو ته رسېږي.) دا چې {۱۷} زره مليارده افغانۍ يا په زيات کره حساب {۸} زره مليارده افغانۍ د افغانستان په شان د يوه وړوکي هېواد پر اقتصاد باندې څومره لوی بېټی پرېباسي، د هغې لنډې پرتلنې او مقايسې ته معلومېدلی شي چې په دې لړ کې راته وشوه. له دې پرتلنې او مقايسې سره سم د پخواني پاچا محمدظاهر خان په ۴۲ کلنه تولواکمنۍ کې ايله ۱۹ مليارده افغانۍ چاپ شوې وې، داود خان (۲۸) مېلياردوه افغانۍ په پنځو کلو کې چاپ کړې او کمونست رژيم په څوارلس کلو کې (۷۰۰) مېلياردده افغانۍ له چاپه وايستلې. ولې د طالبانو وينا ده چې د ښاغلي رباني رژيم په څلورو کالو کې لږ تر لږه {۸۰۰۰} مېلياردده افغانۍ چاپ کړې دي او بده يې دا ده چې دا چاره لا تر اوسه هم په روسيه کې روانه ده. په دې منځ کې طالبان دا هم وايي چې د افغانستان د سرو زرو هغه خوندي پانګه لوټل شوې چې په افغانستان بانك او ارګ کې د اوسپنيزو سيفو دننه پرته وه. ويل کېږي چې دا سره زر يا طلاوې په منونو نه بلکې په ټنونو (ياني ۴۲ ټنه) وې."(۴) ځينو نورو سرچينو هم د مسعود

(c) ketabton.com: The Digital Library

او رباني له خوا د افغانستان بانک د بهرنیو اسعارو او په ارگ کې د سرو زرو د زېرمو د غلا په باب څرګندونې کړې دي. کله چې طالبانو د ۱۳۷۵ل کال د میزان په پینځمه نېټه کابل ونیو، او بیا د افغانستان بانک ته ورغلل نو نه یوازې دا چې په سیفونو کې بهرني اسعار نه وو، بلکې له (۵۰۰) ګیزو نوټونو څخه تر (۱۰۰۰۰) نوټونو پورې ټول له بانک څخه ایستل شوي وو. په بانک کې یوازې پنځوس ګون او سل ګون نوټونه پاتې وو، چې په دې وخت کې یې ارزښت صفر ته د نژدې کېدو په حال کې و. یو شمېر خپرونو هم د ځینو سرچینو له مخې له ارګ او د افغانستان بانک څخه د سرو زرو او پیسو په اړه څرګندونې خپرې کړې دي. "واقعیت ته د نژدې سرچینو د څرګندونو له مخې ویل کېږي چې مسعود او رباني له کابل څخه د تېښتې په وخت کې د بانکنوټونو، د طلاتپې او موزیم د اثارو او نورې ملي شتمنۍ تر څنګ هغه (۲۶) ټنه او د ځینو په وینا (۴۲) ټنه سره زره چې کلونه کلونه د افغانسان د ملي پیسو (افغانۍ) د پشتوانې په توګه په ارګ کې ساتل کېدل له ځان سره پنجشیر ته وړي دي. دا طلا په ډېر محرمانه ډول او قوي حفاظت سره د ارګ په دننه په ځمکنۍ پوړ کې ساتل کېدله. ویل کېږي چې دوی په زور سره د دې خونې ور مات کړی او ټوله طلا یې ترې وړې ده."(۵)

د طلا تپې د (۲۲) زرو طلایي سکو او نورو اثارو په باب چې د ډېر تاریخي ارزښت اوهلایتنهاي مالي ارزښت لرونکي وو، په خپله مسعود ته د هغه پته معلومه وه او د هغو په باب یې اعتراف کړیدی: "اثار طلاتپه در جائیکه بوسیله حکومت قبلي و هیئت ملل متحد جابجا و مهرلاک ګردیده بود محفوظ است."(٦)

له دې څخه ښکاري چې دا آثار د مسعود او رباني په واکمنۍ کې موجود وو، خو له کابل نه د هغو له تېښتې وروسته د دې آثارو پته و نه لګېده. له دې څخه ښکاري چې دا اثار یې هم لکه د نورې ملي شتمنۍ په څېر له ځان سره وړي دي.

د ملي شتمنیو د وړلو په برخه کې هغوی دا څرګندونې کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې موږ قانوني دولت(!) يو، نو دولت حق لري چې ملي شتمني له يو ځای نه بل ځای ته انتقال کړي.(!)

مسعود او رباني چې پر کابل باندې د خپل جنجاليز واک په موده کې کومې پيسې چاپ کړي دي، د هغو د شمېر معلومول خورا ګران کار دی، خو د افغانستان بانک د يو کارکوونکي په وينا "هغه پيسې چې د افغانستان بانک ته را رسېدلي او دلته ثبت شوي شمېره يې (دولس زره ملياره افغانيو ته رسېږي. دا د هغو پيسو يوه برخه ده چې بانک ته را رسېدلې ده. دا چې نورې څومره پيسې مرکزي بانک (د افغانستان بانک) ته تر را رسېدو دمخه وېشل شوي د هغو په باب زما ملعومات نه شته."

د طالبانو په اداره کې د کابل مستوفي وويل: "کابل ته د طالبانو تر راتګ لږ وروسته موده کې (۸۲) زره ملياره افغانۍ په چلند کې وې."

ځينو کسانو ته به دا خبره د مبالغې وروسته. بنه ښکاره شي چې رباني او مسعود کانتينر بار او په ټنونو پيسې چاپ کړې دي. هغه وخت چې د دوستم او رباني ائتلاف په کابل کې پر ځای و، نو د کابل په نړيوال هوايي ډګر کې يو زيات شمېر دوستمي ملېشې ځای پر ځای وې. دوی نه يوازې د هوايي ډګر د زياتو برخو واک درلود، بلکې له هوايي ډګر نه نيولې تر ارګ پورې په لويه لار کې هم د هغوی زيات عسکر پراته وو. د دوی له خوښې او مشورې پرته د رباني حکومت د دې اختيار نه درلود چې ځينې مهم شيان له هغې جملې چاپ شوې پيسې له دې لارې انتقال کړي. هر کله چې به نوې پيسې چاپ شوې، کابل هوايي ډګر ته به راوړل شوې نو يوه ټاکلې اندازه پيسې به د دوستم ملېشو ته د حق العبور(!) خپل حق(!) او د باج او خراج په توګه ورکول کېدې. دا ډول پيسې به راساً بازار ته وړاندې کېدلې او د افغانستان بانک کې يې سريال نمبر نه ثبتېده. يو وخت دا پيسې د بګرام هوايي ډګر ته هم تلې. له دې پرته بل ستر ګوزار چې د افغانستان پر اقتصاد وشو او انفلاسيون يې لا پسې اوچت کړ، هغه د مسعود او رباني يا (شورای نظار او جمعيت) تر منځ د پيسو د وېش سيالي وه. د رباني په اداره کې يو مهم شخص چې نه يې غوښتل د نوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه يې وشي په كابل كې د رباني د واك په وخت كې په خصوصي ډول داسې څرګندونه وكړه " كله چې نوې پيسې چاپ شي نو په كانتينرونو كې د باګرام هوايي ډګر ته راوړل كېږي، بيا د دې پيسو په يوولسو برخو كې (لس برخې) مسعود او يوه برخه يې استاد رباني ته راليږل كيږي" هغه پيسې چې مسعود د بګرام له هوايي ډګر څخه تر لاسه كولې، هغه يې پنجشير ته وړلې، بيا يې په خپلو جګړه ييزه فعاليتونو كې كارولې او بېلا بېل قوماندان يې پرې رانيول. دغه راز مسعود له دې پيسو پرته په كابل كې د رباني له اداري نه هم د پوځي فعاليتونو لپاره پيسې اخيستلې كومې پيسې چې مسعود د بګرام هوايي ډګر له لارې تر لاسه كولې د هغو سريال نمبر (د افغانستان بانك) كې نه ثبتېده. په دې ترڅ كې د بي بي سي راډيو يو بل داسې خبر هم خپور كړ "هغه منبع چې د رباني دولت ته پيسې چاپوي د هغو ځينې اشخاص او د رباني د حكومت ځينې چارواكي په ګډه د دې پيسو يو مقدار مخكې له دې چې افغانستان ته راشي په تور بازار كې په خارجي اسعارو بدلوي او دا اسعار ځانته ساتي" د پېښور د صرافي په بازار كې هم داسې بندل ستت افغانۍ ليدل شوي چې تر كابل دمخه پېښور ته رسېدلي او په خارجي اسعارو بدلې شوې دي.

په دې منځ كې لا بل ناوړه كار چې سل په سلو كې د انفلاسيون د جګېدو سبب كېږي او د جعل كارۍ يو سخت عمل ګڼل كېږي.هغه پر يو نمبر پاندې د سل نوټونو چاپول دي. يانې دا چې پر يو سريال نمبر او يو خصوصي نمبر پالدې سل نوټونه چاپ شوي دي. په دې ډول چې له يو شخص سره په يوه سريال نمبر او يوه خصوصي نمبر سل كاپي نوټونه شته. د دې ډول جعلكارۍ يوه څرګنده بېلګه له نباغلي اكاډميسين پوهاند عبدالشكور رشاد سره موجوده ده. استاد سره د زرګيزو نوټونو د سلو كاپيو داسې يو بنډل موجود دی چې د رباني اداري چاپ كړي او د ټولو سريال نمبر او خصوصي نمبر يو شان دی. د رباني د اداري د يو وخت موتلفينو او مخالفينو دوستم او انجينر حكمتيار د م پيسې چاپ كړي دي بيا كېږي چې د حكمتيار له خوا په چهار آسياب كې د ... سبز رنګون نوټونه چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شول، خو د دې شمېر څکه دومره زيات نه و چې د رباني د اداري د انقلاسيون کچه دومره زياته شوي وه چې د زرګون نوټ د خپل چاپ لګښت نه شو پوره کولای. کله چې د رباني په اداره کې د زرګون نوټ خپل ارزښت د چاپ له لګښت سره انطباق ته نژدې کړ نو رباني د پنځه زره ګیز او لس زره ګیز نوټ په چاپ پیل وکړ. دوستم هم د رباني د دې بې کفایته اداري تر څنګ زيات شمېر افغاني بانکنوټونه چاپ کړل، خو د رباني د اداري له خوا د چاپ شویو افغاني بانکنوټونو په اندول کم دي.

کله چې د ۱۳۷۵ ل کال کې د ميزان پر ۵ نېټه په کابل کې د طالبانو د اسلامي تحريك له خوا د رباني اداره را وپرځول شوه، رباني او مسعود له کابل نه د هېواد د شمال په لور وتښتېدل، بيا هم د روسيې له خوا دوي ته د پیسو چاپ بند نه شو. دوی نوري پیسې هم چاپ کړې چې سريال نمبر يې له ۳۲ نه پورته و. کله چې طالبانو له ۳۲ نه پورته سريال نمبر ناچله اعلان کړ نو دوي سخت وارخطا شول، خو بيا يې هم د پيسو چاپ ته دوام ورکړ. هم يې له ۳۲ نه پورته سريال نمبر باندې لس زرګیز نوټونه چاپول او هم يې بېرته له يوه (۱) سريال نمبر نه د پيسو په چاپولو پيل وکړ. داسې وخت هم و چې رباني او دوستم په مزار کې د يوه ائتلاف انډيوالان وو، خو ده ته ځانته پيسې چاپېدلې او دوستم ته ځانته. تر هغه وخته پورې چې طالبانو د اګست په مياشت کې مزار شريف او د هېواد شمال ټول ولايتونه نه وو نيولي، د رباني د پيسو چاپولو همدا حال و. تر څو چې طالبان نوې پيسې چاپ نه کړي نور احتمال يې هم شته. رباني نه يوازې دا پيسې په جګړه ييزو لارو او د هېواد د وړانې لپاره لګولې، بلکې د خپلو خپلوانو او تنظيمي اشخاصو د ځاني ګټو لپاره يې هم کارولې. ده په همدې اړه د (۹۰۰۰) باب په نوم يو ځانګړې باب پرانيستې و چې له هغه څخه د رااېستل شویو پيسو د لګښت وجه او حساب معلوم نه و. دا باب يوازې "د جمهوري رياست" د ځانګړي باب په نوم په خپله د رباني په واك کې و او د لګښت وجه يې معلومه نه وه. د ماليې وزارت د يو کارکوونکي په وينا: "يوازې د ۱۳۷۵ ل کال د پيل په يوه مياشت کې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې باب څخه ۲۷ ملیارده افغانۍ ځینو اشخاصو ته وړیا ورکول شوي دي."

رباني او مسعود د پیسو د دومره سترو ګودامونو په زور څلور نیم کاله پر کابل نیم واکه حکومت وکړ او د زرګونو افغانانو ژوند یې له خپلو هوسونو قربان کړ.

اوس هېڅ‌ا ته او ان هغه هېواد ته چې دوی ته یې په ټنونو پیسې چاپ کړي، هغو ته هم کېدای شي دا پته نه وي چې دوی په مجموعي ډول څومره پیسې چاپ کړې دي، ځکه چې له هغې چاپخونې نه هم پیسې ایستل شوي او په خارجي اسعارو اړول شوي دي. که پورتني ټول احتمالات په پام کې ونیول شي، بیا به هم دقیقه او چورلټه شمېره تر ګوتو نه شي. دلته کېدای شي له دې احتمالاتو نه داسې یوه فرضیه جوړه شي.

۱- هغه دولس زره مېلیارده افغانۍ چې په کابل کې د رباني په څلورنیم کلنه نیمواکه واکمنۍ کې چاپ شوي او په کابل کې د افغانستان بانك د کارکوونکیو په وینا یې سریال نمبر ثبت دی.

۲- هغه پیسې چې دوی - بانك ته تر راوړلو دمخه د دوستم ملېشو ته د رشوت او حق العبور په ډول ورکولې - کېدای شي دا د ټولو پیسو له یوې برخې یانې یو زر مېلیاره افغانۍ سره انډول وي.

۳- هغه پیسې چې د بګرام له هوایي ډګر څخه د مسعود له خوا پنجشیر او یا نورو سیمو ته وړل کېدې او د (جمعیت) د یو لوړ رتبه شخص په وینا د رباني د پیسو یوولس برابره وې، نو که دا خبره رښتیا وي، مسعود باید یو سلو څلوېښت زره ملیارده افغانۍ له ځان سره وړې وي.

۴- هغه افغانۍ چې دوی په یو نمبر سل سل کاپۍ چاپ کړې دي.

د دې شمېر اټکل خورا ګران دی، خو کېدای شي دوی چاپ کړې افغانۍ له یوې مخې سل سل کاپۍ نه وي چاپ کړي، خو بیا هم هر څومره چې دوی چاپ کړې وي، څرنګه چې په سلو . کې ضربېږي نو دا هم لسګونو زرو مېلیاردو افغانیو ته رسېږي.

۵- هغه افغانۍ چې د چاپوونکي هېواد مامورینو او د رباني د اداري چارواکو افغانستان ته تر راوړلو دمخه بهر کې په خارجي پیسو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسعارو اړولي د هغو اټکل هم خورا ګران دی، خو بیا هم سلګونو میلیاردو افغانۍ ته رسېدای شي.

۶- ټولې هغه پیسې چې رباني او مسعود د کابل له تېښتې (۱۳۷۵ل کال د میزان له ۵ نېټې) وروسته چاپ کړې، کېدای شي د هغو پیسو معادل وي چې دوی په کابل کې د خپلې واکمنۍ پر مهال چاپ کړې دي. سره له دې چې له زماني پلوه دا دوره کمه ده، خو کتونکي په دې نظر دي چې رباني او مسعود په دې وخت کې څکه زیاتې پیسې چاپ کړې چې خپل ځان او ډلې پرې له مرګه وژغوري او بل له دې وېرې چې کېدای شي طالبان نوې پیسې چاپ کړي، او د یو معیار له مخې زړې پیسې په نوې بدلې کړي. نو دوی به مخکې تر مخکې د پیسو اکمال کړی وي. دوی سره دا وېره هم وه چې "د اسلامي دولت" کوم ماسك چې د دوی پر مخ غوړول شوی و، هغه به د وخت په تېرېدو سره له منځه لاړ شي، نو بیا به دوی ته د پیسو د چاپ امکان بیخي ختم شي.

نو که پورتني ټول احتمالات د یوې فرضیې په توګه په پام کې ونیول شي، نو رباني او مسعود به د ۱۳۷۷ ل کال د سرطان تر پایه پورې په سلګونو زره میلیارده افغانۍ چاپ کړې وي. دا به نه یوازې په افغانستان بلکې په دومره زماني واټن کې د هېواد د څرنګوالي او د نفوس د شمېر په انډول په نړۍ کې د پیسو د چاپ یو بې ساری ریکارډ وي. که چېرې دا په سلګونو زره ملیارده افغانۍ د افغانستان پر ۱۵ ملیونو نفوس باندې ووېشل شي، نو هر یو ته به په لسګونو میلیونه افغانۍ وررسېږي، چې په منځنۍ کچه پرې هر افغان ته یو کور ودانېدلی شي، خو استاد رباني او د هغه قوماندان دا ټولې پیسې د افغانستان په تخریبي ساحه کې مصرف کړې دي، نه یوازې دا چې زمونږ د هېوادوالو کورونه یې اباد نه کړل، بلکې وران یې کړل. دا هم څرګنده خبره ده یوه افغانۍ چې د هېواد په تخریبي برخه کې کارول کېږي، سل چنده تخریب یانې د سلو افغانۍ زیان اړولی شي. اوس نو د رباني د ادارې هغه په سلګونو زره میلیارده افغانۍ چې په تېره موده کې یې چاپ کړې دي، یو ځل بیا په سلو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضرب کړي چې د ټول افغانستان د تخریب جاج سړي ته معلوم شي. دې کې
لا هغه پیسې له حسابه وتلې دي چې د خارجي اسعارو په توګه دوی د
افغانستان له دښمنانو ته تر لاسه کړي او یا یې پرې د افغانستان شتمنی
پلورلې وه. د یادونې وړ ده چې د افغانستان د ملي شتمنی یوه برخه د دې
اشخاصو له خوا بهرنیو هېوادونو او د هغو بانکونو ته په پټه انتقال شوې
ده. همدې چارو زموږ د هېوادوالو اقتصاد لا پسې کمزوری کړ، د ځینو
مادي پانګه یې له منځه یوړه او د ثابت عاید خلکو اقتصاد یې ویجاړ کړ.
هغه څه چې ټاکلې اندازه افغانۍ یې لرلې او هغه یې په معین ځای او یا
هم په بانکونو کې ساتلې وې، د وخت په تېرېدو سره یې خپل ارزښت
بایلود. په دې باب یو څو مثالونه کېدای شي کفایت وکړي. د ۱۳۷۱ل کال
په پیل کې (د مجددي صاحب په لنډه مهاله موده) کې د کابل پوهنتون یو
استاد په جلال آباد کې خپل یو کور په درې سوه لکه افغانۍ خرڅ کړ، هغه
د خپل ملي احساس له مخې دا پیسې په بهرنیو اسعارو بدلې نه کړې.
ټولې پیسې یې د پښتني تجارتي بانک په جاري حساب کې تحویل کړې.
له دې پیسو نه تقریباً هغه وخت اټکل اووه نیم لکه پاکستانۍ کلدارې
جوړېدې، چې په هغه وخت کې د (۲۵-۲۷) زرو امریکایي ډالرو معادل
وې. دې کې څو میاشتې ووتلې، د افغانۍ ارزښت ورځ پر ورځ کمېده، ان
په دې کې یو کال پسې ووانه، د ځینو دوستانو او کورنۍ له خوا پر استاد
فشار راغی چې پیسې راوباسي په کار یې کړي. کله چې هغه بانک ته
مراجعه وکړه، نو بانک والاوو ورته وویل چې موږ څه ته له (۵) لکه افغانیو
زیاتې پیسې نه شو ورکولی او هغه هم له یوه ټاکلي وخت وروسته. ځرنګه
چې استاد په پېښور کې اوسېده، نو ده نه شو کولای په دې پیسو پسې
نورې پیسې هم ولګوي او له ټاکلي وخت وروسته بانک ته مراجعه وکړي.
په بانک کې د پیسو د ایستلو یوه بله لاره هم وه او هغه دا چې هر څه تر
شل لکو افغانیو پورې ایستلې نو پنځه لکه افغانۍ یې باید رشوت ورکړې
وای، خو ده دې کار ته غاړه کېښنوده. په دې کې ډېره موده تېره شوه او
کله چې د ربانيي د سقوط پړاو را ورسېده نو یوه کلدارې تقریباً پنځه سوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانۍ او یو امریکایي ډالر شل زره افغانیو ته رسېدلی و، نو په دې وخت کې د ده د پیسو ارزښت (۵۴ زره کلداري) او یا هم "یونیم زره ډالرو" ته را ټیټ شو.

پر یوه بل شخص باندې چې د ډاکټر نجیب الله د واکمنۍ په وخت کې یې (پنځوس لکه) افغانۍ په بانک کې اچولې وې، پر هغه هم داګانه شوې، دا دوه بېلګې مو هسې د (مشت نمونه خروان) په توګه راوړې زموږ اکثرو هېوادوالو دا ډول زیانونه زغملي دي. په ځانګړي ډول دا ضربه د ثابت عایده اشخاصو خصوصاً متقاعدینو ته زیاته متوجه وه. د لغمان په ولایت کې یو ډګروال افسر چې د ډاکټر نجیب په حکومت کې په خپله همدې رتبه تقاعد شوی او د رباني د اداري په پیل کې په خپل تقاعد پسې کابل ته راته، له هغو زرګونو بېلګو څخه یو دی چې بالاخره له خپل تقاعد څخه منصرف شو. دی وایي: "زما د هرې میاشتې تقاعد دولس زره افغانۍ و او ما خپل تقاعد کال په کال اخیسته، یو وخت داسې راغی چې زما معاش ثابت پاتې شو او د افغانۍ ارزښت ډېر زیات راپرېوته نو زما د یو کال ټول معاش د لارې هغه کرایه او د خوورځو د ډوډۍ لګښت نه شو پوره کولای چې ما باید په کابل کې د خپل تقاعدي معاش د اخیستلو لپاره لګولی وای، نو ځکه چورلټ ورڅخه تېر شوم"

د رباني اداري د دې ستر انفلاسیون په نتیجه کې نه یوازې افغانیو خپل ارزښت بایلود، بلکې د ورځنیو مهمو تجارتي معاملو لپاره له کارېدنې څخه هم ووتلې او ځای یې بهرنیو اسعارو خصوصاً کلدارو ونیو. په کابل کې د رباني اداري تر وروستیو وختونو پورې د هېواد په لویو ښارونو له هغې جملې نه په کابل کې لویې مهمې تجارتي ان ځینې ورې تجارتي چارې په زیاته کچه په کلدارو تر یوه حده هم په ډالرو تر سره کېدې. د دوی د دې عمل په نتیجه کې ټول هېواد له یو ستر مالي انفلاسیون او اقتصادي کړکېچ سره مخ شو او په یاده موده کې د همدې انفلاسیون په نتیجه کې له سل ځلو څخه تر یو نیم زرو ځلو پورې د شیانو نرخونه لوړ شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه:

۱) پروفیسور انور الحق احدی، هیله مجله، ۱۳۷٦ل کال، ۱ ګڼه، ۵-٦ مخونه.
۲) پورتنی اخځ، ۱۰ مخ.
۳) پورتنی اخځ، ۱۰ مخ.
۴) د بهرنیو چارووزارت له خوا یو برابر شوی رپوټ.
۵) ډاکټر محمد اکبر اکبر، هیله مجله، هماغه ګڼه، ۲۷ - ۲۸ مخونه.
۵) یاد شوی اخځ، ۸۷ مخ.
٦) هنداره جریده، کابل، ۱۳۷۵ ل کال، وړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنیز حالات

د افغانستان په ټول تاریخ کې دویمه سقاوي (د رباني-مسعود دوره) تر ټولو تیاره، ترینګلې او بې ثباته دوره ده. د دوی د بې واکه واکمنۍ په څلورنیمو کلونو کې د دوی، د دوی د مخالفینو او بیا د دوی د موئتلفینو له خوا دومره جنایتونه تر سره شول چې نه یوازې زموږ د ټولنې په تاریخ، بلکې د نړۍ په تاریخ کې به یې ساری ډېر کم وي. پر دې مهال په ټوله افغاني ټولنه کې سخته بې ثباتي رامنځته شوه. نه قانون حاکم و او نه اداره موجوده وه او نه هم چا د چا پوښتنه کولای شوه. په خپله هغه څوک چې ځانونه یې د واکمنۍ رسمي مدعیان ګڼل هغوی خپله تر ټولو پورې په جنایاتو کې ډوب وو. "د هغو احصائیو له مخې چې د غربي راډیوګانو له خوا نشر ته سپارل شوي په دې څلور کلن ناورین کې څه د پاسه اتیا زره بې ګناه کسان د کابل په ښار کې وژل شوي دي. دا هغه شمېر دی چې نړیوال سره صلیب او نورو خیره موسسو نشر کړی او تصدیق کړی دی."(۱) دغه راز نور په زرګونو انسانان چې وژل شوي او چا ته یې پته لګېدلې نه ده، هغه لا له دې حساب څخه بېل دي. په لکونو افغانان له کابل ښار او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد نه نورو سيمو نه يوې او بلې سيمې نه مهاجر شوي. په لسګونو زره کورونه وېجاړ او د کابل او ځينو نورو ښارونو عامه شتمني چور او تالان شوه. د هېچا سر او مال مصئون پاتې نه شو. جنسي جرمونه او پېښې، تښتول، زندي کول، وژل، يرغمل کول ورځينۍ پېښې وې.

بېلا بېل جګړه مار قوماندانان دومره خپلواک او ياغي وو چې د هېچا خيال يې هم نه ساته. وايي چې کوم قوماندان د چا مېرمن په زوره تښتولې او ځان سره يې ساتلې وه، د ښځې خاوند برهان الدين رباني ته چې ځان يې "د افغانستان د اسلامي دولت جمهور رئيس" باله او دا قوماندان هم د ده د تنظيم او "دولت" سړی و، عرض وکړ چې ستاسې قوماندان ښځه راځخه بيولې ده. رباني د هغه پر کاغذ وليکل: "قوماندان صاحب محترم! زن عارض را ايله نمائيد! با احترام، پروفيسور برهان الدين ربانی، رئيس جمهور دولت اسلامی افغانستان" کله چې هغه شخص دا عريضه هغه قوماندان ته يوړه نو هغه ورته په ګوته ووهله او ايسته يې ګوزار کړه او ورته ويل: "من برهان الدين ربانی را نمی شناسم." خو برهان الدين رباني بيا هم ځان "د افغانستان جمهور رئيس" ګاڼه او د ښار وراني، چور او چپاول يې د دښمنانو تبليغ. تر دې لا نورې زړه بوږنوونکې پېښې هم تر سره شوي دي، يو ځل د نظار شورا ټوپکيانو د کابل ښار پر ښځينه ليونتون يرغل وکړ او څه ښځې چې پکې وې تولې يې بې عزته کړې. دا خبر زياترو خبري اژانسونو هماغه وخت خپور کړ، خو د رباني اداري پرې سر و نه ګراوه. په همغو شپو ورځو کې يوه نابالغه نجلۍ د نظار شورا د يو ټوپکي له خوا بې عزته شوه، څو ورځې ژوندۍ وه او په پای کې روغتون کې مړه شوه. په دريېم مکروريانو کې خو د شهيدې ناهيدې داستان ټولو افغانانو ته معلوم دی، چې له شپږم پوړ څخه يې ځان راګوزار کړ، خپل عزت يې وساته او د شهادت جام يې په سر واړاوه، خو د بدلمنۍ داغ يې په لمنه پر يې نه ښود. د همدې مهال د تنظيمي جګړو په ترڅ کې خلکو ته دومره بې عزتي او بدلمني ور پېښه شوه چې ژبه او قلم يې له بيان څخه عاجز دي. عجيبه خبره خو دا وه چې د کوم شعار په نامه چې دوی راپورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي وو. د هغه پر ضد یې داسې کارونه سرته ورسول چې هغه لا زړه یې هم د خلکو په ذهن کې پیکه کړه! په همدې څلور کلنه دوره کې یوازې د کابل په ښار کې له (۳۰۰) څخه زیات جامع جوماتونه په توپونو او راکټونو ړنګ شوي او یا زیانمن شوي دي. په دې جوماتونو کې چې کوم فرش او نور لوازم وو هغه هم غلا کړای شوي دي. د کابل پلاځښتي په مشهورو جوماتونو کې چې فرش ترې وړل شوی و، تقریباً یو کال پکې څا سجده و نه کړای شوه، کله چې سیمه د کلکې او کوڅه د بو سپیانو یوه خاله جوړه شوې وه او د جوماتونو په انګړ کې به په ډله ییز ډول ګرځېدل. زما ګرځېدل د ټولې د مسلمانانو په تاریخ کې هېڅکله هم جومات او د اسلام مقدسو ځایونو ته دومره په سپکه سترګه نه وو کتل شوي، په دې وخت کې د همدې پلاځښتي جوماتونه یوازې یو څو کامه وراندي د رباني او مسعود تر زبرې لاندې د شاړده سرای چې د کابل په ښار کې د بهرنیو استعارو د اړولو او بدیلو لوی بازار ؤ، په خپله د مسعود په قوماندې چور او د خلکو په لکونو او میلیونونو ډالر لوټ او تالان شول.

د خیرخانې مینې او د ښار په نورو کومو جوماتونو کې د ښار د بېلا بېلو برخو مهاجرینو پناه واخیستله، یوازې د خیرخانې مینې په جوماتونو کې په لسګونو ولادتونه تر سره شول، ځینې ماشومان او مېندې تلف شوې، بنوونځي او ځینې نورې دولتي ودانۍ هم پر بې ځایه شویو کډوالو ډکې وې او نور په زرګونو جنایتونه خلک تر پوزې راغلي وو، ځینو له مجبوریته او ځینو له انارشۍ نه داسې کارونه کول، چې سړی ورته حیرانېږي. د کابل د قلعه فتح الله په سیمه کې یو څا سهار وختي د جومات په دروازه داسې یو اعلان لیکلی و: "محترمو لمونځ کوونکو! د دې مسجد فرش او نور سامان ما د یو مجبوریت له مخې وړی دی، زه ډېر مجبور شوم، که چېرې زما مجبوریت رفع شو، نو کېدای شي زه به بیا دې مسجد ته فرش واخلم، په احترام."

د رباني په اسلامي(!) نظام کې غربت او فقر دومره اوج ته رسېدلي وو چې د ځینو پر رواني حالت یې هم سخت منفي تاثیر کړی و او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی يې له عادي حالت نه کښلي وو. د کابل په اسمايي واټ کې يو سړي د ګڼو خلکو په منځ کې په زوره زوره دا چغې وهلې: "توبه توبه از اين اسلام اينها، کاشکی ما کافر ميبوديم، که شکم سير نان ميخورديم."

د رباني اسلامي نظام(!) د خپلو منفي عملونو په وجه خلك بلې لارې ته متمايل کړل.

که يوازې د کابل په ښار کې د وژل شويو کسانو احصايه په پام کې ونيسو، نو د رباني - مسعود د ادارې په هره ورځ (٦٠-٦٥) افغانانو خپل ژوند له لاسه ورکړی او تر (٣٠٠) ځخه زيات وګړو له ښار ځخه کډه کړې ده.

د دې ادارې پر مهال د شويو جنايتونو لست خورا زيات دی، ځرنګه چې په دې وخت کې کوم منظم حکومت موجود نه و، نو اکثره پېښې ثبت شوي نه دي. يوازې د کابل ښار د امنيې قوماندانی له جنايي جرمونو سره د مبارزې رياست ځينې هغه پېښې ثبت کړي چې خپله د کابل ښاريانو يا ځينو نورو سرچينو دوی ته مراجعه کړې او دوی بيا هغه په خپل کتاب کې ثبت کړي دي. دلته به له دې کتاب ځخه يوازې د يو نيم کال (١٣٧٢نيمايي او د ١٣٧٣) د ځينو پېښو جدول راوړو او په همدې مقايس به نورې پېښې هم محاسبه کړو، دلته يو ځل بيا يادونه کېږي چې په جنايي رياست کې ثبت شوې پېښې د رباني د وخت د هغو پېښو سلنه (فيصدي) ځه چې زرنه هم نه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل ښار د اتلس میاشتو (۱۳۷۲نیمايي او د ۱۳۷۳ل کال) دَ ځینو جنايي پېښو جدول

گڼه	ساعت	نېټه	ورځ	د پېښې ځای	اړونده حوزه	د پېښې څرنګوالی	متضرر
	د اطلاع اخیستو وخت او نېټه			د پېښې ځای او اړونده حوزه			
۱	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۲-۷-۳	شنبه	د کابل ولایت د جزا دیوان	د کابل ولایت دننه	غلا	دولت
۲	د غرمې ۱ بجه	۱۳۷۲-۷-۳	شنبه	د قلعه فتح الله څلورلاري	لسمه امنیتي حوزه	وژنه	شخص
۳	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۲-۷-٦	سه شنبه	کارګري قصبه	"	"	"
۴	"	۱۳۷۲-۷-۷	چهارشنبه	د نادرپښتون واټ	دویمه امنیتي حوزه	غلا	"
۵	د غرمې ۱۱:۵	"	"	د لسمې امنیتي حوزې ساحه	لسمه امنیتي حوزه	دېوه مړي پیدا کېدل	"
٦	د سهار ۱۰	۱۳۷۲-۷-۱۲	دوشنبه	مرکزي کتنځی	لومړی امنیتي حوزه	غلا	دولت
۷	دوه بجې	۱۳۷۲-۷-۱۲	سه شنبه	وکیل کلا	نهمه امنیتي حوزه	غلا	شخص
۸	د سهار ۸ بجې	۱۳۷۲-۷-۲۰	"	د محمودخان پل	"	دېوه مړي پیدا کېدل	ناڅرګند
۹	د سهار ۵ بجې	۱۳۷۲-۷-۲۴	جمعه	د حاجي یعقوب څلورلاري	څلورمه امنیتي حوزه	وسله واله حمله	شخص
۱۰	د سهار ۹:۰۳	۱۳۷۲-۷-۲۴	شنبه	دلومړي نمبرافسوتر ریاست	یوولسمه امنیتي حوزه	غلا	
۱۱	د مازدیګر ۳	۱۳۷۳-۷-۲۸	چهارشنبه	جمهوریت روغتون	څلورمه امنیتي حوزه	وژنه	شخص
۱۲	د سهار ۸ بجې	۱۳۷۲-۷-۲۹	پنجشنبه	وزیر اکبرخان روغتون	لسمه امنیتي حوزه	وژنه	شخص

۱۳	د سهار اته بجې	۱۳۷۲-۷-۲۲	پنجشنبه	د پارک کولاني	یوولسمه امنیتي حوزه	وژنه	شخص
۴۱	"	۱۳۷۲-۸-۳	دوشنبه	د زرنګار پارک تشنابونه	څلورمه امنیتي حوزه	چاودنه	
۱۵	۱۱ بجې او ۴۵ دقیقې	۱۳۷۲-۸-۱	شنبه	د تایمنیو د پروژې دویم سرک	څلورمه امنیتي حوزه	وژنه او ټپي کېدنه	شخص
۱۶	د سهار ۸ بجې	۱۳۷۲-۸-۸	شنبه	د جمهوري ریاست جنوب دروازه	دویمه امنیتي حوزه	ټپي کېدنه	شخص
۱۷	د غرمې ۱۲ بجې	"	"	کابل ننداري	دویمه امنیتي حوزه	وژنه او ټپي کېدنه	"
۱۸	"	۱۳۷۲-۸-۹	پنجشنبه	د خیرخانې مینې خواجه بغرا	یوولسمه امنیتي حوزه	وژنه	"
۱۹	"	"	"	د پلازا هوټل څلور لارې	دویمه امنیتي حوزه	مرینه په خپل مرګ	"
۲۰	د شپې ۸ بجې	۱۳۷۲-۱۰-۱۱	"	تایمنیو د پروژې ۴ سرک	څلورمه امنیتي حوزه	دیوه مړي پیدا کېدل	"
۲۱	د ماز دیګر ۴ بجې	۱۳۷۲-۸-۱۴	جمعه	د بنایي پوسته	نهمه امنیتي حوزه	وژنه	شخص
۲۲	د سهار ۸ بجې	۱۳۷۲-۸-۱۳	پنجشنبه	د دریم مکروریان دریم بلاک ۴۵ کور	څلورمه امنیتي حوزه	غلا	"
۲۳	۲ بجې او ۲۰ دقیقې	۱۳۷۲-۸-۱۶	یکشنبه	۹۰ فامیلي	دویمه امنیتي حوزه	"	"
۲۴	د شپې ۸ بجې	۱۳۷۲-۸-۲۰-۱۹	چهارشنبه	پروان مېنه	دویمه امنیتي حوزه	وژنه	"
۲۵	۱۱ بجې	۱۳۷۲-۸-۲۱	جمعه	پروان مېنه	"	غلا	"
۲۶	د غرمې یوه بجه	۱۳۷۲-۸-۲۳	شنبه	د فارمسي ریاست	نهمه امنیتي حوزه	"	دولت
۲۷	د غرمې یوه بجه	۱۳۷۲-۸-۱۷		زاېه مکروریان		"	شخص

۲۸	د سهار ٦ بجې	۱۳۷۲-۸-۳	یکشنبه	خیرخانه مینه	یولسمه امنیتي حوزه	وژنه	شخص
۲۹	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۲-۹-۳	چهارشنبه	د تایمنیو د پروژې دریم بلاک	څلورمه امنیتي حوزه	غلا	شخص
۳۰	۳ بجې	۱۳۷۲-۹-۹	سه شنبه	هوایي بلاکونه	لسمه امنیتي حوزه	غلا	شخص
۳۱	دغرمې ۱:۳۰ بجې	۱۳۷۲-۹-۱	چهارشنبه	د یکه توت کلي	نهمه امنیتي حوزه	وژنه	شخص
۳۲	۹:۵۴ بجې	۱۳۷۲-۹-۱۲	جمعه	دریم مکروریان	//	غلا	شخص
۳۳	د سهار ۹:۰۳	۱۳۷۲-۹-۱۹	"	د خیرخانې مینې خواجه بغرا	لسمه امنیتي حوزه	د بوه مري پیدا کېدل	ناځرګنده شخص
۳۴	د غرمې ۱۲:۳۰	۱۳۷۲-۹-۱۹	دوشنبه	زن آباد	نهمه امنیتي حوزه	غلا	
۳۵	د مازدیګر ۳ بجې	۱۳۷۲-۹-۲	چهارشنبه	د دویمې حوزې ساحه	دویمه امنیتي حوزه	مرینه	ناځرګنده شخص
۳٦		۱۳۷۲-۹-۴	پنجشنبه	دریم پروان	څلورمه امنیتي حوزه	غلا	
۳۷	د سهار ۹:۳۰	۱۳۷۲-۱۰-۳	پنجشنبه	د لومړۍ حوزې ساحه	لومړۍ امنیتي حوزه	وژنه	شخص
۳۸	د غرمې یوه بجه	۱۳۷۲-۲-۲	چهارشنبه	جمهوریت روغتون	دریمه امنیتي حوزه	وژنه	ناځرګند شخص
۳۹	۱۱ او ۳۰ دقیقې	۱۳۷۳-۱۰-۲۴	جمعه	تهیه مسکن	څلورمه امنیتي حوزه	غلا	شخص
۴۰	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۲-۱۱-۱	جمعه	ده افغانان	دویمه امنیتي حوزه	غلا	شخص
۴۱	د سهار ۹:۳۰	۱۳۷۲-۱۱-۲		وزیر اکبرخان مینه	لسمه امنیتي حوزه	غلا	ملکري ملتونه
۴۲	د سهار بجې	۱۳۷۲-۱۱-۹	شنبه	د افغانان نوآباد	دویمه امنیتي حوزه	غلا	شخص

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳	۱۱بجې او۳۰دقیقې	۱۳۷۲-۱۱-۱۴	پنجشنبه	د تنور جوړولو کوڅه	څلورمه امنيتي حوزه	وژنه	شخص
۴۴	"	"		ده افغانان- دپوهنې وزارت شاته	"	غلا	"
۴۵	دمازیگر ۳:۳۰ بجې	۱۳۷۲-۱۱-۲۵		ده افغانان	دویمه امنيتي حوزه	وژنه	"
۴۶	د سهار ۶:۳۰ بجې	۱۳۷۲-۱۱-۲۸	پنجشنبه	د طره بازخان څلورلارې	څلورمه امنيتي حوزه	غلا	"
۴۷	د سهار ۷ بجې	۱۳۷۲-۱۱-۲۸	جمعه	د خيرخانې مينې دويمه حصه	يوولسمه امنيتي حوزه	وژنه	"
۴۸	د سهار ۶:۳۰ بجې	۱۳۷۲-۱۱-۲۷	چهارشنبه	تهيه مسکن	څلورمه امنيتي حوزه	غلا	دولت
۴۹		۱۳۷۲-۱۲-۲۵		د ملي امنيت روغتون	"	"	دولت
۵۰	د غرمې يوه بجه	۱۳۷۳-۱-۷	يکشنبه	د حاجي عزيز سراى	څلورمه امنيتي حوزه	"	شخص
۵۱	د شپې دوه بجې	۱۳۷۳-۱-۲-۱۱۹		د پروان مينې لومړى برخه	"	غلا او وژنه	شخص
۵۲	د غرمې دوه بجې	۱۳۷۳-۱-۹	چهارشنبه	ده بهارستان سينما شاته	دويمه امنيتي حوزه	وژنه	شخص
۵۳	۱۱ بجې	۱۳۷۳-۲-۸		۹۰ فاميلي	څلورمه امنيتي حوزه	وژنه	"
۵۴	۱۱ بجې	۱۳۷۳-۲-۱۹	دوشنبه	جمهوريت روغتون	د يوه مړي پيدا کېدل	غلا	ناڅرګند شخص
۵۵	۱۱ بجې	۱۳۷۳-۲-۲۵	يکشنبه	د پنځه سوه فاميلي خنيز سيمه	يوولسمه امنيتي جوزه	وژنه او ټپي کېدنه	شخص
۵۶	۱۱ بجې	۱۳۷۳-۳-۴	چهارشنبه	د پوليسو کوپراتيف	څلورمه امنيتي حوزه	غلا	دولت
۵۷	د غرمې يوه بجه	۱۳۷۳-۲-۲۹		دولايت دنظارتخانې په دننه کې	د کابل ولايت قوماندانې	له بند نه تېښته او بيا نيونه	

۵۸	دسهار ۸ بجې	۱۳۷۳-۲-۲۹		د کابل امنيه قوماندانۍ قرارگاه	د کابل ولايت	غلا	شخص
۵۹	د غرمې ۱۲ بجې	۱۳۷۳-۳-۱۱	چارشنبه	د ده افغانانو مارکيټ	دويمه امنيتي حوزه	غلا	"
٦۰	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۳-۴-۲	پنجشنبه	د ارزاقو رياست		"	"
٦۱	د سهار ۴ بجې	۱۳۷۳-۴-٦	دوشنبه	د آريانا کارنه عمومي سړك	څلورمه امنيتي حوزه	چاودنه	دولت
٦۲	د مازيګر ۳:۳۰ بجې	۱۳۷۳-۴-	"	جوی شير	دويمه امنيتي حوزه	چاودنه	ناڅرگند
٦۳	د سهار ۱۰ بجې	۱۳۷۲-۴-۱۰	"	ده افغانان	دويمه امنيتي حوزه	وژنه او ټپي کيدنه	د ۴ کسانو وژنه
٦۴	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۳-۴-۱۸	شنبه	تايمني وات	څلورمه امنيتي حوزه	ديوه مړي پيدا کيدل	شخص
٦۵	د مازيګر ۳ بجې	۱۳۷۳-۴-۲۰	دوشنبه	حمام	لومړی امنيتي حوزه	وژنه	شخص
٦٦	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۴-۴-۲۱	سه شنبه	پروان مېنه	دويمه امنيتي حوزه	د ۸ کورونو غلا	شخص
٦۷	"	"	"	تايمني وات	څلورمه امنيتي حوزه	وژنه	شخص
٦۸	"	"	سه شنبه	کارکري قصبه	لسمه امنيتي حوزه	غلا	دولت
٦۹	د سهار ۸:۳۰ بجې	۱۳۷۳-۴-۲۷	سه شنب	کلوله پشته	څلورمه امنيتي حوزه	وژنه او ټپي کيدنه	اشخاص
۷۰	د مازيګر ٦:۳۰ بجې	۱۳۷۳-۴-۳۱	جمعه	قلعه فتح الله	لسمه امنيتي حوزه	ټپي کيدنه	شخص
۷۱	مازيګر ۳ بجې	۱۳۷۳-۵-۳	دوشنبه	د خيرخانې مېنې لومړي برخه	يوولسمه امنيتي حوزه	غلا	"
۷۲	۱۰ بجې	۱۳۷۳-۵-۴	سه شنبه	اسمايي وات	دويمه امنيتي حوزه	غلا	"

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۳		۱۳۷۳-۵-۱۴	جمعه	د منرو پول سرای	دویمه امنیتي حوزه	غلا	د ۱۵ کانونو غلا
۷۴	د سهار ۸ بجې	۱۳۷۳-۵-۱۹	چهارشنبه	د زرنګار پارک	//	د بو مري پیدا کېدل	شخص
۷۵		۱۳۷۳-۵-۲۲	شنبه	د کابل منډوي	لومړی امنیتي حوزه	اور لګېدنه	
۷۶		"	"	سالنګ واټ	څلورمه امنیتي حوزه	وژنه	شخص
۷۷	د سهار ۹:۳۰	"	"	خیرخانه مینه	پوولسمه امنیتي حوزه	اورلګېدنه	مرکزي سنالک دولت
۷۸	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۳-۵-۲۳	یکشنبه	دامنیت دمدیریت د نوکریوالی دفتر	امنیه قوماندانی	غلا	شخص
۷۹	د سهار ٦ بجې	۱۳۷۳-۵-۲۵	سه شنبه	خیرخانه جبې غاړه	پوولسمه امنیتي حوزه	وژنه او ټپي کېدنه	شخص
۸۰	د سهاار ۹:۳۰	۱۳۷۳-۵-۳۱	دوشنبه	تیمور شاهي	لومړی امنیتي حوزه	اور لګېدنه	دولت
۸۱	د سهار ۱۰ بجې	۱۳۷۳-٦-۱	سه شنبه	پنجشیر واټ	څلورمه امنیتي حوزه	اور لګېدنه او مرینه	شخص
۸۲		۱۳۷۳-٦-۲	چهارشنبه	زاره مخابراتو ریاست	//	د مري پیدا کېدل	شخص
۸۳		۱۳۷۳-٦-٦۱۷	سه شنبه	د پروان کارنه دویمه برخه	لومړی امنیتي حوزه	غلا	اشخاص
۸۴	د شپې ۹:۳۰ بجې	۱۳۷۳-٦-۷		د کابل ولایت په خونه	څلورمه امنیتي حوزه	د مري پیدا کېدل	شخص
۸۵		۱۳۷۳-٦-۸	سه شنبه	د کابل ولایت په خونه	دویمه امنیتي حوزه	غلا	دولت
۸٦	د غرمې ۱۲ بجې	۱۳۷۳-٦-۸	سه شنبه	د مخابراتو وزارت	//	غلا	دولت
۸۷	د سهار ۱۰ بجې	۱۳۷۳-٦-۳	پنجشنبه	د کابل د امنیې قوماندانی غولی		غلا	شخص

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۸	د غرمې ۱۲ بجې	۱۳۷۳-۶-۸	شنبه	د سرې مياشتې روغتون	دويمه امنيتي حوزه	غلا	دولت
۸۹	د مازيګر ۳ بجې	۱۳۷۳-۶-۱۳	يکشنبه		"	"	"
۹۰	د سهار ۸ بجې	۱۳۷۲-۶-۲۵	جمعه	د زرنګار پارک	"	"	شخص
۹۱	د غرمې ۱۲ بجې	۱۳۷۳-۷-۷	شنبه		لسمه امنيتي حوزه	غلا او وژنه	"
۹۲	د غرمې ۱۲ بجې	۱۳۷۳-۷-۴	دوشنبه	د ملګروملتو ميلستون	څلورمه امنيتي حوزه	غلا او وژنه	ملګري ملتونه
۹۳	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۳-۷-۷	پنجشنبه	د مريمې ليسې شاته	څلورمه امنيتي حوزه	غلا او وژنه	ناڅرګند
۹۴		۱۳۷۳-۷-۱۱			لسمه امنيتي حوزه	ديوه مړي پيدا کېدل	
۹۵	د غرمې ۱ بجه	۱۳۷۳-۷-۱۶	شنبه	د خيرخانې مينې لومړی برخه	يوولسمه امنيتي حوزه	د وسلې غلا	شخص
۹۶	د ماښام ۵:۴۵	۱۳۷۳-۱۱-۱۷		اريانا کارته	دويمه امنيتي حوزه	وژنه	
۹۷	د سهار ۹:۳۰ بجې	۱۳۷۳-۷-۱۹	سه شنبه	داريانا خارجي ټکټ خرخول		غلا	د اريانا ټکټ
۹۸	د سهار لس بجې	۱۳۷۳-۷-۲۵	دوشنبه	هوالوردي	لسمه امنيتي حوزه		دولت
۹۹		۱۳۷۳-۷-۳۰		چهارقلعه وزير آباد		ديوه مړي پيدا کېدل	ناڅرګند شخص
۱۰۰	د سهار ۷:۳۰ بجې	۱۳۷۳-۸-۱		ده افغانان	دويمه امنيتي حوزه	غلا	شخص
۱۰۱	د غرمې ۱۲ بجې	۱۳۷۳-۸-۱	يکشنبه	د نجارانو کلا- خيرخانه	يوولسمه امنيتي حوزه	غلا	"
۱۰۲	د سهار ۱۰ بجې	۱۳۷۳-۸-۶	جمعه	ده افغانان	دويمه امنيتي حوزه		"

۱۰۳	د غرمې ۱۲ بجې	۱۳۷۳-۸-۱۷	سه شنبه	د خيرخانې مينې نوې پروژه	پوولسمه امنيتي حوزه	غلا	شخص
۱۰۴	د سهار ۸:۳۰ بجې	۱۳۷۳-۸-۲۰	جمعه	امين مارکېټ	دويمه امنيتي حوزه	غلا	
۱۰۵	د سهار ۹ بجې	۱۳۷۳-۸-۲۲	يکشنبه	جوی شير			
۱۰٦	دغرمې ۱:۳۰ بجې	۱۳۷۳-۸-۲۳	دوشنبه	د افغانستان بانک ډيپو			شخص
۱۰۷	د سهار لس بجې	۱۳۷۳-۸-۲٦	پنجشنبه	د مامورينو کارته	پنځمه امنيتي حوزه	وژنه	شخص
۱۰۸	د مازيگر ۳ بجې	"		د ترکارپو مارکېټ	دويمه امنيتي حوزه	درې وژنې	شخص
۱۰۹	د سهار لس بجې	۱۳۷۳-۸-۲۴	سه شنبه	بره کې ساحې نه بنکته	څلورمه امنيتي حوزه	وژنه	
۱۱۰	د سهار ۴:۳۰ بجې	۱۳۷۳-۸-۲۵	چهارشنبه	دولتي انحصاراتو رياست	"	غلا	دولت

(۲)

اخځونه:

۱) پوهنيار محمدنبي فراهي، هيله مجله، ۱۳۷٦ل کال، ۲ گڼه، ٦۲مخ.
۲) // // // //. ٦۳-٦۸مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قومي، سیمه ییزه او ژبنی کینه

کله چې رباني - مسعود او د هغوی ائتلافي اندیوالان د یو نړیوال سازښت او کورنۍ توطئې له مخې کابل ته راو رسول شول، نو دوی د سختې ژبنۍ، سیمه ییزې او قومي کینې پر آس سواره وو. راتلونکي ته یې نه کتل، هرې خوا ته یې د کینې اورونه شنیدل. مسعود خو د ائتلاف له همغې لومړۍ ورځې خپل سیمه ییز، ژبني او قومي تعصب په ډاګه کړ. کله چې دا ائتلافیون په کابل کې د ترینګلې واك پر ګدۍ کېناستل، نو هر چا د خپلې ډلې او سیمې ځینې وګړي ځان پسې کړل او د چور او تالان په لوی بهیر کې یې په ګډه ونډه واخیسته. په دولتي، علمي او فرهنګي ادارو کې داسې کسان وګمارل شول چې نه یوازې له دې کارونو سره اشنا او بلد نه وو، بلکې د دې کارونو ضد هم وو.

دوی د پخوانیو مامورینو او دولتي کار کوونکیو هغه شمېر هم له ځان سره ملګري کړل چې له ژبني، سیمه ییز او قومي پلوه یې له دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اړیکي لرل. د دې دولتي مامورینو د ملګرتیا یوه وجه خو دا وه چې دوی هم له پخوا نه په ژبني، او سیمه ییزه روحیه روزل شوي وو، او داسې یوې موقعې ته په انتظار وو. بله وجه یې دا وه چې دې مامورینو ته د دوی له ظرفیت، مسلکي مهارت او استعداد څخه لوړې څوکۍ ورکړای شوې او بل مهم عامل دا و چې ټول د چور او تالان په کار کې سره ګډ وو. پخوانیو دولتي مامورینو د خپل ژبني او سیمه ییز پیوستون له امله لا په اداري چارو کې د نویو راغلیو واکمنو نااشنایي او نه ورتیا د دوی ټولو لپاره د ګډ کار حوصله او ګوزاره برابره کړې وه. ورو ورو د دې اداري په بطن کې داسې یو ملي ضد او افغان ضد جوړښت سر راپورته کاوه چې ټولو ملي او افغني ارزښتونو ته یې په سپکه کتل.

سره له دې چې په دې وخت کې ښوونځي او نورو تحصیلي مرکزونه دومره فعال نه وو، خو بیا هم کومو چې په نیمه ډول فعالیت کاوه په هغو کې د داسې افکارو د تدریس هڅه کېدله چې افغان ضد او افغانستان ضد روحیه یې لرله. په ښوونځیو او د زده کړې په نورو مرکزونو کې زیاته هڅه کېدله چې تاریخ تحریف او زده کوونکو ته داسې څه و ترزیق کړي چې د خپل هېواد او د هغه تاریخ په وړاندې یا د حساسیت او ضد لاره ونیسي او یا هم بې تفاوته پاتې شي. د دوی دا هڅې د افغانستان د معاصر تاریخ او د هغه ځلانده ستورو ته زیاتې متوجه وې. دوی دا دوره "دوره استبداد، استعمار و اپارتائید" په نامه یادوله. سره له دې چې په رسمي ډول په تعلیمي او تحصیلي نصاب کې څه بدلون نه و راغلی او نه دوی دومره وخت، امکانات او نورې اسانتیاوې لرلې چې دوی دې په رسمي ډول د زده کړې په نصاب کې په خپله خوښه بدلون راولي.

دوی د تاریخ د تدریس یو شمېر نوي ښوونکي چې د دوی ډلو او افکارو ته منسوب وو، د دې کار لپاره ګمارلي وو، هغوی د خپلو نویو نوټونو له لارې دا کارونه تر سره کول. د بېلګې په توګه به د کابل پوهنتون یاد کړو. د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو په پوهنځي کې د افغانستان د معاصر تاریخ درس یو وخت د رباني د ادارې د کابل ښاروال پر غاړه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا شخص چې نه یې په تاریخ کې څه تخصص لاره، نه یې څه نور منظم تعلیم کړی و، هسې به پوهنتون ته د تفنن، ځان ښودنې او د خپل همدغه سیاسي غرض لپاره راته. ده به په نوي دقیقي درسي ساعت کې لومړی دېرش دقیقې د "خپل اسلامي دولت"! په ستاینه تېر وه، دېرش دقیقې به یې د احمد شاه بابا، غازي امان الله خان او امیر عبد الرحمن خان په غندنه او پاتې دېرش دقیقې به یې پر خپل نوي لکچرنوټ او پر څه نورو خبرو تېروه! د احمد شاه بابا په وړاندې یې تیک همغه شان دریځ درلود، لکه ځیني متعصب تنګنظره هندوان یې چې لري او په کورنۍ کچه یې د احمد شاه بابا په باب ویل چې "او حقوق دیگر ملیت های این سرزمین را در نظر نه گرفتند، نام این خطه را افغانستان نهادند علاوتاً بعضی زمین های زراعتی مردم سمت شمال را به اعضای قبیله خویش توزیع کردند." د امیر عبد الرحمن خان په باب یې ویل: "او یك شخص فاشیست، دیکتاتور و ظالم بود، که اکثریت ملیت های محروم افغانستان به طور اخص ملیت ستمدیده هزاره را قل و قم ساخت و زمین های آنها را غصب و به قبایل مربوط خویش تقسیم کرد، ملیت های ستمدیده و محروم ما هیچوقت استبداد و دیکتاتوری تك ملیتی این امیر خون شام را از یاد برده نیمتوانند." د غازي امان الله خان په باب به یې ویل: "او یك شخص عیاش و بزدل بود و در بسا موارد با انگلیسها در تماس بودند. مملکت ما را به سوی عیاشی کشانید، نظام تك ملیتی نیز در این زمان دوام پیدا کرد، بالاخره مردم شمال به رهبری حبیب الله خادم دین رسول الله علیه ــــ او قیام کردند و او را از پا در اورد و هسته یك نظام ملی و اسلامی را در افغانستان بمیان آورد." یوه عجیبه خبره لا بله پکې دا وه چې همدې "ښاروال استاد" محصلینو ته د درس په وخت کې دا خبره هم د درس د یوې ضمني موضوع په توګه یاده کړې وه چې "په افغانستان کې حفیظ الله مین (۳۰) زره کسان وژلي، په دې دېرشو زرو کې له ۲۵زرو څخه ۲۷ زرو پورې د نورو ملیتونو او یوازې درې زره پښتانه وو."

په همدې پوهنتون کې یو بل تن چې هغه ته هم د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

معاصر تاریخ د تدریس دنده ورکړ شوې وه، تر ده هم څو ګامه دمخه تللی و، خپل نوټ یې داسې جوړ کړی و چې په ښکاره یې افغانستان، احمد شاه بابا او د هېواد د معاصر تاریخ نورو څېرو ته پکې سپکاوی کړی و. همدې "استاد" د انجینرۍ پوهنځي او ځینو نورو پوهنځیو محصلینو ته په ازموینه کې داسې پوښتنې راوړې وې: "چرا احمد شاه از تاجکها باج میگرفتند و از پشتونها نې؟ در مورد جنایات احمد شاه معلومات ارایه دهید؟ در مورد فقر فرهنگی، عقب گرایی و خصلت قبله یی دوران حاکمیت احمد شاه معلومات ارائیه نمائید؟ لشکرکشی ها و تهاجمات احمد شاه علیه کشوره همسایه بر کشور ما چقدر زیان اور بود."(۱) او داسې نور ډېرې پوښتنې. دا خو په کابل پوهنتون کې دا حال و، په مزار شریف، هرات، تخار او ځینو نورو ولایتونو کې خبره له دې هم سخته او بتره وه، په تعلیمي موسسو کې ګمارل شوي اشخاص خو لا څه کوې چې خپله د دې ملي ضد ائتلاف اکثره مشرانو هم په لیکنې او ګړنې بنه په ډېرې سپین سترګۍ سره دې مسایلو ته لمن وهله، د شیعه ګانو د حرکت اسلامي مشر محمد آصف محسني چې یو وخت د رباني د اسلامي دولت لومړی ویاند و، د ده په خپل اخبار {پیام جهاد، ۱۵۲مه ګڼه} کې چې د ۱۳۷۵ل کال د ثور پر ۹مه نېټه خپره شوې ده، د "تاملی بر فرازهای از پیام سرنوشت ساز رهبری عالیقدر حرکت اسلامي افغانستان حضرت ایت الله العظمی محسنی" تر سرلیك لاندې د ده په نامه یو مطلب خپور کړی دی. په دې لیکنه کې راغلي دي: "زبان پشتو که گوینده گان ان یك سوم جمعیت کشور را تشکیل میدهد بر دو ثلث کشور که بفارسی تکلم میکند در مکاتب جبراً اموزش داده میشود و به حیث زبان اولی رسمی کشور قد علم میکند. ادارات دولتی و اخصاً مقامات عالیه کشوری و لشکری در انحصار اقوام چنین زی و چنان زی است و هیچکس دیگر حق ندارد، حتی استعداد طبیعی و فطری شان مهمل گذاشته میشود تا در ادارات راه پیدا نکنند. در عرصه فرهنگی نیز تعصبات ناروا و احمقانه اعمال گردیده است، و تمام امتیازات از قوم خاص و منطقه خاص بوده است. در ننگرهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاکولتۀ طب ایجاد میشود ولی در بدخشان کورس وترنری هم راه انداز نمیگردد! مکاتب لیلیه، شفاخانه ها و کلینك های انسانی و حیوانی و تمام امتیازات سیاسی و اجتماعی و فرهنگی بنام خطۀ جنوب و جنوب شرق کشور تمام شده و تمام ساحات دیگر باید فراموشی سپرده میشود. تمام شهرهای جنوب و جنوب شرق با اعمار سرکهای پخته و خامه بهمدیگر وصل میشوند ولی از مناطق مرکزی کشور یك وجب سرك خامه هم نمیگذرد.. در شهر خوست خوبترین ساختمانها اعمار میگردد ولی در غور و فاریاب دوای درد دندان پیدا نمیشود...

در مورد تراکم جمعیت نیز همین گونه بیعدالتي جود دارد، ولایت لوگر با جمعیت در حدود یکصد و شصت هزار نفر با تشکیل واحد اداری اولیه صاحب امتیاز است و منطقه جاغوری در ولایت غزنی با جمعیت حدود یکصد و پنجاه هزار نفر عنوان واحد دوم اداری ازخود کرده است."(۲)

د رباني د اداري او د هغه د انډیوالانو اکثر اخبارونه او خپروني که د هېواد دننه وې که بهر کې، د زیاتو فکري تګلوری منفي و. د "فتح" په نامه د هغوی یوه جریده چې په پېښور کې یې خپروني کولې، د نورو ستمي خپرونو په شان لوی احمدشاه بابا ته یې د یو یرغلګر خطاب وکړ. دا کار یې د دې لپاره وکړ چې متعصب هندوان خوشحاله کړي. دوی ان دا هم وویل چې له روسانو ته چې افغانستان یې اشغال کړی و، یرغلګر ویل کېږي نو احمد شاه ته هم باید یرغلګر وویل شي، ځکه چې ده هم هندوستان اشغال کړی و."

د رباني زیاتې خپروني په فارسي ژبه وې او اکثره ملي ضد ډلې ټپلې پرې واکمنې وې، د صبح امید، پیام جهاد، پیام شهدا، قدس، بالاحصار، کابل، نامه فرهنګ، فریاد عصر، مجاهد، فرهنګ او په نورو نومونو په کابل کې خپروني کېدلې چې اکثره یې په فارسي ژبه وې. د پښتو ونډه یا په کې په مطلق ډول نه وه او یا هم ډېره لږه، ناسمه او نامعیاري پښتو. راډیو تلویزیون کې هم همدا حال و. پښتو خپروني او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرامونه او ان د پښتو نومونې او کلیشې یې بدلې کړې، سیمه ییز، قومي او ژبني تعصب ته پکې لمن وهل کېدله.
په بهر کې هغه خپرونې چې د رباني - مسعود د اداري له خوا او یا د دوی په ګټه د ایراني چارواکو په مرسته د ستم،جمعیت او نورو ملي ضد ډلو ټپلو له خوا تر سره کېدلې، هغه هم له خپلو کورنیو اندیوالانو څخه شا ته پاتې نه وې. په امریکا کې د ستمیانو (امید) چې د ایران په ډاګیز مادي ملاتړ او امکاناتو افغاني ضد خپرونې کوي، تر ټولو زیاتې سپکې سپورې خپروي، د دوی خپرونې نه یوازې دا چې ملي ضد لیکنې خپروي، بلکې اخلاقي، ژبنۍ خوا او د قلم عفت هم په پام کې نه نیسي. دوی هغه څه خپروي چې د چا خبره لمر په دوو ګوتو پټوي. اکثره متصعب او افغان ضد عناصر دا ډول هڅې تر سره کوي.
مثلاً دوی لیکي: "در کشور ما اقلیتها همواره از طرف یك ګروه ممتاز مورد اهانت قرار ګرفته و به انها کمترین حقوق قایل واز بسا حقوقو مدنی، طبیعی و حتی حق قانونی شان محروم ساخته شده اند."(۳)
"اکثر طبقه حکام در دو صد و پنجاه سال اخیر هیچ وقت جز پر کردن جیب و افزدون زوجات و اندرها غم دیګر نداشتند و جز همین هنری نداشتند."(۴)
"چون برادران پشتون ما بالفطره و بطور مادرزاد از خدمت معاف و مستثنی بودند و انرا برای خود ننګ و عار تلقی میکردند... بناءً پشتون بودن، طالب بودن و افغان بودن یك دروغ سه مجهوله است."(۵)
او داسې نورې ګڼې بېلګې.
د رباني افغان ضد اداري به چې کله په کابل کې څو ورځې لږ دمه راسته کړه، نو بیا به یې افغان ضد تبلیغات او کمپاین ګړندي کړل. د دوی یوه ملي ضد هڅه هم په افغانستان کې د ملي نومونې (ترمینالوژۍ) رنګول وو، دوی کوښښ کاوه چې په دولتي او علمي کچه چې په پښتو ژبه کوم نومونه اېښودل شوي وو او د ټول ملت په سطحه منل شوي وو، هغه بدل او پر ځای یې فارسي او هغه هم د ایرانۍ فارسي نومونه کېږدي. دوی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایراني فارسي ترویج لپاره دومره هڅې کولې چې ان ایران هم دومره ګړندی پر مخ نه دی تللی. دوی له ایراني جوړښت او دوډ سره سره ځینې فرهنګي ټولنې هم جوړې کړې لکه "بنیاد فرهنګ، بنیاد فرهنګ غزالي، بنیاد فرهنګ اردو..." ستمي ډلو ټپلو چې مسعود او رباني ټول ورسره په یوه ملي ضد خم کې رنګېدلي وو، یو ځل هڅه وکړه چې د کابل ښار د ځینو سیمو نومونه واړوي او پر ځای یې ایراني نومونه کېږدي. دوی د کابل ښار : پښتونستان واټ لپاره د (خیابان فردوسي) نومونه، د کابل د طب نستیتیوت لپاره "دانشسرای پزشکی" د کابل پوهنتون لپاره "دانشګاه کابل"، د پوهنځي لپاره "دانشکده" د راډیو تلویزیون لپاره "صدا و سیمای ولت اسلامي افغانستان" او ځینې نورې نومونې انتخاب کړې وې، خو د عملي کېدو امکان یې پیدا نه شو. یوازې د اطلاعاتو او کلتور وزارت لوحه یې په "وزارت اطلاعات و فرهنګ" بدله کړې وه.

په دې کار کې د کابل پوهنتون ځینې پنجشیري ستمي استادان، ډاکټر عبدالرحمن، "د ملکي هوایي چلند وزیر" د راډیو تلویزیون رئیس شمس الحق اریانفر چې په ایراني فارسي خورا مین و او ځینې نور ګروپونه او اشخاص شامل وو. خپله رباني هم له چا نه شا ته پاتې نه شو؛ هغه هم کابل پوهنتون ته "دانشګاه کابل" نومونه په رسمي مکتوب کې کارولې وه. په پوهنتون کې دا مکتوب په دې بڼه موجود دی، "تقرر دوکتور محمد افضل بنوال به حیث معاون علمی دانشګاه کابل منظور است. با احترام، پروفیسور برهان الدین رباني رئیس جمهور افغانستان، ۱۳۷۳/۳۰/۳ل}(٦)

د رباني او نور ستمیانو له هیلو او هڅو سره سره دوی په کابل پوهنتون کې په دې بریالي نه شول چې دا پردی لفظ یا رسمیاتو ته داخل کړي او یا یې پر چا ومني، خو په بلخ او هرات کې بیا دوی ان دپلومونو کې هم دا پردی نوم داخل کړ. پخوا به دپلومونه په پښتو او انګلیسي ژبو چاپېدل، خو دوی پښتو له منځه یوړه او پر ځای یې په فارسي ژبه دپلومونه چاپ کړل. د دې ډول دپلوم متن به وګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزارت تحصیلات عالی و مسلکی
دانشگاه بلخ
سند فراغت

محترم..... فرزند... متولد سال... در سال... شامل دانشکده طب دانشگاه بلخ گردیده و در سال.... رشته طب عمومی این دانشکده را بوسیله ماستر موفقانه به پایان رسانیده است. سند هذا به وی تفویض گردید تا از حقوق و امتیاز آن مستفید گردد.

رئیس دانشکده   رئیس دانشگاه مزار شریف(۷)

دوی غوښتل چې د کابل پوهنتون دپلومونو لپاره هم همدغه متن وکاروي، خو دلته ژور عکس العمل وښودل شو، خو بیا یې هم په دپلوم کې خو ځایه لکه "دولت اسلامي افغانستان، شماره‌ثبت"، فارسي ور ځای کړه.

د رباني په اداره کې له پښتو ژبې او پښتنو سره دومره حساسیت و، چې ده ان په خپله ټوله اداره کې داسې د کار پښتون وزغمه چې هغه دې د خپل قوم او ژبې استازولي وکړای شي. یانې دا اداره چې دوی "دولت اسلامی" باله د یو قوم او یوې ژبې اداره وه. دا خبره هغه وخت ښه په ډاګه او د رباني ملي ضد او پښتون ضد خبره هغه وخت ښه پسې څرګنده شوه چې د ده د ادارې یو لوړ رتبه هیئت پاکستان ته سفر وکړ، کله چې د پاکستان او د رباني د ادارې استازي سره خبرو ته کښناستل، نو "د کابل حکومت وفد د پاکستان جمهور رئیس فاروق لغاري سره په پښتو ژبه خبرې و نه کړی شوې، هغه مهال پاکستاني او افغاني خپرونو ولیکل چې فاروق لغاري په صدارتي محل کې افغان وفد ته هرکلی وویلو نو ور نه یې وغوښتل چې په کومې پښتو، اردو، یا انګلیش ژبې درسره خبرې وکړم افغان وفد ورنه خواهش وکړ چې خبرې باید په انګلیسي کې وي لو ویې ویل چې زموږ د وفد ټول غړي په پښتو نه پوهیږي. دلته د یادنې وړ ده چې د پاکستان د جمهور رئیس فاروق لغاري مور پښتنه ده، نو په دې اساس

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی ښه روانه پښتو ویلی شي.(۸)

کله چې پاکستانیانو په انگریزي، کې خبرې پیل کړې، نو دوی په انگریزي، هم نه پوهېدل، خبره بیخي مسخرې ته ووته. هغه څوک چې د خپل هېواد له ملي ژبې نه خبر نه وي، هغه به نو څه په یو بل هېواد کې د خپل هېواد استازولي وکړای شي؟

د دوی افغان ضد بوه بله بېلگه دا ده چې دوی کله "ملي سرود" جوړوه، نو هغه یې هم داسې شعر انتخاب کړ چې په هغه کې (افغان) یاد شوی نه وي. ملي سرود په هر هېواد کې د هغه هېواد په ملي ژبه وي نه په دویمه یا درېیمه ژبه. وگورئ د رباني د رژیم ملي سرود:

قـلـعـه اسـلام قـلـب اسـیـا
جـاودان، آزاد خـاك اریـا
زاده گـاه قـهـرمـان بـزرگ
سنـگـر زنـده مـردان خـدا
الله اکبر الله اکبر
تیغ ایمـانش بـه مـیـدان جهاد
بنـد استبداد را از هسم گسست
ملـت آزاده ای افغـانسـتـان
درجهان زنجیرمحکومان شکست
الله اکبر الله اکبر
در خـط قـرآن نظـام مـا بود
پـرچـم ایـمـان بـه بـام ما بودم
هم صدا و همنـوا هـم وا
وحـدت ملـی مـرام مـا بـود
الله اکبر الله اکبر
شـاد زی ازاد زی ابـاد زی
ای وطـن در نـور قـانون خدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشعــل ازادگــی را فـــــراز
مـــردم بــرگشت شــو رهنـــمـا
الله اکبر الله اکبر(۹)

رباني او مسعود په خپل قومي او د خان غوښتنې په هوسونو کې دومره ډوب و چې ان عقیدوي خواوو او آرونو ته یې هم ارزښت نه ورکاوه او له وخت لوېدلي شیان یې گڼل. یو وخت د ځینو جهادي مشرانو له خوا پر رباني او مسعود فشار راوړل شو چې جنرال بابه جان او ځینې نور کمونستان باید له لوړو څوکیو لرې کړي، رباني پر دې دوو لومو کې گیر و، یو خوا د ځینو جهادي مشرانو ټینگار او بلخوا د خپلو کمونستي-ستمي ملگرو خپگان. یوه ورځ یې بابه جان او ځینو نورو کمونیستو ستمیانو ته وویل چې: "شما تشویش نکنید، حالا عقاید شکست خورده، فعلاً بازار قومیت گرم است." نو په دې وجه یې د بابه جان زړه ډاډه کړ چې "استاد" خو له ما هم دوه گامه وړاندې دی. مسعود د باگرام په هوایي ډگر کې یوه ورځ چا ته ویلي وو: "اگر پیغامبر هم از طرف جنوب به کابل بیائید من آنرا قبول ندارم." ده بهٔ ویل: "ما اینطور کابل را میخواهیم که کسی دروازه خانه تك تك کنید، کسی نه گویند که څوك یې".

رباني - مسعود د همدغو قومي تنگنظریو او تعصب له کبله په دې فکر کې شول چې کابل باید ټول خپل کړي، رباني د بدخشانیانو لپاره په ښار کې دننه د خمکو تر څنگ د ده سبز دښته په پام کې نیولې وه چې پر هغوی یې وویشي او مسعود د چتملي دښته چې پر پنجشېریانو او نورو سیمه والو یې وویشي. د رباني طرح په هغه وخت کې د ده سبز د خلکو له مقاومت سره مخامخ شوه او د مسعود طرح له کابل نه له تښتې سره سمه ناکامه شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه:

۱) د ۱۳۷۰ ل کال په لومړي سمستر کې د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو او انجنیری د پوهنځي د محصلینو څرګندوني.

۲) محمد آصف محسني، "پیام جهاد" جریده، د "حرکت اسلامی" خپرنی ارګان، پرله پسې ګڼه ۱۵۲، د ۱۳۷۵ کال د ثور ۹ مې نېټې ګڼه.

۳) عبد الرحمن پیمان، امید جریده، د امریکا متحده ایالات ۲۰۹ مه ګڼه، ۲ مخ.

۴) غلام حضرت کوشان، امید جریده، ۲۱۰ ګڼه، ٦ مخ.

۵) عبدالله سمندر غوریانی، امید جریده، ۱۹۵ ګڼه.

٦) د پوهنتون د تحریراتو څانګه، دا مکتوب په عام مهظر کې د پوهنتون د هغه وخت رئیس له خوا د رباني د فرمان په توګه واورول شو.

۷) د محمد ظاهردزوی . محمد شفیق په نوم ثبت شوی ۲۵۳ نمبر دپلوم.

۸) وحدت ورځپانه، پېښور، د ۱۹۹٦کال داګست ۱۳مه نېټه.

۹) د راډیو افغانستان ارشیف.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد فرهنګ ته اړول شوي زيانونه

د طلا تپې له اثارو څخه

کله چې مسعود او رباني د ائتلافونو، سازشونو، توطیو، د ایران، روسیې، پاکستان، فرانسې او ځینو نورو هېوادونو د استخباراتي هلو ځلو او ګډ تفاهم په نتیجه کې کابل ته رادننه کړای شول، نو دې سره سره د ټول هېواد په لویو ښارونو او په تېره بیا په کابل کې دولتي نظام، امنیتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړښت او ټولنیز ثبات ګډوډ شو. د دې ګډوډۍ په پایله کې ټولنې ته د نورو زیانونو تر څنګ درانه فرهنګي زیانونه هم واړول شول. د نورو جګړمارانو تر څنګ خپله د رباني او مسعود جګړه مارو هم د فرهنګي مرکزونو او بنسټونو په ویجاړۍ، تباهۍ، چور او تالان کې تر هر چا زیاته ونډه واخیسته. خپله د رباني د ادارې د یو تن مسوول په وینا یوازې د ۱۳۷۱ل کال د ثور په میاشت کې راډیو ټلوېزیون ته پنځه لس مېلیونه ډالره زیان اړول شوی دی.(۱)

وروسته بیا په متواتر ډول راډیو او ټلوېزیون ته زیانونه واړول شول چې ټول زیان یې له درې سوه مېلیونه ډالرو څخه هم واوښت. د رباني په اداره کې د راډیو ټلوېزیون عمومي رئیس شمس الحق اریانفر د دې زیانونو په باب داسې ویلي دي: "د مرکز د ټلوېزیون د اورېدنې او لیدنې یوازینۍ دستګاه تخریب شوې او له منځه وړل شوې چې له لس مېلیونو ډالرو زیات زیان دی. د راډیو د لېږدونې شپږ دستګاوې کاملاً له منځه وړل شوي چې دا له (۳۰) مېلیونو ډالرو زیات زیان دی. په (۲۰) ولایتونو او ولسوالیو کې محلي ټلوېزیونونه موجود وو چې دوه ثلثه یې له منځه وړل شوي او چور شوي دي.

په (۱۸) ولایتونو کې محلي راډیوګانې موجودې وې چې درې پر څلور (درې ربعې) یې تخریب او له منځه وړل شوي دي.

په ټولو ولایتونو کې د راډیو د اخذې دستګاوې او په (۴۴) سیمو او ولایتونو کې ګرځنده سینمایي دستګاوې موجودې وې چې اوس نه شته."(۲)

په ۱۳۷٦ل کال کې د راډیو ټلوېزیون مسوولینو هڅه وکړه چې راډیو ټلوېزیون ته د ور رسېدلي عمومي زیان جاج معلوم کړي. تر پلټنو وروسته یې په دې باب یو رپوټ برابر کړ. په رپوټ کې څرګنده شوې ده چې په ټولیز (کلي) ډول د افغانستان راډیو ټلوېزیون ته (۲۵۲) مېلیونه ډالره زیان اړول شوی دی. خو دې سره سره ځینې کتونکي چې هغوی د راډیو ټلوېزیون دستګاوې، سټوډیوګانې، ارشیفونه، ودانۍ او نور وسایط

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وسایل لیدلي، راډیو تلوېزیون ته رسېدلي زیان یې له درې سوه مېلیونو ډالرو څخه زیات محاسبه کړی دی.(۳)

په کابل کې د جګړو د پیل په څو لومړیو ورځو کې یوازې د کابل ښار د ښوونځیو د اړتیا وړ درسي موادو له درکه (۱۵) مېلیونه ډالر زیان اړول شوی دی.(۴)

لنډه دا چې د رباني - مسعود د ادارې په رامنځته کېدو سره د هېواد - په ځانګړي ډول د کابل ټولو فرهنګي او علمي مرکزونو ته زیان اړول شوی دی. دې کې داسې علمي او کلتوري مرکزونه هم شامل دي چې یا په بشپړ یا هم په نیمه او یا هم په قسمي ډول ویجاړ او له منځه وړل شوي دي. د یادونې وړ ده چې په دې ویجاړی کې د رباني او مسعود د ادارې د هغه وخت مخالفینو او د دوی مؤتلفینو هم ونډه لرلې ده، خو دا ټکی هم د یادونې وړ دی چې دوی ځان د هغه وخت "د اسلامي دولت" چارواکي ګڼي او دولت د فرهنګي میراثونو د ساتنې او پالنې مسولیت او دنده لري. خو د رباني او مسعود ډلې چې ځانونو ته یې "اسلامي دولت"(!) وایه، نه یوازې چې دا فرهنګي میراثونه، مرکزونه او کلتوري شتمنی یې و نه ساتل بلکې تر هر چا لومړی او په زیاته کچه دوی په خپله د هغوی په لوټ او تالان لاس پورې کړ. په ۱۳۷۴-۱۳۷۳ کلونو کې په خپله له کابل راډیو نه د موزیم او نورو تاریخي آثارو په باب چې له کابله وړل شوي وو او د پروان - کاپیسا په ولایتونو کې یې یوه برخه بېرته تر لاسه شوې وه، څو خبرونه نشر شول، خو بیا هم د یاد شویو آثارو هېڅ پته و نه لګېده. دلته به په ځانګړي ډول په ډېر لنډیز سره د کابل ښار د فرهنګي، علمي مرکزونو او کلتوري میراثونو د زیانونو په اړه لنډ معلومات وړاندې کړو. دا زیانونه د ۱۳۷۱ل کال له ثور څخه د ۱۳۷۵ د میزان تر پینځمې نېټې پورې دي.

یوازې د کابل په ښار کې په لسګونو ښوونځي چې یا په نیمه یا په بشپړ ډول له ټولو امکاناتو سره له منځه وړل شوي دي. عمومي لګښت یې لسګونو مېلیونو ډالرو ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل پوهنتون:

پنځوس مېلیونه ډالره زیان یې زغملی، ۲۱ مېلیونه درسي ساعتونه یې ضایع شوي، دوه مېلیونه ټوکه کتابونه یې له منځه وړل شوي، په لسګونو استادانو یې دنده خوشې کړې، پنځه سوه عنوانه علمي ژورنالونه او وه زره عنوانه مونوګرافونه، تحقیقي رسالې او کتابونه، د جریدو او مجلو شپږ سوه کلکسیونه، دوه زره پنځه سوه خطي نسخې او نور آثار یې له منځه وړل شوي دي. عجیبه خبره خو دا ده چې په خپله رباني او تر یوې مودې پورې د رباني ښوونکو هم په همدې پوهنتون کې زده کړې کړې وې. تر اوسه پورې به د نړۍ پر مخ ډېره کمه داسې بېلګه پیدا شي چې څوك دې په کوم روزنځي، ښوونځي او پالنځي کې وروزل شي او بیا دې هغه په خپله رنګ کړي او د درنو او سپکو وسلو په زرګونو ګولۍ دې ورته په سینه کې تشې کړي.

د کابل انستیوت:

د ودانیو په سلو کې د ېرش برخې یې تخریب شوې. ۴۴ زره عنوانه علمي کتابونه او داستادانو ۵ زره عنوانه لیکلي ناچاپ آثار له منځه وړل شوي، لس مېلیونه درسي ساعتونه ضایع شوي، په ټولیز ډول یې ټول زیان لکونو ډالرو ته رسېږي.

کابل پولیتخنیک: د کابل پوهنتون په شان یې تر ۵۰ مېلیونو ډالرو پورې زیان زغملی، ۱۲ مېلیونه درسي ساعتونه یې ضایع شوي او په لسګونو زره عنوانه کتابونه یې له منځه وړل شوي دي.

د نوموړو مرکزونو تر څنګ د ټول هېواد په کچه تر ۱۵ زیاتو دارالمعلمینو هم هېواد ته ښوونکي روزل. دا مرکزونه هم یا په نیمه او یا په بشپړ ډول زیانمن شوي دي.

حربي پوهنتون:

زیاتې ودانۍ یې ویجاړې شوې، ټول وسایل او وسایط یې له منځه وړل شوي، په زرګونو عنوانه کتابونه یې ضایع شوي، په اټکلیز ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې زيان سلو مېليونو ډالرو ته رسېږي.

هوايي او هوايي مدافع پوهنتون: اکثره ودانۍ يې تخريب شوي، کتابتون يې چور شوی، وسايل او وسايط يې غلا شوي، په ټکليز ډول يې زيان دوه سوه مېليونو ډالرو ته رسېږي.

د تخنيک اکاډمي او د پوليسو اکاډمي: دا هم د هوايي - هوايي مدافع او حربي پوهنتون په شان زيانمن شوي چې عمومي زيان يې لسګونو مېليونو ډالرو ته رسېدای شي.

د اسلامي څېړنو مرکز، د پيداګوژۍ انستېټيوت، د کابل تخنيکم، د ټولنيزو علومو انستېټيوت او د کابل په لوېديزه سيمه کې نورو علمي موسسو هم دې ته ورته زيان زغملی دی.

د افغانستان د علومو اکاډمي:

د اکاډمۍ د کتابونو د ساتنې ګدامونه او د پلورنې اکثره ځايونه چور شوي، په سلګونو عنوانه پروژې، خطي نسخې او تر لاس لاندې،کړې او کېدونکي کارونه له منځه وړل شوي دي، د اکاډمۍ ځينې ودانۍ ويجاړې شوي، عمومي زيان يې مېليونو ډالرو ته رسېږي.

د ليکوالو ټولنه:

۱۵۰ زره ټوکه کتابونه يې چور شوي، ۳۰۰۰ عنوانه علمي کتابونه يې هم چور شوي چې د دواړو عمومي زيان يې ۳۲۴۰۰۰ ډالره کېږي. ودانيو ته يې هم د لکونو ډالرو په اندازه زيان اوښتی.

د ژورنالستانو او هنرمندانو ټولنې:

دې دواړو اتحاديو ته هم د ليکوالو د ټولنې په شان زيانونه اړول شوي دي چې لکونه ډالره اټکل کېدای شي.

خپلواکې فرهنګي ټولنې:

لکه ناصر خسرو بلخي، هرات باستان، حکيم سنايي غزنوي، انجمن فرهنګي امير علي شيرنوايي، انجمن دوستدران مولانا، خوشال فرهنګي ټولنه او سيد جمال الدين افغان فرهنګي ټولنه هم د خپلو امکاناتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حدودو کې زیانمنې شوې دي.

سینماوې:

د کابل په ښار کې ۱٦ بېلا بېلې سینماوې ځینې یې په بشپړ ځینې په نیمه او ځینې هم په قسمي ډول زیانمن شوي، چې عمومي زیان یې لسګونو مېلیونو ډالرو ته رسېږي.

ملي موزیم:

د ملي موزیم دویم پوړ رانړول شوی او له دې موزیم څخه (یو لك) پارچې بېلا بېل تاریخي او ارزښتمن آثار غلا شوي دي. په دې موزیم کې د ۵۰ زرو کالو دمخه آثار هم موجود وو او داسې آثار هم پکې وو چې ارزښت یې په پیسو سنجېدلای نه شي. د ملي موزیم د آثارو مالي ارزښت له تصوره اوچت دی.

د اردو موزیم او نور موزیمونه:

د ودانۍ زیاتې برخې یې نړول شوي او په لسګونو زره عنوانه آثار ترې غلا شوي دي، دغه راز نورو سیمه ییز موزیمونه لکه د هډې، غزني، کندهار او نور هم یا په بشپړ او یا هم په نیمه ډول زیانمن شوي دي.

ملي ګالري:

د ۱۳۷۱-۱۳۷۳کلونو په موده کې ترې په لسګونو آثار غلا شول او د نورو (٦۹۲) آثارو برخلیك لا څرګند نه دی.

نندارتونونه:

یوازې د کابل ننداري په سیمه کې د افغانستان د لاسي صنایعو او نورو برخو (۱۵) لوی نندارتونونه ړنګ او آثار یې غلا شوي چې عمومي زیان یې لسګونو مېلیونو ډالرو ته رسېږي.

څلي او منارونه:

د رباني د نیمواکې واکمنۍ په مهال د کابل په ښار او نورو ځایونو کې زیات تاریخي څلي او منارونه یا په نیمه او په بشپړ ډول ویجاړ شوي لکه په کابل کې د میوند څلی، د عبد الوکیل خان نورستاني څلی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سید جمال الدین افغان څلی، د سناتوریم یادګاري منار، د پل محمود خان د ساعت برج، د پغمان ظفر طاق او ځینې نور.

تاریخي ودانۍ:

په لسګونو تاریخي ودانۍ هم ویجاړې شوې لکه د دارالامان تاریخي ماڼۍ، د تاجبېګ ماڼۍ، د ارګ دننه د دلکشا او ګلخانې ماڼۍ، د چهلستون ماڼۍ، د ستالف ماڼۍ او ځینې نورې چې بیا رغاونه یې په لسګونو مېلیونو ډالرو ته اړتیا لري.

بیهقي کتاب خپرونې موسسه:

دوه مېلیونو جلده کتابونو ترې ورک شوي، ودانیو، وسایلو او وسایطو ته زیان رسېدلی چې عمومي زیان یې شپږ مېلیونه ډالرو ته رسېږي.

عامه کتابتون:

یو لك عنوانه کتابونه ترې غلا شوي، د عامه کتابتون څانګې هم چور شوي او ودانۍ یې ویجاړې شوې چې عمومي زیان یې یو مېلیون ډالرو ته رسېږي.

د ارګ کتابتون "وطن ګوند" او ځینې نورو کتابتونونه هم په بشپړ ډول غلا شوي. دغه راز نور مهم اوی دولتي کتابتونونه هم له منځه ورک شوي دي. د دې تر څنګ په سلګونو شخصي کتابتونونه هم تباه شوي دي. په مجموعي ډول ټوله له منځه ورک شوي کتابونه د شل مېلیونو په شاوخوا کې اټکل کېدای شي.

خپرونې:

د رباني تر واکمنۍ دمخه یوازې په کابل کې تر سلو عنوانو زیاتې جریدې، مجلې، ورځپاڼې او نورې خپرونې خپرېدې، چې د رباني په راتګ اکثره په ټپه ودرېدې او له منځه لاړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپخونې:

یوازې د کابل په ښار کې پنځه لس لویې چاپخونې له خپلو اکثرو وسایلو، امکاناتو، د کاغذ زېرمو سره له منځه لاړې، په دې چاپخونو کې د چاپ د ټولو ماشینونو شمېر له (۱۰۰۰) ماشینونو څخه زیاتېده اوهم په لسګونو ټنو کاغذ زېرمه یې لرله. د دې چاپخونو اکثره وسایل له منځه لاړل او د ځینو یې ودانۍ هم ړنګې شوې. ددې ټولو چاپخونو د ټولو شتو زیان زر مېلیونه ډالره اټکل شوی دی.(۵)

اخځونه:

۱- د بي بي سي راډیو پښتو خپرونه، ۱۳۷۱ل کال، د راډیو ټلوېزیون د یو مسوول څرګندونې.

۲- شمس الحق اریانفر، نقش وسایل ارتباط جمعی در جامعهٔ امروز و فردا در افغانستان، کابل، ۱۳۷۴ل کال، ۳۲ مخ.

۳- په۱۳۷٦ل کال کې در اډیو ټلوېزیون د مسوولینو برابر شوی رپوټ.

۴- د بي بي سي پښتو خپرونه، ۱۳۷۱ل کال، د ښوونې او روزنې د یو تن مسوول څرګندونې.

۵- افغانستان ته اوښتي فرهنګي زیانونه، محمد اسمعیل یون، د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه، پېښور، ۱۳۷٦ل کال، د زیاتو معلوماتو لپاره همدا اثر کتلای شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقلیتونه، سیاستونه او سازشونه

د ټولنپوهنې علم، په ښکلا ښېلو ټولنو کې ورځني ژوند او سیاسي چارو دا ثابته کړې چې اقلیتونه یا لږکي په هره ټولنه کې د هغې ټولنې د اکثریت په اندول بې ثباته وي. له استثنایي حالاتو پرته دوی هغه وخت زیات سر راپورته کوي چې هېواد له عمومي بحران سره مخ وي او همدا حالت دوی د خپل ځان او ژوند د خړو بېدو او د خپلو غوښتنو د لاسته راوړلو وخت بولي، ان که د دوی غوښتنې د ټولنې او د هېواد له ملي ګټو سره په تضاد کې هم وي. هره ټولنه په خپل ځانګړي موقعیت او حالت کې د خپلو اقلیتونو له دې ډول غوښتنو سره مخ وي. اقلیتونه کېدای شي مذهبي وي یا کېدای شي قومي. هغه هېوادونه او ټولنې چې ګڼ قومیزه وي له دې ستونزو سره مخ وي. په ځانګړي ډول هغه ټولنې چې اقلیتونه یې له نورو هېوادونو سره قومي او مذهبي اړیکي لري په خطرناك ډول له دې بحران سره مخ وي.

افغانستان هم له هغو هېوادونو څخه دی چې د یو لوی (اکثریت) قوم ترڅنګ ځینې واړه قومونه او مذهبي لږکي هم پکې ژوند کوي. دا اقلیتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای شي پر دوو کتګوریو ووېشل شي: یو هغه لړکي چې له بهرنیو هېوادونو سره ژبني، قومي او مذهبي اړیکي لري اوپه اصطلاح د طمعې، لمسونې،هڅونې اوپارونې اصلي سرچینې یې هم هماغه هېوادونه دي.

دویم ډول هغه اقلیتونه دي چې د هېواد په دننه کې ژوند کوي، ځانګړې ژبه، تقریباً ځانګړی کلتور لري، خو له بهرنیو هېوادو سره قومي اړیکي او نور ټینګ تماسونه نه لري.

افغاني ټولنې ته لومړی ډول اقلیتونه د زیات خطر او سردردۍ سبب کېږي. په دوی کې تاجکیان، چې د پخواني شوروي له تاجکستان او له ژبني پلوه له ایران، ازبکان چې د پخواني شوروي له ازبکستان او هزاره ګان چې له مذهبي پلوه له ایران سره اړیکي لري، ځینې وختونه په افغانستان کې د خپلو قومي، ژبنیو او مذهبي "حقوقو" "د تلف کېدو" چغې پورته کوي.

سره·له دې چې افغانستان یو داسې هېواد و چې د اقلیت او اکثریت خبره پکې چندان مطرح نه وه، که ظلم هم شوی پر ټولو شوی او که د سوکالۍ لمر هم لګېدلی نو پر ټولو لګېدلی دی. البته د ځینو واکمنو له خوا به د پردي تېري د مخنیوي او خپل اقتدار ته د خطر د له منځه وړلو په نیت پر کوم ځانګړي اتنیکي ګروپ فشار راوړل شوی وي، خو دا ټول ټال په دې مانا نه دي چې ګنې چا پر کوم ځانګړي اقلیت ظلم او تعدی کړې. د نفوسو په انډول په افغاني ټولنه کې تر ټولو خراب ژوند د پښتنو و او دی. یوازې د کوچیانو پښتنو له خواریو ډک ژوند او د هغو د وګړو شمېر د افغانستان د هر اول، دویم او درېیم اقلیت له وګړو نه زیات دی، پاتې نور پښتانه خو لا پر ځای پرېږده. له دې سره سره بیا هم په افغانستان کې ځینو اقلیتونو ته منسوب اشخاص په قراره کېنناستل او له لرې لرې سرچینو سره یې اړیکي ټینګ کړل. یا هغوی ورسره اړیکي وساتل او په افغانستان کې یې د "اقلیتونو" "محرومو اقلیتونو" "ملیتهای ستمدیده" او نورو په نومونوشعارونه پورته کړل.

له پخوا زمانې راهیسې روسان په دې ګروهه وو چې د منځنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسیا د قومونو تر ایل کولو وروسته به د افغانستان ځینې سیمې هم د همدغو قومونو د قومي اړیکو په واسطه ایل کړي، خو ځینې پښتانه د دوی پر دې نیتونو پوه وو، نود روسانو د احتمالي او یا هم څرګند او جدي خطر په وړاندې یې پښتانه په شمال کې د یوه پولادي دېوال په توګه ودرول او هم یې د هغه ځای شاړې ځمکې پرې ابادې کړې. روسان هم آرام کېنناستل او خپلې هڅې یې پیل کړې. کله چې د افغانستان په اساسي قانون (د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د وخت) کې پښتو ژبه رسمي او ملي اعلان شوه، نو روسانو د یوې تبصرې په ترڅ کې وویل "د افغانستان د دولت سیاست د پښتوپالنې په لور روان دی".(۱)

وروسته یې په عملي اقدام لاس پورې کړ، کله چې پر ۱۳۴۲ل کال "د خلکو ډیموکراتیک ګوند" جوړ شو، نو "ببرک کارمل او طاهر بدخشی" چې یو یې کشمیری او بل یې بدخشی ازبک و، د کمونیستي فکر تر څنګ ملي نفاق ته د لمن وهلو په فکر وروزل او کله چې یې کارمل د ۱۳۵۸ ل کال د مرغومي پر شپږمه نېټه د خپلو عسکرو په زور په کابل کې پر تخت کېناوه، نو د دې لپاره چې د افغانستان اکثریت ټولنه په یو مبهم ذهني جال کې راګیره کړي او هم ستر تاریخي مسوولیت پر پښتنو راواړوي، نو کارمل ځان "پښتون" معرفي کړ، خو د ده څېره هغه وخت را برسېره شوه چې د "حقیقت انقلاب ثور" په ورځپاڼه کې کارمل خپل ځان "پښتون" معرفي کړی و او محمود بریالي چې د کارمل د پلار زوی (ورور) و ځان یې تاجك ښوولی و. د اخبار تر وېشل کېدو او لوستلو وروسته دوی دې تېروتنې ته متوجه شول. وروسته یې د اخبار د ټولېدو هڅه هم وکړه، خو خلك وخته پوه شوي وو. له همدې وجې ببرك کارمل تر پایه پورې خپله بشپړه پېژندنه چاپ نه کړه، ځکه چې د ده اصل او نسب پکې څرګندېده.

د ده په وخت کې قومي او ملي مسایلو ته په پټه په ډېر شدت او ښکاره په احتیاط لمن ووهل شوه. دکارمل "صدراعظم" سلطان علي کشتمند په ډاګه دانیس ورځپاڼې د۱۳۵۹ل کال په یوې ګڼې کې پښتنو ته د "اکثریت بی فرهنګ" خطاب وکړ، د "ملیتونو" نومونې دود شوې، ستمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه په ښکاره راڅرګند شول او په داګه یې د روسانو د شتوالي پلوی او د پښتنو د حاکمیت غندنه کوله. په کابل پوهنتون کې له یوه ستمي سره د شدید بحث په ترځ کې د هغه له خولې دا خبرې راوتلې چې: "برای ما بی تفاوت است چه غلامی روسها باشد چې از پشتونها، روسها خو خوب است برای ما خو یك چیزی میته، پشتونها برای ما چه میته؟".

کله چې ورته وویل شول چې تاسې خو دلته د پښتنو غلامان نه یاست، تاسې ته خو په خپله ژبه د لیك لوست زمینه برابره ده. تاسې خو ټول فرهنګي مرکزونه او هر څه نیولي دي؟ خو بیا هم هغه د زهرو په کینې لړل شوی و او چا قانع نه شو کړلای.

د کارمل په ائتلاف کې د هغه د یوه همځنګ ملګري د خولې خبره ده چې یو څوك کارمل ته راغلل او د پښتنو په وړاندې یې د هغه د سیاست د بدلېدو غوښتنه وکړه. هغه په هغه ورځ سخت نشه و او د نشې په ترځ کې یې دا خبرې له خولې راووتلې: "پشتونها بسیار مردم مغرور و با غیرت هستند و تنها ما هستم که غرور و غیرت اینها را شکستانده میتوانیم و بس".

د اقلیت استازو(!) او یا د اقلیت په نوم سیاستوالو دا فکر کاوه چې له پردی یاری پرته له پښتنو سیاستوالو سره رقابت نه شي کولی او نه واك ته رسېدلی شي، نو د پردیو له غوښتنو سره سم یې خپلې غوښتنې هماهنګ کړې او د هغوی په زور یې ځانونه قدرت ته ورسول. دې عمل ته په پنځوسمو کلونو کې لومړی کارمل لاس ور اوږد کړ او کله چې هغه او د هغه راوستونکي د ولس په زور له ماتې سره مخ شول، نو بیا ښاغلي مسعود او رباني د کارمل رول پر غاړه واخیست. روسانو دا ځل د خپلې ماتې د جبران په هیله رباني د کارمل په رول کې میکیاژ او د کابل تر ښاره یې د سازشونو، ائتلافونو او نا چله پیسو په زور را ورساوه. مسعود او رباني هغه څه تر سره کړل چې د کارمل لاس لا ورته نه و رسېدلی. د کارمل شاګردانو او پلویانو "فرید احمد مزدك، او نجم الدین کاویاني" پر ۱۳۷۱ ل کال په مسکو کې د خپلو پلویانو یوې غونډې ته د خبرو په ترځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې وويل: "موږ په افغانستان کې دوه اساسي کارونه ترسره کړل. يو دا چې قدرت مو له اکثريت نه اقليت (له پښتنو نه تاجيکو) ته انتقال کړ او بل مو (جميعت) له افراطي موضعې نه معتدلې موضوع ته را کش کړ."

ايران هم له کلونو کلونو راهيسې د افغانستان قومي وضعه څارله، نو لومړی يې په ايران کې د شيعه ګانو اته ګوندونه سره جوړ او په يوه ګوند "وحدت اسلامي" کې يې سره متحد او بيا يې سياسي صحنې ته را دننه کړل. کله به يې په دولت کې د ۲۵ کله د ۳۰ او کله هم د ۳۵ فيصدو حقوقو او د شيعه مذهب د رسمي کولو غوښتنه کوله. په لومړي ګام کې خو د اقليتونو د حقوقو ټول مدعيان په يوه خپل کې سره ودرېدل "همه عليه پشتونيم" شعارونه را پورته شول. ان خبره تر دې ورسېدله چې د انسانانو په سرونو کې ميخونه ټکوهل شول. چا د فدرالي سيستم خبرې پيل کړې، چا ۲۵- ۳۰ فيصده حق غوښته او چا د ټولو اقليتونو د حقوقو غوښتنه کوله، خو څه وخت لا تېر نه و چې د (اقليتونو حامي اقليت) لږ د خپل ٦ کيلومترى حاکميت مزي ټينګ کړل نو بيا يې په خپلو اقليتونو پسې پښې را لوڅې کړې. په افشارو کې مسعود او رباني هغه څه له هزاره ګانو سره وکړل چې د هېواد تاريخ تر اوسه پورې دا ډول بېلګې نه دي ثبت کړي. د ۱۳۷۲ کال د جدي په جنګونو کې د دوستم د ازبکو ملېشو له اسيرانو سره هم همدا چلند وشو. د بي بي مهرو غونډۍ تر شا يې په سلګونو ازبکان ووژل او بيا يې پر ۱۳۷۳ل کال په درېيمې او څلورمې کارته او نورو سيمو کې له هزاره ګانو سره هم دا چلند وکړ. په دې بريد کې يوازې څلور سوه هزاره ګان لادرکه وو، د کورونو مالونه يې لوټ شول او ان پر ښځو يې تېرې وشو. په هغو شپو کې د بي بي سي راډيو دا خبر چې "يو پنجشيرى د غلا پر مالونو بار د هزاره ګانو له کورونو راووت" نشر کړ.

عجيبه خبره خو داوه چې يو وخت رباني جمهوررئيس(!)مسعود د فاع وزير(!)اواستاد فريد صدراعظم(!) و، خو بياهم داحمد شاه مسعود له خوا د کابل ښار د عامه کتابتون پر دېوال داسې يو شعار ليکل شوى و: "ما خواهان حقوق اقليت ها و خواهان انتخابات به شيوه اسلامى هستيم"

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو سړی حیران پاتې شي چې نور نو په هېواد کې کوم مقام پاتې و چې لړکیو ته ورکړ شوی وای. له دې څخه دا خبره ښه څرګندېږي چې د اقلیتونو حقوق ځینو کسانو ته یوازې هسې یوه پلمه وه. کله چې مسعود او رباني په کابل کې د نیمه واك واکوال وو نو اقلیتونو ته یې ښه حقوق ورکړل!

د لړکیو د حقوقو د مدعیانو سیاسي او اخلاقي شخصیت خو به هغه وخت ښه په ډاګه شو چې دوی به یو بل سره د ګټو پر سر وران شول او ټوپك ته به یې لاس کړ. یو ځل رباني دوستم خپل ولیعهد او قایم مقام وټاکه او هغه یې د خپلې زوی ولۍ په مهربانۍ او لورېینې ونازاوه، خو څه موده وروسته یې هغه آق او پلار د زوی پر ضد ستر جهاد اعلان کړ، له درنو جګړو، ښکنځلو او دښمنیو وروسته بېرته پلار د زوی په حضور مشرف شو. پلار د زوی مشري او واك ومانه، ملت تباه شو، خو دوی بېرته غاړه غړې شول. د ۱۳۷۱ل کال په بهیر کې چې د (جمعیت) او (وحدت) د ډلو ملي ضد ائتلاف پر ځای و، نو عبد العلي مزاري د کابل ټلوېزیون نه لارې د رباني "اسلامي حکومت"(!) د "محرومو ملیتونو"(!) د حقوقو مدافع ګڼه، خو کال لا وتی نه و چې د "محرومو ملیتونو"(!) د "حقوقو مدافعان"(!) په خپلو کې سره ولوېدل. عبد العلي مزاري ټول هغه رازونه فاش کړل چې د نظار شورئ د ستمي ډلې له خوا د هغوی د ائتلاف په وخت کې هغه ته ویل شوي وو.

عبد العلي مزاري د (حزب اسلامي) له (پیام ازادي) راډیو سره د ۱۳۷۲ل کال د جدي له جنګونو وروسته د یوې مرکې په ترڅ کې وویل: "مسعود څو ځله ما ته هیئت راولېږه او ویې ویل چې موږ او تاسې ټول محروم ملیتونه یو، موږ باید ټول سره یو ځای او متحد اوسو او د پښتنو دوه سوه کلن استعمار ته باید نوره اجازه ور نه کړو، اوس واکمني محرومو ملیتونو ته انتقال شوې ده باید د هغې ساتنه وکړو...".

کله چې د دوستم او مسعود تر منځ اختلاف پیدا شو نو هغوی هم د رباني او مسعود د ملي ضد څېرو په اړه یو شمېر رازونه رسوا کړل.

همدارنګه نظارشورااو جمعیت دکابل راډیو، ټلویزون اود خپلو نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرونو له لارې د عبد العلي مزاري، هزاره ګانو او ازبك ملېشو له ظلمونو او وحشتونو نه پرده پورته کړه. دوی ان یو د بل مخابروي تماسونه ثبت کړل او د یو بل ډول ډول ظلمونه یې ډاګیز کړل. د هزاره ګانو د "وحدت حزب" منابعو د مسعود له خوا په افشارو کې د هزاره ګانو د عامه وژنې مصور ویدیویي تلویزیوني فلم جوړ کړی و، پنجشیرانو او نورو هم د هزاره ګانو د هغو صحنو مستند فلمونه تر لاسه کړي چې د مړي نڅا (رقص مرده) یې پکې ثبت کړې ده. کله چې مسعود د کابل ښار واکمن و د هزاره ګانو د وحدت حزب یوې خپرونې مسعود ته د فاشیست خطاب کړی او په دې باب یې لیکلي دي "فرای فاشیستان، صلح نیز جنگ است. فردی که جنایت کرده است قتل عام کرده است و اگاهانه شعار "هزاره کشی" "ازبك کشی" و "پشتون کشی" داده است چگونه می تواند به صلح تن در دهد که اولین پیمانش انحصار طلبی سیاسی و فارغ شدن پایتخت ملت و حضور نظامی سکتاریزم فاشیستی است، کابل برای مسعود حیثیت همان "تخت" را دارد که در پایش "قبر" تخت نشین تعبیه شده است.

موجودیت غیر قانونی و انحصار بیشرمانه و برهنهٔ فاشیزم کابل، بر هیچکس کمان نیست، هیچکس نمیتواند انکار کند، فاشیستان حاکم بر کابل، نه تنها دشمنی خاینانه با اقشار ملت محروم نموده، بلکه بزرگترین جفا و خیانت سیاسی و اجتماعی را در برابرسرنوشت جامعه خویش نیز مرتکب شده اند. ماهیت تبلیغات جنگی فاشیزم کابل را در برابر احزاب مخالف، صرف تبلیغ در برابر ملیت ها تشکیل میدهد، اگر جنگ با جنبش ملی و اسلامی است، جنگ با ازبك ها تبلیغ میشود و حملات تبلیغاتی از طریق افواه سازی ها بر علیه کرامت و حیثیت انسانی یك ملیت سازماندهی میشود، اگر جنگ با "حزب وحدت اسلامي" است با صراحت "جنگ با هزاره و از هزاره ها انتقام بگیرید" تبلیغ میکنند که حتی خود احمد شاه مسعود، در فلمی که از حمله سه روزه ماه حوت خویش بر غرب کابل تهیه کرده است، لفظ "هزاره و هزاره" را صریحانه به جای "وحدت" میگذارد و در مخابراتش صدا میزند که "خط هزاره ها...،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنگر هزاره ها..." و وقتی جنگ در برابر "طالبان" است جنگ در برابر "پشتونها" و "پشتونیزم" و حاکمیت دوباره پشتونها تبلیغ میشود."(۲)

د "وحدت حزب" یو ویاند له بي بي سي سره په یوه مرکه کې له حکمتیار سره د خپل ائتلاف په باب وویل: "موږ تر اوسه پورې دولس ځله له مسعود سره پروتوکولونه امضا کړي او دوولس ځله هغه مات کړي دي، نو ځکه موږ له حکمتیار سره ائتلاف وکړ."

په کابل کې د رباني د څلورنیم کلنې نیمواکې واکمنۍ په موده کې دوی په اصطلاح د لږکیو د حقوقو مدعیانو په سلګونو ځله یو له بل سره ائتلافونه وکړل، خو بیا مات شول او بیا یې جګړې پیل کړې. دوی سره په سیاست کې هیڅ اخلاقي اصول او علمي معیار موجود نه و، چې د هغه له مخې د دوی سیاسي شخصیت ته اخلاقي پرستیژ ورکړي. پرهرې ډلې چې به لږه سخته راغله، نو بېرته به یې له خپلې پخوانۍ دښمنې ډلې سره ائتلاف او سازش وکړ.

د ماشومانو په څېر یې ورځ کې څو ځله جګړې کولې او بیا سره بېرته پخلا کېدل. د دوی په هره نوې دوستۍ او دښمنۍ کې به د منافقت پټ راز پروت و. د دوی په هر نوي ائتلاف او بیا د هغه په رنګېدو سره به زموږ هېواد ته ګڼ شمېر ډرانه زیانونه واړول شول او یې شمېره هېوادوال به د ژوند له نعمت څخه بې برخې شول.

د (بچه سقاو) او (کارمل) له تجربو وروسته، له ۱۳۷۱ ل کال راهیسې دې ډلو او اشخاصو خپل هویت، سیاسي ظرفیت او کفایت نور هم څرګند کړ. د "اقلیت" په نوم شعار پورته کول او بیا د ټول هېواد د اداري چارو غوښتل او پر سیاسي چارو خېټه اچول خپله دوه متضاد فکتورنه دي. کله چې څوک په یو هېواد کې د "اقلیت" خبره او د هغو د حقوقو مسئله رامنځته کوي نو بیا خو یوازې په همدې محدود چوکاټ کې د هغه واک او صلاحیت د بحث وړ دی، نو بیا خو پر اکثریت او ټول هېواد باندې د واک خبره په خپله نفې کوي. دوی له یوې خوا د لږکیو د حقوقو چغې پورته کولې او له بلې خوا یې جمهوري ریاست، د دفاع وزارت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکثره دولتي پوستونه غوښتل. نو چې جمهوري رياست، د دفاع وزارت او نور مهم پوستونه د اقليت حقوق وګڼل شي نو اکثريت ته به څه پاتې شي.؟

لکه څنګه چې دمخه يادونه وشوله د ټولنپوهنې له نظره لړکي بې ثباته وي او کله کله دخپلو ګټو لپاره پر يو درېيمي ځواك او بهرني قوت ډډه لګوي، دغسې د پښتنو رښتيني واقعيت ته هم غاړه نه ږدي. په افغانستان کې هغه لږکي چې له کوم بهرني هېواد سره قومي، ژبني او يا هم مذهبي اړيکي لري د هغو مدعيان ډېر زيات فرياد کوي.

"حزب وحدت" او "حرکت اسلامي" چې ځانونه د هزاره ګانو د حقوقو ساتونکي بولي، ډېرې داسې بېلګې په لاس کې شته چې دوی اصلاً د افغانستان شتوالی نه غوښت، دوی په ايران پالنه کې دومره ډوب وو چې اصلاً د افغاني ټولنې واقعيتونه يې نه پېژندل. دوی ته د ايران داسې بې دريغه پوځي مرستې، لمسونې را رسېدلې چې هغو د افغانستان واحد جوړښت ته زيان او خطر متوجه کولای شو. د طالبانو د لوړ کچ د يو مامور په وينا مور چې کله عبد العلي مزاري ونيو د "حزب وحدت" له دفتر څخه ځينې داسې اسناد هم لاسته راغلل چې په هغو کې دوی ته د ايران مرستې ډاګيزه شوې دي. هغه وخت چې مزاري او رباني سره مخالفين وو، نو ايران هره مياشت له مزاري سره (لس مېليونه) ډالره مرسته کوله. کله چې "حزب وحدت" پر دوو ډلو (مزاري او اکبري) ووېشل شو، نو پينځه مېليونه ډالره يې يوه ته ورکول او پينځه مېليونه ډالر بل ته!" ايرانيانو دغه راز "حزب وحدت" ته د افغانستان د وېشلو دنده هم ورکړې وه. د (اېف پي) د رپوټ له مخې "په کابل کې د احمد شاه مسعود د نظار شورا او حزب وحدت تر منځ د خونړيو جګړو په ترڅ کې حزب وحدت د افغانستان په پايتخت کابل کې د "جمهوري اسلامي هزارستان" يوه نقشه خپره کړې ده. په دې نقشه کې افغانستان د تاجکستان، بلوچستان او "هزارستان" پر سيمو وېشل شوی. په دې نقشه کې يو شعار هم ليدل کېږي:

"به پيش به طرف ايجاد سرزمين بزرګ و مستقل هزاره" نقشه د هزارجاتو هغه برخې چې له ايران سره هم سرحده دي او د "هزارستان" برخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼل شوي، ښکاره کوي.

تر ټولو جالبه خبره دا ده چې د بلوڅو، تاجکو او هزاره ګانو د تسلط له سيمو پرته نورې پاتې سيمې د افغانستان برخې ګڼل شوي دي" وګورئ په خپله دا نقشه:

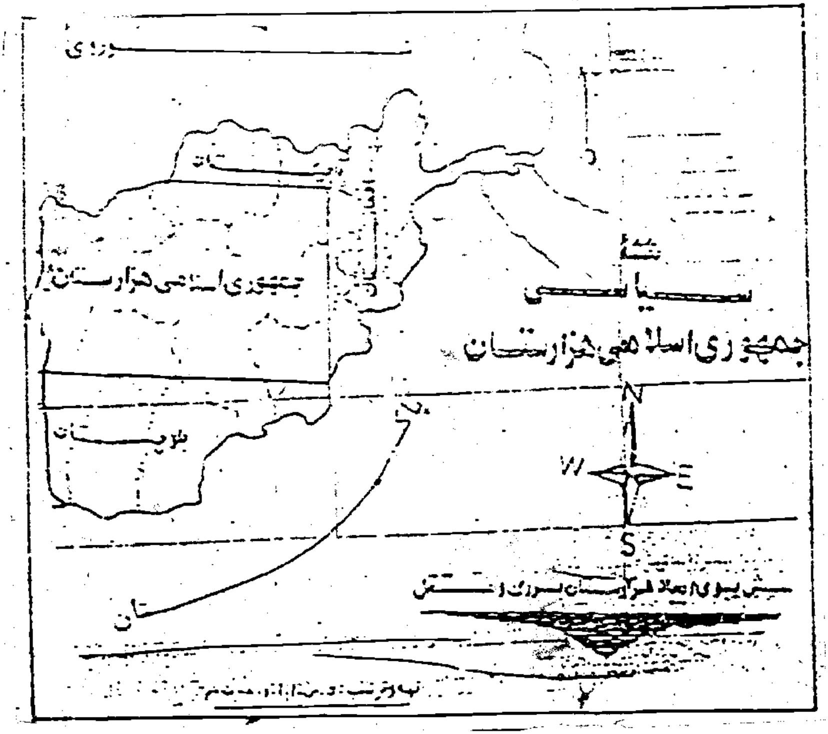

د ایران او د هزاره ګانو د حقوقو مدعیانو روابط وروسته دومره ټینګ
شوي وو چې دوی هر څه له وسلو نه نیولې تر پیسو پورې نېغ په نېغه له
هغو نه تر لاسه کول او هغوی هم بې له کومې پوښتنې افغانستان ته راتلل
او دوی ته یې مرستې رسولې. وګورئ دا لاندې سندونه چې د دوی تر
منځ انکار نه کېدونکي اړیکي ښيي:

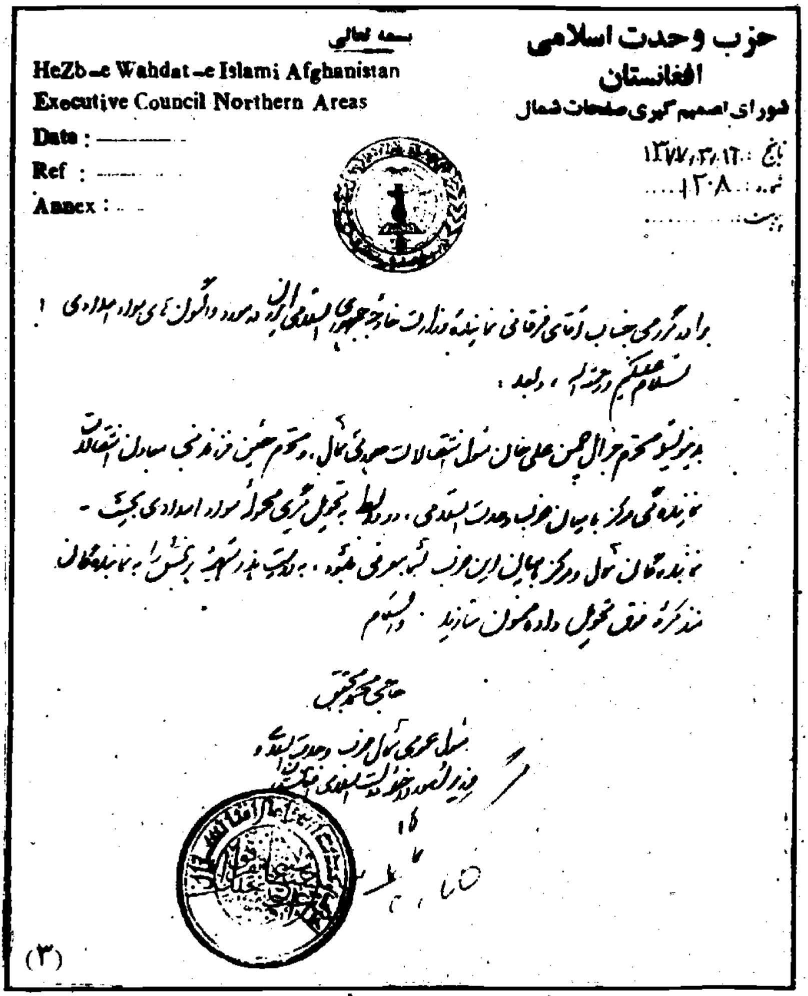
حزب وحدت اسلامی افغانستان
شورای تصمیم گیری صفحات شمال

بسمه تعالی

HeZb-e Wahdat-e Islami Afghanistan
Executive Council Northern Areas

Date :
Ref :
Annex :

تاریخ: ۱۳۷۷/۳/۱۲
نمره: ۲۰۸
پیوست: ......

برادر گرامی جناب آقای فرقانی نماینده وزارت خارجه جمهوری اسلامی ایران در مورد [illegible] برادر هزاره!

سلام علیکم و رحمة الله، و بعد،

بدینوسیله محترم جنرال حسن علی خان مسئول انتقالات صفحات شمال، و محترم [illegible] مسئول انتقالات نمایندگی مرکز با [illegible] حزب وحدت اسلامی، در رابطه به تحویل گیری [illegible] مواد امدادی [illegible] نمایندگان [illegible] این حزب [illegible] معرفی میشود. [illegible] ممنون سازید. والسلام

حاجی محمد محقق
مسئول [illegible] حزب وحدت اسلامی
[illegible]

(۳)

بسمه تعالی

برادر گرانقدر جناب سردار صاحب ناصری   السلام علیکم و رحمة

بعد ا

بطوریکه در جریان وقایع و گزارش اخیر در مورد تهاجم وحشیانه طالبان
در صفحات شمال قرار دارید که اکنون این دشمن بی فرهنگ بشهر
باستانی بلخ را در فاصله ۲۴ شب نزدیک تهدید مینماید که این تهدید
بمثابه تثبیت حاکمیت طالبان در مجموع افغانستان تلقی میگردد.
بناءً مردم باشهامت مزارشریف در کنار نیروهای ائتلاف جبهه متحد
[illegible] دارند و مصمم هستند که با تمام قوا و توان شان از حریم
مزارشریف دفاع و پایداری نمایند و هم روزه، دسته دسته نیروهای بسیجی
عرض تسلیح شدن به ریاست نظامی حرکت اسلامی مراجعه مینمایند که متاسفانه
با نداشتن امکانات نظامی در برابر این جنگ گرم و سودمندی شان
پاسخ منفی داریم لذا از حضرت عالی جداً توقع میرود که اقدام ذیل را
در جهت تشریف عرض تسلیح نیروهای مردمی و تحکیم کمربندهای اطراف شهر
مزارشریف در اختیار ما قرار داده ممنون سازید:

۱- کلاشینکوف - 500 قبضه
۲- پیکا - 40 قبضه
۳- راکت - 40 قبضه
۴- هاوان 120mm - 6 پایه
۵- مهمات راکت، کلاشنکوف، پیکا، هاوان و توپ 82 م
از لطف مساعدت و برادری تان متشکریم.   والسلام

رئیس عمومی حرکت اسلامی افغانستان

(۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

حزب وحدت اسلامی افغانستان
شورای تصمیم گیری صفحات شمال

بسمه تعالی

HeZb-e Wahdat-e Islami Afghanistan
Executive Council Northern Areas
Date : ....
Ref : ....
Annex : ....

تاریخ ۱۷/۱۱/۱۳۶۷
شماره ۸۴۹
پیوست ندارد

محترم جناب آقای حدادی سفیر جمهوری اسلامی ایران - مزارشریف!

السلام علیکم ورحمة ...!

ضمن آرزوی موفقیت وکامیابی شما در امور محوله با آقای حاجی جواد خدمت معرفی میگردد. تا در مورد مواد کمکی که مساعدت می ورزید به ایشان تحویل نمائید.

والسلام

حاجی محمد محقق

وزیر امور داخله دولت اسلامی افغانستان
رئیس شورای عمومی صفحات شمال حزب وحدت اسلامی افغانستان

دوستم : ۱۰ میلیارد
[illegible] : ۶٫۳ میلیارد
[illegible] : ۳٫۱۰ میلیارد
[illegible] : ۳٫۱۰ میلیارد

جمهوری اسلامی ایران

(۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدغو خوړو اړيکو په ترڅ کې يو وخت د هزاره ګانو د حقوقو مدعيان دومره ايران ته نږدې شول او يا هغوی ځان ته نږدې کړل چې يو وخت ايران د افغانستان د باميانو ولايت خپل يو ولايت ګاڼه، نو ځکه خو يې په باميانو کې څو ځايه داسې لوحې ليکل شوې وې.

جمهوری أسلامی ايران

استان باميان

جمهوری اسلامی ايران

ولايت باميان.

وروستيو تجربو د درېيم ځل لپاره دا ثابته کړه - هغه څوک چې په افغانستان کې د اقليتونو او لږکيو د حقوقو تر چتر لاندې پر افغانستان د حکومت کولو نيت لري، هغه به نه يوازې ناکامېږي، بلکې لکه د (بچهٔ سقاو، کارمل، رباني، مسعود، خليلي او مزاري) غوندې به له شرموونکي او خندني برخليك سره ... هم مخامخېږي. د رباني او مسعود نيمواکه واکمني د "لږکيو" د حقوقو د مدعيانو د سياسي شخصيت، کفايت او ظرفيت ښه څرګنده بېلګه ده.

په ټولنيز ډول ويل کېدای شي چې په هره ټولنه او له هغې جملې نه زموږ په ټولنه کې لږکي نه شي کولای له مشخص، څرګند او ناڅرګند بهرني ملاتړ پرته د ټولنې سياسي انډول او ټولنيز ثبات ته ستر ګواښونه متوجه کړي او يا هم داسې چارو ته لاس واچوي چې په ملي کچه د دوی له ظرفيت او کيفيت څخه لوړ وي. د لږکيو د حقوقو مدعيان کوښښ کوي چې خپله طبيعي کمزوري او سياسي بې کفايتي د منفي سازشونو، ناوړه ائتلافونو او پر بهرنيو مرستو او سرچينو باندې د ډډې لګولو له لارې پټه کړي، خو عملي تجربو ښودلې ده چې دا ډول اشخاص او ډلې په هېواد کې د ادارې او حکومت کولو نه کوم ظرفيت لري او نه هم کفايت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه:

۱) وفا جريده، پېښور، ۱۳۷۵ ل کال، ۱۳ -۱۴ ګڼه، ۵ مخ.
۲) صفحه نو، د "حزب وحدت" خپرونه، پېښور، ۱۳۷۴ل کال د مرغومی ۲۷ نېټه، ۲۱ ګڼه، ۲ مخ.
۳) شریعت جريده، د افغانستان د اسلامي امارت نشراتي ارګان، ۱۳۷۷ل کال، ٦۲ ګڼه، ۱مخ.
۴) // // // // //.
۵) // // // // ٦۵مه ګڼه، ۴ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دریمې سقاوي د مخنیوي او د افغانستان د ملي یووالي او ځمکنۍ بشپړتیا د ساتنې په باب څو وړاندیزونه

د ټولنپوهنې علم، عملي ورځني ژوند او کړکیچونو سیاسي، پوځي او اقتصادي شرایطو او د دې تر څنګ بهرنیو لاسوهنو دا په ګوته کړې چې لرګني او د هغوی د حقوقو مدعیان د سختو بحراني شرایطو او له هغو سره د مبارزې تاب نه لري. کله کله داسې هم شي چې هغوی د تلې پلې ته ګوري، هره خوا چې درنه وي په همغه خوا کې ځان اچوي. هر کله چې پر یوې ټولنه بهرني یرغل او ناورین پیل کېږي، نو زیات ګواښ او خطر یې د ټولنې اصلي او اساسي رغنده قوم ته متوجه وي. اکثریت په هره ټولنه او هېواد کې د هغه هېواد د ثقل د مرکز اهمیت لري، هر کله چې په ټولنه او هر شي کې د ثقل مرکز له منځه ځي، نو هغه ټولنه خپل انډول له لاسه ورکوي. د بهرنیو ځواکونو یو ستر هدف همدا وي چې تر مطلب لاندې ټولنه باید بې ثباته، کمزورې او له عمومي انارشۍ سره مخ کړي او بیا پرې د خپل ښکېلاك او زبېښناك جال خور کړي. هر کله چې په یوه ټولنه کې د واك د طبیعي، حقوقي او قانوني عنصر پر ځای مصنوعي او لاس جوړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

توکي رامنځته شي، نو په ټولنه کې په خپله د واك انډول ویجاړ شي. زموږ د هېواد په معاصر تاریخ کې درې ځله په ناطبیعي ډول او د پردیو په همکارۍ او مرسته د سیاسي واك د اصلي سرچینو پر ځای د واك د یوې مصنوعي سرچینې د جوړولو هڅه وشوه. دا هڅې درې واره ناکامې شوې، خو هر ځل زموږ هېواد ته دومره زیانونه واړول شول چې رغون یې ډېر ډېره چاودون غوارې. دې هر ناتار زموږ ټولنه د پرمختګ له بهیر او نړیوال تمدن څخه په لسګونو او سلګونو کاله شاته کړه او د ګران افغانستان حیثیت او نړیوال حقوقي شخصیت ته یې درون زیان واړوه. د هېواد په معاصر تاریخ کې د واك مصنوعي او کینه ییز بدلون لومړی پر ۱۳۰۷ل کال په لومړي سقاوي سره د انګرېزانو په مستقیم ملاتړ او لمسون او د کورنی ارتجاع په ملتیا د یوه غله او داړه مار حبیب الله کلکاني (بچه سقاو) په وجود کې تر سره شو. په افغانستان کې د یو نوي راټوکېدلي تمدن هیلې یې وچې کړې. انګرېزانو په یوه بله بڼه له افغانانو څخه د خپلو تاریخي ماتو غچ واخیست او افغانستان یې د نړیوال تمدن او کلتور له ثمر څخه بې برخې کړ. دې ناتار (۹) میاشتې دوام وکړ او په دې نهو میاشتو کې ټول هېواد د ناامنۍ، تباهۍ، کړاو، بدمرغۍ او بې کلتورۍ په رنځ اخته شو. نږدې و چې د افغانستان جوړښت او یووالی هم له سترو ګواښونو سره مخ شي. دا ناتار د افغاني غازیانو او د ملك د ژغورندیه ځواك او د واك د اصلي سرچینو د مدعیانو له خوا ختم شو او هېواد بیا د نړیوال تمدن، پرمختګ او قانوني ژوند مسیر ونیو.

دویم ځل د ۱۳۵۸ل کال د جدی شپږمه نېټه وه چې روسانو د انګرېزانو له ټسټ نه په استفادې سره مستقیماً د خپلو عسکرو په زور یو مجهول الهویه شخص (ببرك کارمل) د کابل پر تخت کېناوه او یو ځل بیا ټول هېواد کې هر اړخیزه بې ثباتي رامنځته شوه، له تېرې سقاوۍ نه د دې ناورین زیانونه لا زیات وو. "د افغانستان په تاریخ کې دا کورټ یو ناورین دی، که له یوې زاویې څخه ورته وګورو نو په افغانستان کې د شوروي پوځ د لس کلن شته والي (۱۹۷۹-۱۹۸۹) په موده کې هره ورځ څه ناڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۴۱۸) تنه افغانان وژل کېدل (یانې دېرش تنه د رژیم ساتندویان، سل کسه مجاهدین او د ښځو، کوچنیانو او سپین ږیرو په ګډون (۲۸۸) تنه غیر پوځیان).

که د پورتنیو وژل شویو کسانو د هر یوه د بدن وینه (۷,۲) لیتره فرض کړو، نو هره ورځ له دریو زرو لیترو څخه زیاته وینه پر ځمکه تویېدله او (۱٦۸۰) کسه نوي پر غم اخته کېدل چې په دې ډول لږ تر لږه لس لیتره ترمو اوښکو ګرېوانونو ته لاره میندله.(لېستوني مار، د نثار احمدصمد لمنلیك، ۵۵ مخ)

افغانان د ډېرو سترو قربانیو په بدل کې د هېواد د کورنیو او بهرنیو دښمنانو دا ناورین پر شا وتمبوه او روسي ښکېلاك ته یې پر مخ داسې څپېړه ورکړه چې د خپل تاریخ په اوږدو کې یې خوړلې نه وه، خو روسانو د لوبې په پای کې یو ځل بیا له شا نه پر افغان ولس ګوزار وکړ او د رباني - مسعود په وجود کې یې دا ځل د دویمې سقاوۍ په شان یوه بله غمیزه پر افغانانو وتپله. دې سقاوۍ له لومړۍ سقاوۍ څخه په محتوا او مانا کې دومره توپیر نه درلود، ځکه چې دواړه د پردیو په لمسه، مرسته او لاسوهنه د واك د یو مصنوعي عنصر په توګه رامنځته شوي وو. ټولنیزې او سیاسي بې ثباتۍ او د افغانستان د حیثیت او د افغان ملت د غرور د پیکه کولو په لاره کې یې ځغلنده منډې وکړې، خو په ځینو برخو کې ان تر لومړۍ سقاوۍ هم دمخه لاړل. د اکثریت په وړاندې د دښمنۍ څرګندول او راڅپارول، د ښارونو او عامه شتمنیو لوټ او تالان، د بهرنیو هېوادونو لپاره د مداخلو د امکاناتو برابرول او په خپله د هغوی د لاس د الې په توګه کار کول، بې ناموسي، چور چپاول او نور هغه مسایل وو چې له لومړۍ سقاوۍ سره یې نه یوازې انډول برابر و بلکې له هغو څخه درووند هم و. تر ټوله بده خبره دا وه چې دوی په شعوري ډول د هېواد د ورانۍ، ویجاړۍ او تجزیه کولو ته ملا تړلې وه، مسعود او رباني خان د هغه ملي ضد ډلو ټپلو سرلاري او مخکښان ګڼل چې د پردیو په ګډه همکارۍ یې د افغانستان وېشل او تجزیه کول د تګلارې اساسي ټکي وو. دوی د پردیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همکارۍ تر یوه حده د دې امکانات برابر کړي وو چې د هېواد سلامتیا ته خطرونه پېښ کړي، خو افغان ولس په بې ساریو قربانیو د دوی دا نېتونه او هیلې یو ځل بیا نهیل او ماتې سره مخامخ کړلې خو له دې سره سره بیا د وخت په تېرېدو سره د دغو ډلو فزیکي او فکري شتوالي د هېواد سلامتیا د خاورې بشپړتیا، اقتصادي ودې او د ټولنیز ژوند ښېرازۍ ته یو خطر ګڼل کېږي، د دغو او دې ته ورته نورو باالفعل، باالقوه، احتمالي او اټکلیزو خطرونو د مخنیوي او بیخي له منځه وړلو لپاره دغه څو وړاندیزونه وړاندې کېږي:

❁ د اسلام سپېڅلی دین د افغانستان د ټولو قومونو تر منځ د وصل د کړۍ حیثیت لري؛ ټول قومونه او وګړي پر اسلامي عقیده راټولېږي، نو په افغانستان کې د اسلامي عقیدې ټینګښت د افغانستان د ملي یووالي د ټینګښت سبب کېږي. د افغانستان د ملي وحدت د ټینګښت لپاره د اسلام د مبین دین، تبلیغ، ترویج او ټینګښت ته اساسي اړتیا ده، دې اصل ته باید نه یوازې زموږ د ولس د دیني فریضې په توګه وکتل شي، بلکې د هېواد د ملي یووالي د اساسي عامل په توګه هم و انګېرل شي.

❁ څرنګه چې د افغانستان د نفوس غوڅ اکثریت مسلمانان دي او بیا اکثریت یې د حنفي مذهب پلویان دي، نو د اکثریت دحقوقو په پام کې نیولو سره حنفي مذهب د هېواد د رسمي مذهب په توګه منل په کار دي. ګته یې دا ده چې د افغانستان د زیات نفوس یانې (پښتنو، لړکیو {تاجکو، ازبکو، ترکمنو، بلوڅو، یو شمېر هزاره ګانو او نورو لړکیو} تر منځ د وصل د کړۍ حیثت لري. د حنفي مذهب تر څنګ د بل مذهب رسمي کول په هېواد کې مذهبي او قومي اختلافونه زیاتوي او ملي وحدت ته زیان رسولی شي. البته نور اقلیتونه کولای شي په خپل چوکاټ له خپلو مذهبي مراسمو څخه برخمن وي.

❁ د دیني او مذهبي یوالي تر څنګ (افغان) او (افغانیت) د هېواد او ولس لپاره داسې الفاظ او مناسب ظروف دي چې هم تاریخي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم قومي شاليد (پسمنظر) لري او هم د هېواد نوم له همدې لفظ څخه رغېدلی دی. هغه هېوادونه چې د قوم په نوم نومول شوي له رواني او سياسي پلوه له خپل هېواد سره د خلکو د روحي پيوستون او هېوادنۍ مينې ښکارندوی کوي او د هېواد د ملي يووالي لپاره ګټور تماميږي. نو د افغانستان ټول قومونه د (افغان) ملت په چوکاټ کې راوستل او د افغانيت د مفکورې تبليغ او ترويج هم د هېواد او د افغانستان د ټولو قومونو لپاره په ګټه دي، نو د افغانيت مفکوره بايد د هر افغان په روح او روان ذهن او فکر کې ترزيق، تبليغ او ترويج شي. په تېرو سترو انارشيو کې چې مخکې مو يادونه وکړه د (افغانيت) د ملي فکر او اند پر ضد په شعوري او ناشعوري ډول هڅې شوي او دا کړنې لا روانې دي، نو د هېواد د ټولو قومونو د پيوستون لپاره د اسلاميت او افغانيت د مفکورې تبليغ او ترويج ډېر ضروري دی.

د عقايدو او مذهبونو په برخه کې لکه څنګه چې دود ده د اکثريت رايه په پام کې نيول کېږي، په ژبنۍ برخه کې هم په نړيواله کچه همدا دود دی. غوره مثال يې همدا ايران دی چې په افغانستان کې په اصطلاح د لږکيو د حقوق مدعي دی. په ايران کې ګڼ شمېر مذهبونه او قومونه شته، هلته ان قومي او مذهبي اندول داسې دی چې يو بل ته ډېر نږدې دی او داسې قوم هم نه شته لکه د پښتنو په شان چې په افغانستان کې د ټولو لږکيو د مجموعي نفوس له دوو برابرو څخه هم زيات دی. په ايران کې هغه څوك چې د اکثريت مدعيان دي. د هغوی قوم په ډېر کم تفاوت سره له بل هر قوم څخه زيات دی؛ د ټولو قومونو مجموعه له هغه قوم څخه ډېره زياتېږي چې په ايران کې د واك پر ګدۍ ناست دی او د اکثريت مدعي دی، خو دې ډېر لږ اکثريت بيا هم په ټول ايران کې يوازې يو شيعه مذهب او يوازې فارسي ژبه رسمي کړې ده. د ايران ملت پال په دې عقيده دي چې د همدغه شيعه مذهب او فارسي ژبې رسمي کېدل او دودېدل د ايران ژوند او بقا تضمين کړې ده. دوی په دې نظر دي چې که هر کله د ايران واکمنو د مذهب او ژبې دغه مزي سست کړل، نو په همغه وخت به د لږکيو څپه راوپارېږي، ايران به له ژبني او قومي پلوه تجزيه شي. خو په افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لا ملتپالنه د ایران په شان پر افراطي بنسټ ولاړه نه ده. دلته پښتانه د ټولو لړکیو د مجموعې له دوو برخو څخه هم زیات دي، نو د دې ژبې په اساسي مانا رسمي کېدل د افغان ملت یو قانوني حق او ضرورت دی. د نورو وړو قومونو لپاره هم دا په ګټه ده چې له اکثریت سره د تفاهم او سالم ژوند لپاره د خپل هېواد ملي ژبه زده کړه او هغه وپالي. د ټول افغانستان په کچه د پښتو ژبې رسمي دودېدل او کارېدل د افغانستان له ملي وحدت او د خاورې بشپړتیا ساتلو لپاره ډېره مرسته کوي او دا د مذهب تر څنګ د ملت د جوړونې او یووالي لپاره اساسي عنصر دی. تجربو ښودلې ده، د افغانستان هغو لړکیو چې د پښتنو په فرهنګي حوزه کې یې د خپلې ژبې تر څنګ پښتو هم زده کړې، نه له پښتنو سره کینه ښیي، نه د هېواد د تجزیې خبرې کوي، نه د فدرالېزم او نه هم د بېلتون. خو بر عکس هغه لړکي چې د ځینو شرایطو خصوصاً د پردیو د ژبني، فرهنګي او سیاسي نفوذ، اغېز او لاسوهنو له کبله له پښتو ژبې څخه لرې ساتل شوي، په هغوکې ځینې داسې اشخاص او ډلې تپلې راوزېږول شوي چې نه یوازې له پښتو سره خپله کینه ښیي، بلکې افغان، افغانیت او افغانستان ــ هم نه غواړي او د تجزیې او بېلتون په لټه کې دي. د پښتو ژبې عامېدل[۲]او دفتري کېدل د لړکیو د ژبو د محوه کولو په مانا نه دي، بلکې لړکي حق لري په خپلو منځو کې خپله ژبه د پوهولو راپوهولو د وسیلې په توګه وکاروي او تعلیم پرې وکړي، خو کله چې خبره د هېواد کچې ته راوځي نو دوی مجبور دي د اکثریت حقوقي حیثیت ته غاړه کېږدي او هغه قانون ومني چې په نړیواله کچه د هېوادو د ژبني پرابلم د حل لپاره منل کېږي.

❁ د پښتو ژبې دولتي او دفتري کېدل به د هغې متبذلې بروکراسۍ مخه هم ونیسي چې د وخت په تېرېدو سره یې د هېواد د اکثریت یوه برخه د اقلیت په ژبني ستم کې ورګډوله او بیا ترې داسې اشخاص جوړېدل چې ذهن او ژبه یې پردي شوي وو او د خپل هېواد پر خلاف د پردیو د لاس اله ګرځېدل. د پښتو ژبې عامېدل او دفتري کېدل د افغان ملت جوړونې لپاره یو اساسي او ستر عامل دی، چې که عملي شي د وخت په تېرېدو سره به یو واحد ملت جوړ شي او د ژبنیو او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

قومي ستونزو مخه به ونیسي.

❁ د دې په خاطر چې د هېواد په شمال کې د روسانو او په مرکزي آسیا کې د هغوی د نویو لاسپوڅو حکومتونو اوږده ستراتیژي او هیلې د تل لپاره له ماتې سره مخامخ شي نو د هېواد له ختیځ، جنوب ختیځ او جنوب لوېدیځ څخه دې ګڼ شمېر وګړي یا په ډله ییز او یا هم په انفرادي ډول د هېواد شمال ته ولېږدول شي او هلته دې شاړې ځمکې ورکړای شي، له همدغو یادو سیمو څخه دې هغه لږ ځمکي او بې ځمکې وګړي هم تشخیص شي چې اوس د ځمکې او کور د نشتوالي له کبله کړېږي؛ په پاکستان او ایران کې د کورنۍ د ژوندي ساتلو لپاره په کار پسې سرګردانه ګرځي. د دې کار ګټه به دا وي چې یو خو به له هېواد څخه یو اسلامي - عقیدوي او ملي - ژبنی کمربند راتاو شي، د روسانو او په منځنۍ اسیا کېبه د هغو د لاسپوڅو حکومتونو د احتمالي فکري او پوځي یرغمل مخه به ونیسي؛ بل به دا خلك له فقر او غربت څخه خلاص شي او پردیو هېوادو ته به په کار پسې نه ورځي. د هېواد په شمال کې به د یوې توټې ځمکې خاوندان شي، ژوند به یې آرام شي، هغه شاړې ځمکې به آبادې کړي او د هېواد د ملي اقتصاد په وده کې به برخه واخلي. بله ستره ګټه به یې دا وي چې هېواد ته د تجزیې د راتلونکي اټکلیز خطر په مخنیوي کې به مرستندوی واقع شي. د هېواد په شمال کې به قومي انډول او توازن ټینګ او د روسانو په وړاندې به د یو مدافع دېوال کار تر سره کړي. د هېواد تېرو واکمنو چې له نن څخه تقریباً اویا اتیا او یا هم سل کاله دمخه کوم وګړي له ختیځ، جنوب او لوېدیځ څخه د هېواد شمال، کندوز، بغلان، جوزجان، بلخ او نورو سمیو ته لېږدولي وو، هغوی نه یوازې دا چې هلته پراخه شاړې ځمکې آبادې کړې او د هېواد اقتصاد یې تقویه کړ، بلکې د روسانو د یرغل په شا تمبولو کې یې هم کارنده ونډه واخیستنه او هم یې د هېواد د تجزیې په مخنوي کې اساسي رول ولوباوه. که چېرې په کندوز، بغلان، بلخ او د شمال په نورو سیمو کې د پښتنو شتوالی نه وای، نو کېدای شول د افغانستان د توټې کولو لپاره زموږ د هېواد د کورنیو او بهرنیو دښمنانو هیلې تر یوه حده برې ته رسېدلی وای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❁ د کابل ښار په شمال کې د چتملي دښته پرته ده، د کابل د دايمي امنيت په خاطر بايد دا سيمه د جنوب او لوېديځ او ختيځ پر بې سرپناه او داسې کورنيو باندې د کورنو لپاره ووېشل شي چې له روسانو او د هغو له پاتې شونو سره په جګړه او مبارزه کې يې د کورنۍ يو تن غړی د شهادت مقام ته رسېدلی وي. ګټه به يې دا وي چې بې سرپناه کورنۍ او د شهيدانو وارثين به پکې د يوه پناه ځای خاوندان شي او بل به له کابل نه يو عقيدوي او ملي کمربند راتاو شي.

❁ د بګرام د هوايي ډګر له څنډو څخه نيولې د کابل تر خواجه رواش هوايي ډګر پورې لويه دښته بايد د هېواد ختيزو، جنوبي او لوېديزو سيمو ځينو لږ ځمکې او بې ځمکې خلکو ته په ډله ييز او يا هم په انفرادي ډول ووېشل شي. ګټه به يې دا وي چې يو خو به دا سيمه اباده شي او بل به کابل په دايمي امن کې راوستل شي او د هغه عمل د تکرار مخه به ونيول شي چې په يوه پېړۍ کې دوه ځله دکابل په ښار کې جوړ شوی تمدن د شمال د ياغيانو له خوا د يو يرغل په نتيجه کې لوټ او تباه شو.

❁ د کابل په شمال کې دې تر سالنګه پورې شاړې دولتي ځمکې په ډله ييزډول د ختيځ، جنوب، او جنوب لوېديز پر ځينو خېلونو ووېشل شي. ګټه به يې دا وي چې په دې سيمه کې به قومي انډول مراعت شي او د مرکزي دولت په وړاندې به د بغاوت امکان له منځه لاړ شي.

❁ څرنګه چې د پنجشير سيمې اوسېدونکو ته بهرنيو او د هغو ګوډاګيانو د افغانستان د نورو ولس په وړاندې يوه ناوړه کينه او فکر ورکړی، نو د دې په خاطر چې دوی د بهرنيو توطئه ګرو د لاس اله نه شي او د دې سيمې، له جغرافيايي او پوځي موقعيت څخه د ټول افغانستان پر ضد ګټه پورته نه کړي، نو بايد دا سيمه له اوسنيو وګړو څخه تصفيه شي او اوسېدونکو ته يې د هېواد په ختيځ او ياهم جنوب لوېديځ کې د هغو انډول او يا هم تر هغو زياته ځمکه ورکړای شي. ملي حکومتونه حق لري د هېواد د ملي ګټو د تضمين او ملي يووالي د تامين لپاره له يوې سيمې څخه ځينې خلك بلې سيمې ته يا په موقتي يا هم په دايمي ډول ولېږدوي، کله چې د هېواد ټول جوړښت ته د يوې سيمې د ډېرو کمو وګړو له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیان رسېږي، نو ملي دولت مجبور دی چې هغه سیمه یا په موقتي او یا هم په دایمي ډول له هغو وګړیو تصفیه کړي.

که چېرې کومه داسې سیمه، ولسوالي او یاهم کوم بل ځای چې هلته پښتانه اوسېږي او په دې سیمه کې يې شتوالی د افغانستان ملي یووالي او دخاورې بشپړتیا ته ګواښ او زیان متوجه کوي، ملي دولت حق لري چې هغوی هم له یوې سیمې څخه بلې سیمې ته ولېږدوي.

❁ د دې په خاطر چې له افغانستان څخه د ایران لاس بیخي لنډ شي، نو د بامیانو سیمې په هغو ځمکو کې چې د دولت ملکیت ګڼل کېږي، باید له ختیځ، جنوب او جنوب لوېدیځ څخه ځینې نور قومونه ځای پرځای شي او هغه څړځایونه چې په دې سیمه کې پخوا د کوچیانو په واک کې وو باید بېرته هغو ته وسپارل شي او هم د نورو څړځایونو او ورشوګانو په جوړولو کې دې ورسره مرسته وشي، دا به د افغانستان د مالدارۍ لپاره ډېره ګټوره ثابته شي.

❁ له ایران سره په ګډه پوله کې باید جنوب اوجنوب لوېدیځ څخه ځینې خېلونه ځای پر ځای شي. د دې کار ګټه به دا وي چې دا خلک له ایران سره مذهبي او ژبنۍ بېلتون لري، د ایران د لاسوهنې امکانات به په دې ډول له منځه لاړ شي.

❁ هغه فرهنګي، علمي، تاریخي، مذهبي او نور آثار چې له ایران څخه افغانستان ته راځي، باید د یو کمېسیون له خوا وکتل شي او هغه کتابونه او خپرونې چې افغاني ضد او د حنفي مذهب ضد لیکنې پکې شوې وي باید داخل ته پرېنښودل شي.

❁ د هېواد شمال خصوصاً کندز او بغلان ته د سالنګ له لارې پرته باید له ختیځ څخه د یوې بلې لویې لارې د جوړېدو امکان هم برابر شي. کله چې د بېلا بېلو عواملو له کبله د سالنګ عمومي لاره له ګټې وځي، باید له دې بلې لارې څخه ګټه پورته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

PROPERTY OF ARIC Established 198

اخځونه

۱) دوکتور خلیل الله وداد بارش: امیر حبیب الله کلکاني مردی در حریق تاریخ، پېښور، ۱۳۷۷ل کال.

۲) مولانامحمد صادق حسین صادق صدیقي: کابلي والا، د پوهندوی عبدالخالق رشید تبصره، هیله مجله، ۱۳۷۶ل کال، ٦مه ګڼه.

۳) مولانا اغا رفیق بلند شهری: رویداد های بغاوت افغانستان، مترجم آراکوزیاوال، کراچی، ۱۳۷۴ کال.

۴) تاریخ معاصر افغانستان، از استرداداستقلال تاانقلاب ثور، کابل.

۵) میرغلام محمدغبار: افغانستان در مسیر تاریخ، کابل، ۱۳۴٦ل کال.

٦) مارشال شاه ولي خان: یاداشت های من، کابل.

۷) سردار فیض محمد خان زکریا، همدا اثر.

۸) سپه سالار محمد نادر خان، // //.

۹) حبیب الله کلکانی (بچه سقاو) // //.

۱۰) پوهنوال ډاکتر زیورالدین زیور: د پښتو معاصر ادبیات، کابل پوهنتون، د ژبو او ادبیاتو پوهنځی پښتو څانګه.

۱۱) محمد اسمعیل یون: د محمد ګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه، پېښور، ۱۳۷۳ل کال، د پوهاند رشاد یادښت.

۱۲) عبدالجلیل وجدي: افغانستان د لویې لوبې ستېج، د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه، پېښور، ۱۳۷٦ل کال.

۱۳) واك فوندېشن د افغانستان لپاره: د افغانستان قومي جوړښت، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ARIC
B
4.3842
AFG
7950

دویمه سقاوي

سمسور افغان

۱۳۷۷

په دې اثر کې لولئ

- لومړی سقاوی ته یو لنډ نظر.
- په حاکمیت کې محکومیت
- اقلیت د اکثریت په رول کې
- کارمل: پېژندنه او د شخصیت شننه.
- پرچم واکې: پښتو او پښتانه.
- د ډاکټر نجیب الله حاکمیت او د پښتنو محکومیت
- طاهر بدخشي او د ستمیانو جوړښت.
- "برابر ملیتونه" او د هغو تعبیرونه.
- دویمه سقاوي.
- رباني د کارمل په فکري او د بچه سقاو په عملي رول کې.
- مسعود د یو اتل په څېره کې یو ګوډاګی او د دویمې سقاوې یو اساسي لوبغاړی.
- د هېواد د اقتصاد ویجاړي او د پیسو انفلاسیون.
- ټولنیز حالات.
- قومي، سیمه ییزه او ژبنۍ کینه.
- د هېواد فرهنګ ته اړول شوي زیانونه.
- اقلیتونه، سیاستونه او سازشونه.
- د دریېمې سقاوې د مخنیوي او د افغانستان د ملي یووالي، او د خمکنۍ بشپړتیا د ساتنې په باب څو وړاندیزونه.

دافغانستان د کلتوري ودې ټولنه ـ جرمني
VEREIN ZUR FÖRDERUNG DER AFGHANISCHEN KULTUR GERMANY
د خپرونو لړ: (۱)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library